

*MASTER
NEGATIVE
NO. 92-81153-7*

MICROFILMED 1993

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES/NEW YORK

as part of the
"Foundations of Western Civilization Preservation Project"

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

Reproductions may not be made without permission from
Columbia University Library

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright law of the United States - Title 17, United States Code - concerns the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material.

Under certain conditions specified in the law, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that the photocopy or other reproduction is not to be "used for any purpose other than private study, scholarship, or research." If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

This institution reserves the right to refuse to accept a copy order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of the copyright law.

AUTHOR:

BRUELL, FELIX

TITLE:

**DE FONTIBUS VITAE
EURIPIDIS**

PLACE:

MONASTERII

DATE:

1877

Master Negative #

92-81153-7

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

BKS/SAVE Books FUL/BIB NYCG92-B44359 Acq Maintenance NYCG-NS
FIN ID NYCG92-B44359 - Record 1 of 1 - SAVE record
UNI
ID:NYCG92-B44359 RTYP:a ST:s FRN: MS: EL: AD:12-21-92
CC:9668 BLT:am DCF:? CSC:? MOD: SNR: ATC: UD:12-23-92
CP:gw L:lat INT:? GPC:? BIO:? FIC:? CON:???
PC:s PD:1877/ REP:? CPI:? FSI:? ILC:???? II:?
MMD: OR: POL: DM: RR: COL: EML: GEN: BSE:
040 NNC†cNNC
100 1 Bruell, Felix
245 13 De fontibus vitae Euripidis†h[microform].†cDissertatio philologica qua
m consensu et auctoritate amplissimi philosophorum ordinis in alma litte
rarum academica monasteriensi ad summos in philosophia honores rite obti
nendos die XXVII Mensis Januarii A. MDCCCLXXVII in publico defendet scri
ptor Felix Bruell.
260 Monasterii,†bEx Typographia Theissingiana†c1877.
300 89 p.
LDG ORIG
QD 12-21-92

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm

REDUCTION RATIO: 11x

IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 02.17.93

INITIALS Emil

FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

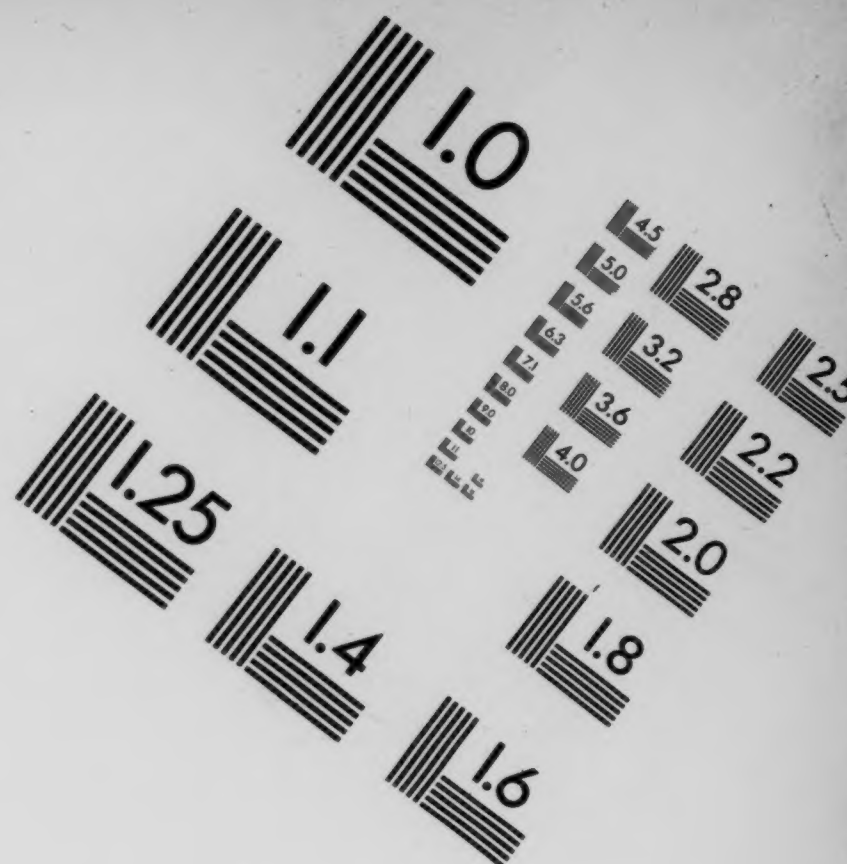
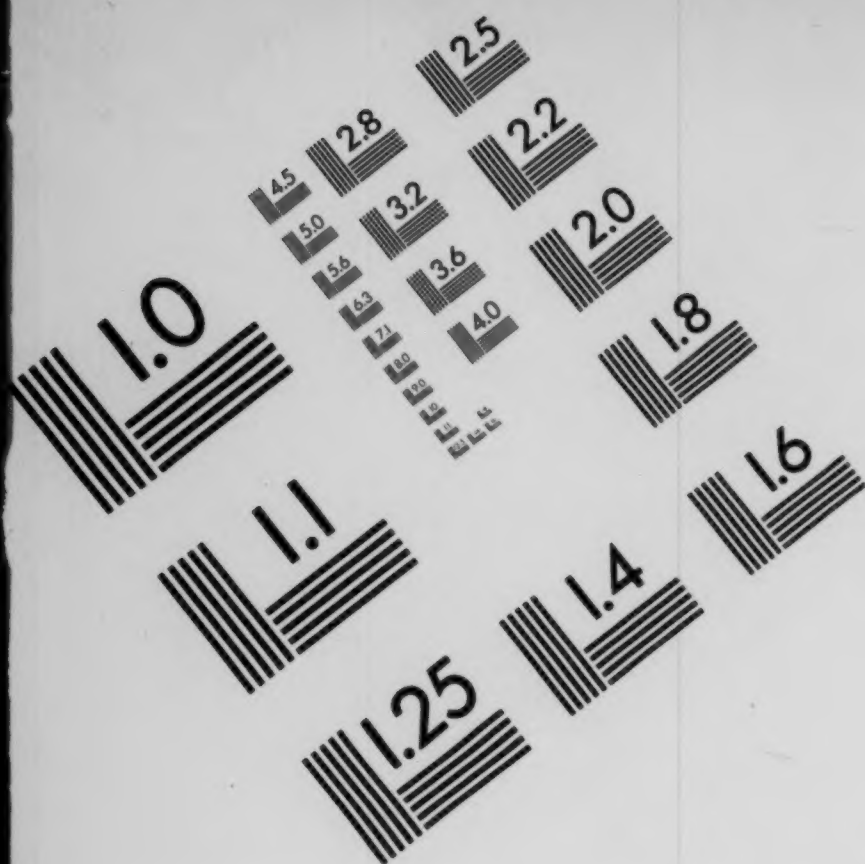

AIM

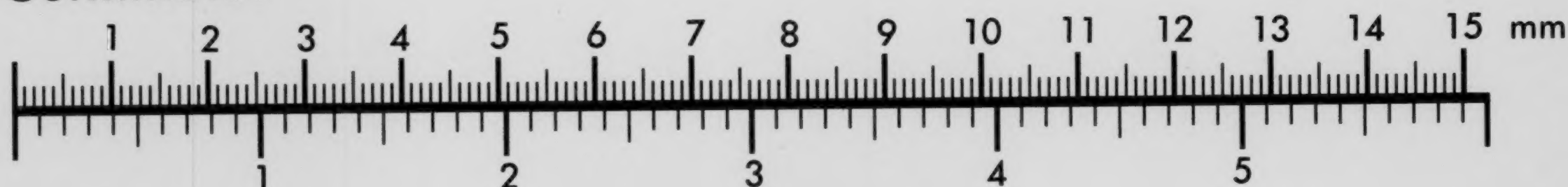
Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

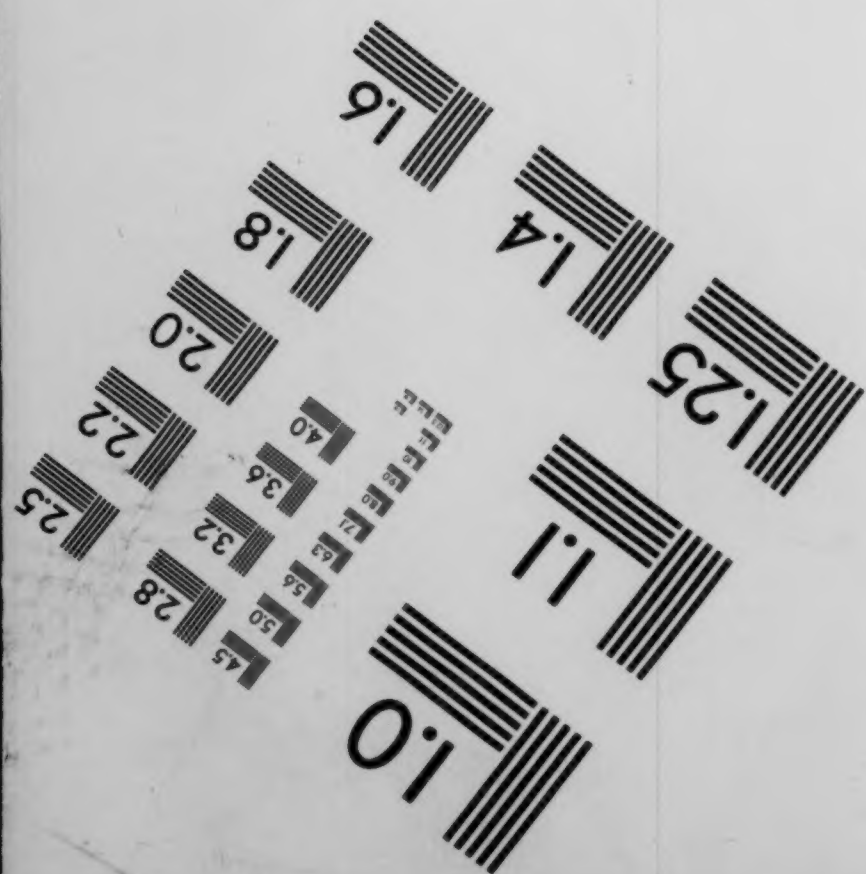
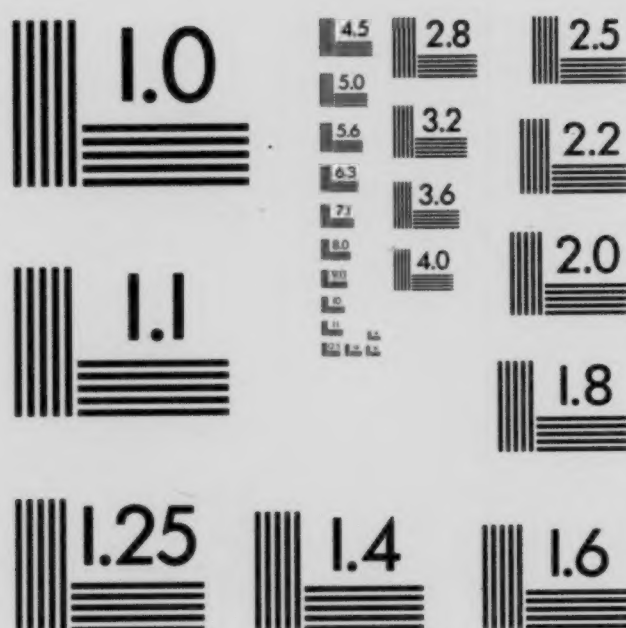
301/587-8202

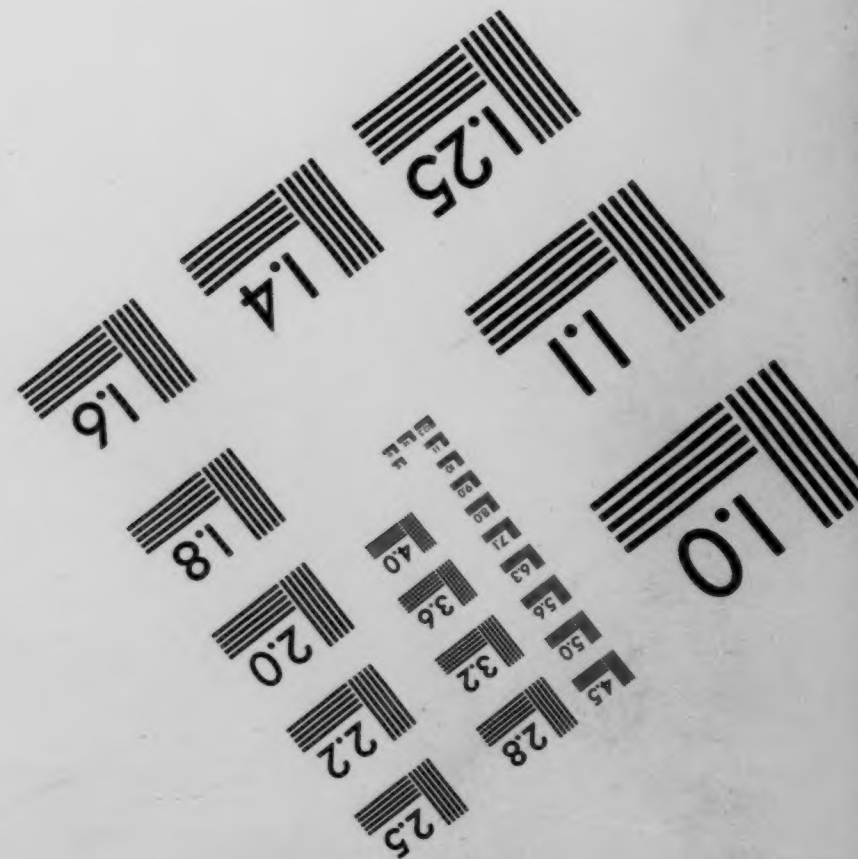
Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

88EE

B83

Columbia University
Library

*

Mortimer Lamson Earle

BORN 1864-DIED 1905

*

PROFESSOR OF CLASSICAL PHILOLOGY
IN COLUMBIA UNIVERSITY
SCHOLAR AUTHOR TEACHER

*

AS A MEMORIAL OF HIS LIFE AND WORK
HIS STUDENTS AND FRIENDS GAVE
HIS LIBRARY
TO HIS ALMA MATER
A. D. 1907

Κλεινὸς δ' ὁ πόνος μοι
θεοῖσιν δούλαν χέρ' ἔχειν.

MORTIMER • LAMSON • EARLE

DE
FONTIBUS VITAE EURIPIDIS.

DISSERTATIO PHILOLOGICA
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
IN
ALMA LITTERARUM ACADEMIA MONASTERIENSI
AD
SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
RITE OBTINENDOS
DIE XXVII MENSIS JANUARIJ A. MDCCCLXXVII
IN PUBLICO DEFENDET
SCRIPTOR
FELIX BRUELL
RHENANUS.

MONASTERII,
EX TYPOGRAPHIA THEISSINGIANA.

MDCCCLXXVII.

facile

~~James R.R.~~

88 E F

B 83

28 Oct 08 E M R

Km. Nov. 12-14/11

808 1908

I.

**Absolvuntur ea quae disputationi praemit-
tenda esse visa sunt.**

1. Consilium scriptoris paucis declaratur, simulque indicantur libri eorum, qui de vita Euripidis disputaverunt.

Virorum antiquitatis laude litterarum insignium quales fuerint vitae condiciones, qui accurate studeat explorare, haud scio an quorundam eam non effugiat vituperationem, ut in iucunda quidem, sed haud ita utili aut fere supervacanea re operam eum consumpsisse dicant. Attamen quae-
stiones biographicae quanti sint emolumenti in litterarum historia tractanda, verus huius artis qui sit finis, quaque ratione eo perveniri possit cum spectaveris, facile perspicies.

Ac primum quidem singulorum hominum ingenia, quamvis differant a ceteris aut excellant singulari quadam ac nativa proprietate, haud fere accidit, ut omnino non afficiantur eis, quae ipsorum aetate maxime vigeant, ut fieri solet, quasi communibus hominum studiis ac moribus; quare eum, qui scripta quae tradita sunt opera ab omni parte intellegere studeat, haud ignorare necesse est, quo tempore quoque rerum statu conscripta sint atque qua ratione ad scriptorum animos conformandos temporum illo-

422647

lorum condiciones valuerint. Iam vero rerum naturam ita ferre notum est, ut vitae privatae quibus quisque utatur condiciones in omni re, quam agant homines, vim exercent haud exigua; unde apparet, quae commoda is consequatur, qui in scriptorum rebus privatis et domesticis versatur explorandis.

Atque hae vitarum utraque ratione exquirendarum quaestiones cum in omnibus scriptoribus utilissimae tum prorsus sunt necessariae, cum animum advertis ad eos, qui scripserunt eo tempore, quo rerum privatarum ac publicarum, institutorum et morum pristinus status coeptus est mutari; neque enim ea aetate communis quaedam saeculi indoles ad conformanda ingenia parem propemodum in singulis hominibus eamque maximam vim exercere solet, ut fieri notum est, quotiescunque ad certam quandam tranquillitatem et constantiam pervenerunt tempora, verum homines atque praecipue quidem ei, qui animi facultatibus superant ceteros, antiquae ac novae aetatis rationibus quasi discordantibus, propria quam sibi muniverunt suo arbitrio via procedunt. Atheniensium vero rei publicae talem fuisse statum eo tempore, quo Euripides fuit et fabulas doctus Athenis, nemo est, quin sciat. Cuius poetae quae fuerint ingenii proprietates illius aetatis rationibus et moribus excitatae, ex quo eius fabulae coeptae sunt retractari recentiore aetate, diligentissime viri docti quaesiverunt; atque postquam Bernhardus¹⁾ ea, quae antea conquisita erant, amplexus primus et copiose et explicate hac de re exposuit, singula deinde singulorum virorum doctorum cura ac studiis explanata sunt²⁾. Vitae contra Euripidis quae

1) Cf. Erschii et Gruberi Encyclop. v. Euripides. II, 39. p. 127 sqq. De vita Euripidis fusius quam hoc loco idem Bernhardus dixit in hist. litt. graec. II, 2 p. 350 sqq. (ed. II.)

2) Singulos ad hanc rem qui spectant libros enumerat Bernhardus hist. litt. gr. II, 2 p. 353 sqq.

fuerint condiciones, haud eadem diligentia quaesitum est; namque Bernhardus hunc locum paucis absolvit, postque eum qui scripserunt vitam Euripidis, augusto praefationis spatio eam comprehenderunt³⁾; qua in re colligentes et componentes ea, quae de vita huius poetae exquiri possunt, in fide quoque eorum, quae tradita sunt, examinanda atque in veris falsisque testimoniis discernendis operam aliquam collocaverunt neque minus ea, quae fabularum speciem prae se ferre visa sunt, detegere ac refellere, undeque orta ac conficta sint explicare studuerunt. Quam rationem pluribus persecutus est Fr. Ritter in eo libro, quo quae traditae sunt in libris manuscriptis Thucydidis Aeschylis Sophoclis Euripidis vitas Didymo auctori restituere conatus est⁴⁾. Neque vero adhuc quisquam ita inquisivit in vitam Euripidis, ut huius quaestionis fontium natura qualis sit accurate indagaret indeque confirmare studeret, quae testimonia ad auctores veteres et diligentes revocari possint, quaeque aut incertam aut suspectam duxerint originem. Ritter sane eiusmodi aliquantum praestitit examinato ampliore quod in libris manuscriptis legitur vitae Euripidae fragmento; at neque omnia testimonia recensuit et ei parti,

3) Cf. Euripidis trag. ex recens. A. Nauckii ed. II. Lips. 1866 v. I. p. IX—XXIII. — Henri Weil, 7 tragédies d'Euripide. Paris 1868. cf. praefat. p. I. sqq. — Quae in praefat. editionis fab. Eurip. Tauchnitzianae exposuerat Witschellius, ea retractavit in Paulyi Encyclop. III. p. 287 sqq. — Consulto omisi Barnesianam tam verbosam quam scurrilem de vita Euripidis commentationem; — neque maioris pretii esse duco ea, quae Hartungius de vitae Euripidis rationibus exposuit diversis locis eius libri, cui inscripsit 'Euripides restitutus.' Hamb. 1483.

4) Didymi Chalcenteri opuscula. Auctori suo restituta ad cod. antiquos recognita annotatione illustrata ed. Franc. Ritter. Colon. 1845. cf. p. 99 sqq. (aestimatio vitae Euripidae').

quam sibi sumpserat, quominus prorsus satisfaceret, nimio quodam Didymi studio impeditus est. — Qua causa rem neque supervacaneam neque inutilem esse censui, vitam Euripidis ita retractare, ut in veteribus quae hac de re feruntur testimoniis discernendis summa versetur disputatio atque quid hac via ac ratione de origine ac de fide illorum testimoniorum stabiliri possit, exquiratur.

2. Natura testimoniorum quae ad vitas scriptorum veterum pertinent, breviter descripta, ex quibus locis ea, quae de vita Euripidis sciri possunt, repetenda sint, exponitur.

Veterum testimoniorum ad vitas virorum, qui litterarum laude apud Graecos floruerunt, pertinentium fides plerumque admodum dubia est et incerta. Satis enim notum est inter antiquos homines Graecos nullam fere curam impendere solitos esse aequales, ut suae aetatis virorum litterarum laude insignium vitae describerentur et memoriae traderentur. Qua causa factum est, ut Graecorum scriptorum clarissimorum vitae ea demum aetate exquiri et conscribi coeptae sint, qua de rebus illorum privatis ac domesticis multa certaue iam non facile poterant indagari; veluti de Euripidis vita qui, quantum scimus, primus dissecruit, Philochorus, vir ille inter Atthidarum quos dicunt scriptores praeclarissimus, centum fere annis post mortem huius poetae libros composuit⁵). — Interea vero fabella-

5) v. Muelleri F. H. G. v. I. p. LXXXIV. — Jam hoc loco pauca adiciam de Philochoro; ac primum quidem librum *περὶ Εὐριπίδου* ab eo compositum esse comperimus per Suidam

rum atque facetiarum hac in parte procreatrix fecundissima extiterat Atticorum comoedia; poetarum enim comicorum ludibriis viros, qui litterarum studiis erant dediti, insigni quodam modo esse exercitos, notum est, multosque constat

(s. v. *Φιλόχορος*); quod testimonium confirmatur eis, quae leguntur apud eundem Suidam s. v. *Εὐριπίδης*, *οὐκ ἀληθὲς δὲ ὡς λαχανόπωλις ἦν ἡ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ γὰρ τῶν σφόδρα εὐγενῶν ἐτύγγανεν (οὐσα), ὡς Φιλόχορος ἀποδείκνυσιν*, neque minus his locis: Vita Eur. (Dindorf. poet. sc. proleg. p. 17.) *ἐτελεύτησε δὲ, ὡς φησι Φιλόχορος, ὑπὲρ τὰ ὅτι γεγονώς*, et Gell. N. A. XV, 20, 5: *Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse taetram et horridam in qua scriptitarit (scil. Euripides)*; neque huc pertinere non videntur duo loci Diogenis Laertii, II, 44. *Φιλόχορος δὲ φησι προτελεύτησαι τὸν Εὐριπίδην τοῦ Σωκράτους* et IX, 55. *Φησὶ δὲ Φιλόχορος πλεόντος αὐτοῦ εἰς Σικελίαν* (sermo est de Protagora) *τὴν ναῦν καταποντισθῆναι καὶ τοῦτο αἰνίττεσθαι Εὐριπίδην ἐν τῷ Ἰξίονι*. — Quae cum ita sint, non video, quo iure quidam Suidae illud de Philochoreo *περὶ Εὐριπίδου* libro testimonium reicere in animum induxerint. Ac primum quidem Welcker (die griech. tragoedien etc. p. 95) suspicatus est, Suidae verbis *περὶ Εὐριπίδου* addendum esse voc. *μύθων*, quia proxime antecedit *περὶ Σοφοκλέους μύθων βιβλία εἴ* (enumerantur enim tituli librorum a Philochoro conscriptorum); quae ratio cum argumentis non confirmetur, verum refellatur eis quae supra allata sunt Philochori ad vitam Euripidis spectantibus testimoniis, plane improbanda est. Neque autem minus Ritter, quod dicit, credere se malle in *Ἀτθίδος* opere oblata occasione de Euripidis genere vitaeque nonnulla absolute voluisse Philochorum (l. c. p. 94), — opinionem vanam nulla re confirmatam proposuit. Denique Nauckius, crediderim, inquit, *ἐν τῷ περὶ τραγωιδῶν* (Schol. Eur. Hec. 1.) de Euripidis vita Philochorum egisse. Ad quam sententiam Nauckius adduci videtur his verbis scholii ab eo allati (ed. schol. Dindorf I, 221, 12): *Φιλόχορος μὲν γὰρ ἐν τῷ περὶ τραγωιδῶν συγγράφων Χοϊρίλην αὐτὴν φησι καλεῖσθαι* (quaeritur de Hecuba nomine). At ex hoc ipso loco consequens est idem, quod ex libri illius titulo elucet, non ad poetarum vitas enarrandas, sed ad fabulas eorum illustrandas hunc librum pertinuisse; itaque non est, cur in hoc potius libro, quam in illo, quem Suidas memorat verbis *περὶ Εὐριπίδου*, Philo-

errores ex hoc loco in historiam quam dicunt litterariam illatos esse, cum quae lepide a comicis poetis et iocose erant dicta, pro veris venditarentur ab aetatis posterioris scriptoribus. Quam rem fusius explanavit Lehrs in altera parte eius commentationis, cui inscripsit ‚wahrheit und dichtung in der griech. Literaturgeschichte;‘ conferas eius librum ‚populaere aufsätze aus dem altertume‘ inde a p. 207. —

Inde autem ab eo tempore, quo postquam florentissimae Graecorum res politicae et litterariae eodem fere funesto interitu perierunt, litterarum copiis amplissimis in unum congeri coeptis historia litterarum prima incrementa ceperat, Aristotelis potissimum opera, quaestiones biographicas tractandas sibi sumpserunt Peripateticorum sectae homines Aristoxenus, Heracleides Ponticus, Hieronymus Rhodius, Hermippus Callimacheus, Satyrus alii. Neque vero hi viri principis, quem sequi profitebantur, acri iudicio ac studio diligenti hac in re versati sunt, verum historiarum fabulosarum admodum curiosi eas quae de scriptoribus an-

chorum de vita Euripidis egisse credamus. — Philochorum in rebus tractandis omnia magna sollicitudine examinasse atque in temporum definitione diligentissimum fuisse iudicant. cf. Mueller. l. c. p. LXXXVIII sqq. et Commentationem Boeckhian. insertam actis hist.-phil. Acad. Berol. a. 1832 i. a. p. 1 sqq. — Quapropter aegre ferendum est, quod vitae Euripidis ab illo conscriptae fragmenta admodum pauca aetatem tulerunt. Certe ei, qui postea huius poetae vitam tractaverunt, libro illo Philochori usi sunt, ideoque verisimile est eorum, quae in fragmentis vitae Euripideae nobis traditis leguntur, plura esse Philochorea quam quae hodie nomine huius scriptoris reperiuntur insignita. Attamen quae sint huius generis, coniectura haud facile indagari potest; me quidem profiteor nulla in parte — exceptis eis quae Philochori auctoris nomen servaverunt testimoniis, — memoriam Philochoream certis argumentis demonstrare posse; aliorum vero huiusmodi coniecturae quid valere mihi videantur, suo loco declarabo.

tiquis circumferebantur fabulas et collegerunt et auxerunt, cum ex eis, quae tradita erant, temere concluderent et fingerent nova; itaque vehementer in hoc scriptorum genus eorumque rationem mendacissimam invehit Dindorfius in prolegom. ad Demosthenem (cf. ed. III. Lips. a. 1855. v. I. p. LVII.). Ac ne secuti quidem sunt, qui has res alio consilio retractarent. Docti enim grammatici Alexandrini et Pergameni ad libros potius ordinandos describendos examinandos attendebant animos quam ad vitas scriptorum conscribendas; quare ad scaenicos poetas quod attinet, didascalis quidem notitiis ab Aristotele et Dicaearcho diligenter exploratis et collectis in conficiendis librorum indicibus usos illos esse verisimillimum est⁶⁾, eaque, quae his de rebus tradita sunt, — veluti qua olympiade quis primum fabulas in scaenam commiserit, quotiens victoriam reportaverit, quantus sit cuiusque fabularum numerus aliaque eiusmodi, — ad grammaticos Alexandrinos indeque ad Aristotelem plerumque referri posse inter viros doctos constat; de vitis contra scriptorum quae aut quanta viri illi docti Alexandrini librorum indicibus vel praefationibus complexi sint, parum liquet⁷⁾. Quibus de rebus quae Peripateticorum potissimum mala cura erant divulgata, veris falsisque commixtis, in suum usum converterunt posteriorum aetatum grammatici, qui ut omne litterarum genus sic res scriptorum biographicas in compendia redegerunt; unde harum notitiarum reliquiae admodum paucae pervenire ad lexicographos, Hesychium Milesium et Suidam, attenuatae quidem magis magisque per tot saeculorum seriem tantosque errores iterumque contractae illorum scriptorum

6) Cf. Valent. Rose Aristot. pseudepigraph. p. 550 sqq.

7) Cf. Bergk hist. litt. gr. I, p. 374 adn. 15.

brevitatis studio neque aut ex fontibus diligenter disquisitis deductae aut acri iudicio electae et compositae⁸⁾).

Talis igitur fere est origo et condicio eorum, quae apud Suidam paucis circumscripta de vita antiquorum scriptorum servata sunt, pretiosissima sane sed admodum exilia neque per se fida, nisi quem auctorem Suidas secutus sit, indagari potest. Qui vero sit Suidani de Euripidis vita capituli status postea accuratius demonstrare studebimus. — Tenuissimis autem illis ac male consarcinatis notitiis, quas Suidas in librum suum congegit, haud raro tota fere antiquitatis de veterum scriptorum Graecorum vitis memoria continetur, quamquam librorum, qui de rebus scriptorum biographicis conscripti erant, copia satis ampla antiquo tempore videtur exstitisse. Pauca sane praeterea ex his libris exscripta et tradita sunt ab aliis scriptoribus, quorum libri aetatem tulerunt, atque ab eis quidem praecipue, qui notitias undique collectas libris suis amplexi sunt, Athenaeos dico Diogenes Aelianos, qui de ingeniis quoque et vitis scriptorum occasione oblata haec illa addiderunt⁹⁾; ac vitae Euripideae ubi servata sit veterum memoria, cum

8) Cf. Bernhardyi praefat. ad lexicon Suidae. v. II p. I sqq. De Hesychio pauca adscribam C. Wachsmuthi: . . . ,oritur quaestio quibus copiis instructus provinciam suam administraverit Hesychius, qua in re consentaneum est, eum non evoluisse silvam commentariorum de singulis litterarum generibus et de singulis etiam clarissimis scriptoribus compositorum, sed adiisse potius generalia enchiridia litterarum graecarum, qualia exstitisse nonnulla scimus. cf. Symbol. philol. Bonnens. I. p. 140.

9) Nemo adhuc ea, quae apud hos et alios quosdam scriptores inveniuntur dispersa testimonia ad vitam Euripidis spectantia omnia uno corpore coniunxit et disposuit ea ratione, qua quae ad Aeschylis Sophoclisque vitas pertinent, collegerunt F. Schoell et Ad. Michaelis (cf. Aesch. 'Septem' ed. Fr. Ritschl ed. 2. Sophocl. Electra ed. O. Jahn ed. 2.) — Plurima tamen disputationi de vita Euripidis, quam supra commemoravi, notis adiecit Nauckius.

circumspicimus, huius generis locum Gellianum oportet afferri; ille enim scriptor, quamquam rarius fere, quam expectaveris, biographicas notitias paulo ampliores in libros suos rettulit, in Euripidis genere vita moribus enarrandis integrum operis sui caput (Noct. Attic. XV, 20) consumpsit.

Iam vero Euripidis reliquorumque duorum clarissimorum poetarum tragicorum, Aeschylis atque Sophoclis, vitam quaedam fragmenta per libros manuscriptos dispersa inveniuntur. Quorum opusculorum de origine docte disputavit Volkmannus in altera parte quaestionum, quas scripsit 'de Suidae biographicis¹⁰⁾'. Praefationis locum sine dubio illae vitae in libris obtinebant; neque vero is usus Byzantinorum quos dicunt tempore demum videtur exstitisse, ut librorum initio vel fini adderentur quaedam de vita auctorum, verum eiusmodi illa fragmenta, quae aetatem tulerunt, ex plenioribus antiquorum grammaticorum praefationibus excerpta esse verisimile est; temporum vero iniquitatem egregio quodam modo videntur esse experta: plerumque enim rerum ordinem valde turbatum ostendunt, ita ut interdum res fere omnino non conexas videantur esse, sed hinc illinc temere collectae atque imprudenter compositae. Cuius rei causa non solum ex librorum negligentia aut inconsiderato contrahendi studio repetenda est, sed etiam ex totius huius litterarum generis origine et ratione, qua de re Westermannus uberius exposuit; cuius verba hac in parte quasi quodammodo sollemniter hoc loco afferre haud alienum esse puto: 'grammatici, inquit, non contenti eis quae de cuiusque scriptoris rebus atque vita exarata invenerunt, alii alia pro sua quisque eruditione addiderunt, non quo inchoatum opus perficerent, sed prout occasio esset adnotandi, alieno saepe loco et quemcunque

10) Haec commentatio inserta est symbolae philol. Bonn. inde a. p. 715. cf. p. 724 sqq. — cf. Bergk l. c. p. 282.

concederent librorum margines, rerum ac verborum plerumque nulla ratione habita. Librarii vero de rerum ac verborum ordine parum solliciti oppletis his marginibus ita usi sunt, ut quo quidque loco adnotatum repperissent continuo in ipsum textum reciperent. Sic factum est, ut harum vitarum pleraeque sensim in rudem fragmentorum congeriem indigestamque rerum farraginem excrescerent¹¹⁾. At hoc iudicium nonne repugnat illi quam supra amplexi sumus sententiae, qua ex plenioribus opusculis ea quae servata sunt vitarum fragmenta excerpta esse vulgo putant? Revera is qui nuperrime in vitam Aeschyli inquisivit¹²⁾, Westermanni verbis adductus est, ut vulgari illa opinione reiecta non tam ex amplioribus commentariis in brevius contracta esse haec opuscula, quam angusta ab initio et circumcisa rebus aliis aliunde a diversis grammaticis additis paulatim amplificata inque eam formam, qua nunc continentur in libris manuscriptis, aucta ea esse censeret. Contra equidem cum accuratius inquirerem in confusam illam vitam Euripidis, qualis eruta est ex libris quibusdam fabularum manuscriptis, et in Westermanni verbis vera inesse neque vulgarem de illorum opusculorum origine sententiam improbandam esse mihi persuasi. Namque ut id, quod postea fusius explanabitur, hoc loco paucis complectar: disiectis illius farraginis singulis particulis, quae inter se sunt diversae, atque eis, quae rerum ordinem turbant, remotis, duae inde eliciuntur partes, quae integras vitas continent; quarum utraque tam bene disposita est, ut has qui-

11) *Βιογράφοι*. Vitarum scriptores Graeci minores. ed. Westermann (Brunsv. 1856) praef. p. XI.

12) Frid. Schoelli de locis nonnullis ad Aeschyli vitam et ad historiam tragoediae Graecae pertinentibus epistula. Jenae in aed. Duffti 1876. Legitur haec epistula in eo libro quo Adolfo Schoellio diem natalem septuagesimum gratulantur filii Rudolfus est Fridericus. v. p. 40.

dem nullo modo cogitari possit ita esse ortas, ut modo hic modo ille hanc illam particulam addiderit; quare has vitas ex antiquioribus libris a Byzantinis transscriptas esse censeo, transscribendo vero sive consilio sive negligentia in brevius contractas: quae res et universa horum opusculorum forma admodum angusta et coarctata comprobatur et certis argumentis confirmatur, cum quibusdam locis alterius vitae adhuc ostendi possit omissa esse quae antea scripta fuerunt. Ab altera autem parte auctae sunt illae vitae per homines Byzantinos his illis ex diversis locis adscriptis: quae cum in verborum seriem intruderentur locis alienissimis interposita, factum est, ut rerum cohaerentia, quae antea fuerat, turbaretur; denique vero cum a librariis diversorum librorum vitae diligentia haud opportuna confunderentur, nulla certi rerum ordinis cura adhibita, farrago illa fragmentorum incondita, quae aetatem tulit, exorta est¹³⁾. Iam haec sententia fore ut stabiliatur confido eis, quae de disponenda ac discernenda vita Euripidis, quae libris quibusdam manuscriptis addita est et ab editoribus fabulis praemitti solet, infra exponam; nunc revertar ad enumerandos vitae Euripideae fontes. Tradita enim est praeter eas, de quibus modo diximus, vita Euripidis Thomaie magistri nomine inscripta. Denique de alio litterarum genere pauca dicenda sunt; namque rerum biographicarum fontibus aliquo modo adnumerari possunt virorum antiquitatis clarorum quae feruntur epistulae, eaeque hoc loco commemorandae sunt, cum Euripidis quoque nomine in-

13) Simili ratione de vitae Sophoclis fragmento nuper iudicavit E. de Leutsch (c. Philol. XXV. p. 278) „dies im ganzen sehr werthvolle excerpt aus einer nachweisbar in der vorangusteischen Zeit entstandenen biographie ist wie so oft bei solchen auszügen durch auslassungen entstellt“. De origine huius vitae idem vir doctus exposuit in „Indice philol.“ VII. p. 205 sq.

scriptae eius generis quaedam traditae sint ¹⁴⁾. Quamquam enim a Bentleio ¹⁵⁾ luculentissime demonstratum est has epistulas fere omnes esse subditicias atque revocandas ad rhetorum sophistarumque disciplinam, verisimile non est eos, qui fingeant haec opuscula, omnes res temere esse ementitos, verum quo veriore speciem adderent commentis, animos suspicor illos attendisse ad ea, quae tradita erant de illorum quorum nomine scribebant vel loquebantur virorum vita ac rebus gestis. Quare licet plurima, quae in his opusculis exponuntur, fingendi artibus eorum, qui ea composuerunt, tribui debeant, tamen quid scriptores illi de eorum, quibus has epistulas subdiderunt, vitae condicionibus sensisse videantur cum exquirimus, haud scio an earum rerum memoriam satis antiquam interdum consequi possimus.

---

14) Cf. Dindorf poet. scen. III p. 375 sq.

15) R. Bentley dissert. upon the epistles of Phalaris. London 1696 edidit by A. Dyke. London 1836 (v. II 206 sqq. agitur de epistulis Eurip.)

II.

Vetera testimonia ad vitam Euripidis pertinentia quam originem duxerint quaque utantur fide historiae explanatur.

I. Quaeritur, quae dispertienda sint membra vitarum, quae libris manuscriptis additae sunt ¹⁾.

In libris manuscriptis tragoediarum Euripidearum melioribus vitae poetae non leguntur, neque unquam in aliis eorum commentarios de vita Euripidis exstitisse censet Adolfus Kirchhoff; in aliis contra prioribus foliis evulsis vitas poetae intercidisse idem vir doctus non negat ²⁾. Eae vero quae in deterioribus ac recentioribus libris traditae sunt vitae congestae a librariis aut indoctis aut incuriosis quod indigestae farraginis potius quam corporis bene dispositi speciem ostendunt, mirum non est; partes enim vitarum diversissimas hinc illinc corrasas uno ambitu am-

---

1) Vitarum Euripidis quae exstant fragmenta leguntur ap. Westermann. l. c. p. 133 sqq., et Nauck. l. c. p. V. sqq., praeterea in G. Dindorfii poet. scen. graec. ed. V. proleg. p. 16—19, quem ad locum spectant numeri in eis, quae sequuntur, adscripti.

2) Euripid. Tragoed. v. I. p. 371. (Quem librum addas eis, qui in superiore adnot. allati sunt.)

plexi sunt illi librarii, qui maiore studio ut multa, quam ut recta ac bene disposita congererent videntur laboravisse. Quare ut partium singularum pretium accurate definire possimus, primum quaerendum est, qua ratione conflatae sint illae vitae a librariis, quaeque earum membra diversa dispertienda. Quam rem ut perspiciamus, de singulis libris, in quibus vitarum fragmenta continentur, dicendum est; qua in parte potissimum usus sum eis, quae Guilhelmus Dindorf exposuit in editione Oxoniensi scholiorum graecorum in Euripidis tragoedias vol. I. p. 1—13³⁾.

Iam in editione fabularum Euripidis Aldina (Venet. a. 1503) legitur vita huius poetae, quae Thomae Magistro auctori tribuitur⁴⁾; qui grammaticus hanc vitam sine dubio commentario, quem confecit in Euripidis tragoedias, proposuit, neque vero hoc in opusculo componendo multum operae consumpsit, verum, ut fieri solet apud eius aetatis scriptores, in suum usum convertit vitam, quam in libro vetustiore invenerat, novis rebus ex alio fonte haud fere additis; quam rem postea accuratius explanabo, cum de fragmentis vitarum per codices dispersis dixerō.

Elmsleius igitur primus veterem de vita Euripidis commentariolum invenit adscriptum libro Ambrosiano Mediolanensi, cui indita est nota A. 104., eumque adiecit editioni Baccharum (Oxon. 1824); in poetarum scaenicorum editione Dindorfiana (hunc enim librum, ut supra dixi, sequimur,) haec vitae pars continet v. 1—46, ita ut finem faciant versus illi, quos cenotaphio Euripidis ab Athenien-

3) Pauca huc pertinentia disseruit Westermann l. c. p. XIII. sq. Praeterea cf. Kirchhoff. l. c. p. 371—375.

4) Plerumque haec vita omittitur ab editoribus fabularum Euripidearum, qui eius auctoritatem nullam esse putant, cum eam excerptam esse opinentur ex eis vitae fragmentis, quae editionibus praemitti solent. Quo de iudicio infra plura dicam. Legitur vero illa vita in edit. Dindorf. schol. gr. in E. trag. I. p. 11 sqq.

sibus exstructo inscriptos fuisse traditum est. Quam vitam Dindorfius⁵⁾ a grammatico et antiquiore et doctiore scriptam esse censet quam reliqua omnia de vita Euripidis excerpta per codices sparsa. Atque concedendum quidem est hanc partem praestare ceteris et ubertate ac varietate rerum enarratarum et singulorum membrorum quadam cohaerentia; unum enim per se ac totum efficit, in quo vita poetae inde a natalibus usque ad vitae finem enarratur. Attamen huius commentarioli pristinus status immutatus est a librariis posterioribus et omissis quibusdam, quae antea scripta erant, et aliis rebus aliunde additis. Quod perspicitur ex ordine narrationis in medio opusculo valde turbato, ex rebus eisdem bis enarratis, ex libris denique quibusdam, in quibus haec vita continetur his illis omissis⁶⁾; at hanc rem accurate explanabo in eo capite, in quo quae ratio inter hanc vitam et Thomae commentariolum intercedat, exponam; nunc revertendum est ad reliqua vitarum fragmenta, quae postea e libris manuscriptis eruta sunt, ut quomodo haec ordinanda et disponenda sint cognoscamus. Atque in aliis libris ei vitae, quae in libro Ambrosiano legitur, modo hae modo illae vitarum reliquiae sunt additae; ac primum quidem in libro Parisino bibliothecae S. Genovevae⁷⁾ adiecta sunt ea, quae apud Dindorfium comprehenduntur v. 47—86 (*πρὸς δὲ καὶ κεραννωθῆναι — ὥστ' ἰδεῖν Εὐριπίδην*). Eadem eodem ordine disposita leguntur

5) Schol. gr. I. p. 1 adn. 1.

6) Omittuntur in cod. Havniens. et Vindobon. v. 13—17, ὡς φησι . . . . Τιμοκράτην Ἀργεῖον. v. 19—22 γενέσθαι . . . . Ἕλληνας. v. 23—28 μετέστη . . . . διοικήσεων ἐγένετο. v. 33—36 ἤρξατο . . . . ἐγένετο . . . . Eadem desunt in Urbinate et Palatino libro, de quibus dicetur in adn. 12 et 14.

7) Casu quodam in hoc libro, qui initio et in fine mutilus est, intercidit prior vitae pars contin. v. 1—17; incipit igitur vita huius libri a verbis οἱ δὲ τὰ μέλη κτλ.

in codice Vaticano (1345.); in quo libro initio alterius huius partis addita sunt verba *περὶ τῆς τελευτῆς Εὐριπίδου*. Praeterea in eodem libro inter vitam, quae in codice Ambrosiano legitur, eamque partem, quae huic addita est in codice Parisino, novum interpositum est caput, quod apud Dindorfium continetur v. 126—149. Ac tertia quidem haec pars integram per se continet vitam Euripidis bene dispositam et circumscriptam, in qua vitae rationibus breviter explanatis de artis Euripideae natura ac proprietatibus agitur, tertio denique loco additur, quot fabulae ab Euripide sint compositae, quotque earum aetatem tulerint, quotiensque ille victor evaserit e certaminibus scaenicis. Quae cum ita sint, dubitari nequit, quin haec vita in libro antiquiore per se ac non immixta aliis commentariolis exstiterit, indeque sumpta ab eo, qui codicem illum Vaticanum confecerit, aut iam a scriptore antiquioris libri, quem ille descripserit, in eum locum, ubi nunc legitur, temere transposita sit. Itaque hanc partem a ceteris removendam atque unam per se accipiendam esse apparet.

In reliqua vero illa parte, quae alterum locum obtinet in codice Parisino, in Vaticano tertium, difficilior est diiudicare, quo hae notitiae referendae sint⁸⁾; neque enim aut per se totum efficiunt aut cum ea vitae parte, cui adiectae sunt in libro Parisino, apte coniungi possunt. Attamen narrationes illae de morte Euripidis cruenta ac mirifica (v. 51—65), de uxore eius perfida (v. 65—74), deque periculo, in quod ille adductus sit per mulieres opprobriis iratas (v. 74—82), cum addantur, postquam tota vita poetae iam enarrata est, loco parum apto, dubium esse non potest, quin adscriptae sint ab altero librario, qui

8) Dindorf. schol. gr. I. p. 5 n. 6; „reliquam huius vitae partem“ (i. e. v. 47—86) „ab alio adiectam esse“ dicit „grammatico, qui tempore et doctrina inferior fuerit“.

priorem illam vitam narratiunculis aliunde sumptis augere studuerit. Ab his vero narratiunculis secernenda esse iudico reliqua huius partis capita, quorum in altero narratur Sophoclem morte Euripidis nuntiata publico quodam luctu honoravisse artis socium (v. 47—52), in altero referuntur Philemonis aliqui versus, quibus ille Euripidis e vivis sublatis desiderium exprimit (v. 82—86⁹⁾; haec igitur duo capita proprie pertinere dico ad eam vitam, quae in Ambrosiano codice legitur, ita ut fini sint addenda. Ac primum quidem nihil iniqui habet, quod hae res adduntur tota iam vita enarrata; immo prorsus apte eo loco exponitur, quem honorem ceperit poeta post mortem quantoque mortui desiderio impleti fuerint homines aetate posteriores. Accedit, quod tres illae narratiunculae, quas additas esse diximus a librario recentiore, ita comparatae sunt, ut speciem fabularum insulsarum apertissimam praebeant; illud contra de honore Euripidi a Sophocle tributo, etsi fortasse fictum est, acutioris tamen atque antiquioris scriptoris ingenio deberi videtur¹⁰⁾. Luculentissimum vero quo meam

9) cf. Meinecke fragm. com. gr. IV. p. 48., reliq. Philem. et Menandri p. XL und 410.

10) Bergk in vitae Soph. §. 7 edit. fab. Soph. p. XXII illa de narratione imprimis illud offensioni est, inquit, quod factum hoc esse dicitur *ἐν τῷ προαγῶνι* coram populo; novimus proagonem die octavo Elaphetionis celebratum, qui proxime procedebat Dionysia urbana, an idem mos in Lenaeis obtinuerit nescimus; atque si fuit Lenaeorum quoque proagon, tunc Sophoclem iam mortuum esse plane est necesse. Quodsi cum Rossignolio *ἀγῶνα* scripseris, possis de Liberalibus agrestibus cogitare, quibus Sophocles aemuli quondam poetae memoriam pia mente coluerit et continuo post ipse diem supremum obierit. Sed potius existimandum est omnem hanc narrationem, quamvis scite compositam, tamen omni ex parte esse fictam. Praeterea hunc locum tractavit Ritter l. c. p. 117 sqq., qui difficultatibus quae ibi deprehenduntur expositis haec concludit: „itaque haec fabula aut inventa est a scriptore quodam Attici moris

sententiam confirmem argumentum repeto ex vita Euripidis Thomae Magistro tributa; haec enim meo quidem iudicio, quod postea confirmabo, deducta est ex eodem fonte atque illa, quae legitur in codice Ambrosiano, ita sane, ut is liber, quem Thomas descripserit, integriorem primarii exempli formam servaverit. Apud Thomam vero in fine reperiuntur illa de quibus agitur duo capita:

Thomas Mag. . . . καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει· φασὶ δὲ ἐπὶ τῷ ἀκούσῃ ματι τῆς Εὐριπίδου τελευτῆς τοὺς μὲν Ἀθηναίους πάντας πενθῆσαι, Σοφοκλέα δὲ αὐτὸν μὲν καὶ φαιδὸν ἐνδεδύσθαι χιτῶνα, τοὺς δὲ ὑποκριτὰς αὐτοῦ ἀστεφανώτους τῷ τότε εἰσαγαγεῖν πρὸς τὸν ἀγῶνα. οὕτω δὲ [αὐτὸν Φιλήμων ἡγάπησεν ὥς καὶ τὰδε περὶ αὐτοῦ τολμῆσαι εἰπεῖν· εἰ ταῖς ἀληθείαισιν κτλ.

Vita cod. Ambros. κ. τ. ἔπαινον ἔχει. (Φασὶ . . . . . κεραννωθῆναι.) λέγουσι δὲ καὶ Σοφοκλέα ἀκούσαντα ὅτι ἐτελεύτησεν, αὐτὸν μὲν ἱματίῳ φαιφῷ προσελθεῖν, τὸν δὲ χόρον καὶ τοὺς ὑποκριτὰς ἀστεφανώτους εἰσαγαγεῖν ἐν τῷ προαγῶνι καὶ διακρῦσαι τὸν δῆμον. (ἐτελεύτησε . . . . καὶ τὰ ἐξῆς.) οὕτω δὲ αὐτὸν Φιλήμων ἡγάπησεν ὥς τολμῆσαι περὶ αὐτοῦ θανόντος εἰπεῖν· εἰ ταῖς ἀληθείαισιν κτλ.

non satis gnaro ad celebrandam memoriam Euripidis, quippe quem ipse aemulus quamvis longe praestantior praeclare veneratus sit, aut sumpta est ex comoedia prave intellecta. Fortasse Προαγῶν Aristophanis . . . totius narrationis inveniendae occasionem praebuit. — Est haec narratio e numero earum, quarum qui sint auctores, ignotum est (v. p. 52); at cum quae ad eam refringendam proferuntur, in eo posita sint, quod qua occasione aut quo modo Sophocles illum luctum edere potuerit nescimus, haud scio an potius nostra rerum antiquitatis scaenicarum ignorantia incusanda sit quam scriptoris illius vaniloquentia.

De necessitudine, quae inter Euripidem et Sophoclem intercesserit, recte iudicavit Bergk i. c. §. 6. — cf. epistt. Eurip. subdit. 2 et 5 (sub fin.).

Tam aperta est ea, quae inter hos duos locos intercedit et verborum et rerum congruentia, ut dubitari nequeat, quin ex eodem fonte derivati sint; discrepantiae quidem aliquae intercedunt, eae vero cum in vocabulorum tantum conformatione reperiantur, facile explicari possunt ex Thomae in conscribendis commentariis ratione, qua in rebus, quas ab altero scriptore mutuatus est, in suos libros transferendis verba commutare solet¹¹⁾.

Vita igitur codici Ambrosiano adscripta ita mutilata est, ut ea, quae post verba καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει sequebantur, v. 47—52 λέγουσι — δῆμον et v. 82—86 οὕτω δὲ Φιλήμων — Εὐριπίδην, librarii ut videtur errore vel negligentia omisa sint¹²⁾; in alio vero libro, quo eadem vita non mutilata continebatur, inter verba δῆμον et οὕτω δὲ κτλ. interposita sunt illa ἐτελεύτησε — καὶ τὰ ἐξῆς (v. 52—82). Atque hoc quidem loco comprehenduntur tres illae narratiunculae, quarum argumentum supra paucis expositum est; quae cum inter se male cohaereant, ex diversis locis ab eo, qui hunc locum interposuit, illatae videntur esse; accuratius in singulas inquiretur in sequenti capite.

Iam hoc loco adicienda sunt pauca de quibusdam verbis, quae leguntur initio alterius vitae partis (v. 47—86), cuius haec ad vitam Ambrosiani libri proprie pertinere, illa ab eodem disiungenda esse dixi; verba dico (v. 47) φασὶ δὲ καὶ κεραννωθῆναι ἀμφότερα μνημεῖα. Haec quoque a librario quodam posteriore addita esse neque

11) cf. Dindorf. Schol. graec. in Eur. trag. praef. p. XIX.

12) Liber quidam Palatinus, in quo scripta est haec vita, (negligentia scriptoris omisi sunt v. 4—8 οὐδ' Ὀλυμπιάδα — ἀναγνούς, v. 12—30 δοκεῖ — Χοιρίλη,) desinit in verba τέρμα βίον (v. 44), sex lineis post illa vacuis relictis: inde equidem colligo, ea in huius libri exemplo ibi scripta fuisse, quae proprie huius vitae finem fecisse iudico.

exstitisse censeo in primario vitae exemplo, ad quod refero et vitam Thomae Magistri nomine inscriptam et eam, quae in codice Ambrosiano reperitur, quae mutilata quidem est in fine, sed ex aliis libris, ut demonstravi, suppleri potest. Ac primum quidem illa verba apud Thomam non leguntur; sane cum haec admodum pauca sint, cogitari potest ea aut a Thoma esse omissa aut casu quodam intercidisse. Alterum vero accedit argumentum ex ipsa illius loci natura petendum; etenim trium illarum narratiuncularum, quas ab interpolatore illatas esse certis argumentis comprobasse mihi videor, eam esse naturam postea demonstrabitur, ut comparatae quidem illae sint ad vetera quaedam, quae erant tradita, ipsae vero hae antiquiores narrationes ab homine posteriore exornatae additisque fabellis auctae sint; idemque accedit in verbis illis *γὰρ δὲ κεραννωθῆναι κτλ.* Apud Plutarchum¹³⁾ enim legimus, sepulcrum Euripidis fulgure ictum esse; quod igitur traditum erat de sepulcro poetae, quod in Macedonia erat, ab indiligenti scriptore ad cenotaphium Euripidi ab Atheniensibus exstructo translatum est. Quam ob causam illa verba postea vitae addita esse iudico, sive *q̄* eodem, qui v. 51—82 interpolavit, sive ab alio, qui eodem fere atque ille utebatur ingenio.

Novum denique vitae Euripidis fragmentum (v. 87—116) eis quas iam enumeravimus vitae partibus additum est in tribus codicibus. Quorum in duobus,

13) Vit. Lykurg. 31. *Λέγεται δὲ καὶ τῶν λειψάνων αὐτοῦ κομισθέντων οἰκᾶδε κεραννόν εἰς τὸν τάφον κατασχῆναι. τοῦτο δὲ οὐ ῥᾷδίως ἑτέρῳ τινὶ τῶν ἐπιφανῶν πλὴν Εὐριπίδῃ συμπεσεῖν ὕστερον τελευτήσαντι καὶ ταφέντι τῆς Μακεδονίας περὶ Ἀρέθουσαν. Ὡστε ἀπολόγημα καὶ μαρτύριον μέγα εἶναι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Εὐριπίδην τὸ μόνον συμπεσεῖν αὐτῷ μετὰ τὴν τελευτὴν καὶ γενέσθαι ἃ τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ ὁσιωτάτῳ πρότερον συνέπεσεν.*

Havniensi¹⁴⁾ et Vindobonensi libro, prorsus eadem vitae partes scriptae reperiuntur; ac primum quidem locum obtinent v. 1—46, de quibus antea dictum est, paucis sane omissis, quae supra notavimus (v. adn. 6); his igitur praemissis novum illud caput adiectum est, denique sequuntur duae particulae, quae prorsus consentiunt cum v. 65—71 et v. 82—86, repetitae a Dindorfio v. 116—126¹⁵⁾. Quae cum ita sint, apertissima est eius qui hanc vitam composuit librarii ratio, qua ex diversis libris quae apta visa sunt repetivit, unde commentariolum compleret. Ac de eis quidem huius narrationis partibus, quae in ceteris quoque in quos iam inquisivimus libris continentur, cum iam antea quo referendae sint expositum sit, hoc loco quod addam non habeo; de uno igitur illo capite libri Havniensis et Vindobonensis, quo augetur vitarum veterum farrago, restat ut quaeratur. Quod caput neque per se unum efficit, — neque enim vita in eo continetur aliquo modo absoluta, verum singulae quaedam res ad Euripidem pertinentes enarrantur, — neque cum ceterarum aliqua quas novimus vitarum partium proprie potest fuisse coniunctum. Primum enim nemo erit, qui hanc partem velit quasi intrudere eis, quae in v. 126—149 leguntur, quippe cum his contineatur integra atque in se perfecta vita Euripidis; neque vero magis componi potest cum v. 51—82, cum quae hoc loco leguntur ipsa

14) Dindorf. Schol. gr. i. E. tr. p. 1, 2: „in Havniensi nonnulla bis scripta sunt, quae ubi differunt siglis Hav.^a et Havn.^b designabo. Errori deberi videntur, quae eadem de re Westermannus l. c. p. XIII adnotavit: „in eodem Havniensi eiusdem vitae excerptum legitur, integrioris vitae exemplar“.

15) Tertius quem supra dixi liber, cod. Urbinas 140, ita discrepat a Vindob. et. Havn., ut omittantur v. 98—104, v. 112—116, quod scriptoris negligentia sine dubio factum est. Praeterea in fine addita sunt quaedam, quae in illis libris non inveniuntur. cf. Dindorf. Schol. gr. i. E. tr. p. 9, 8.

inter se non cohaereant, quare e variis locis ea collata esse iudicavimus; reliqua iam est prior illa vitae pars (v. 1—46), cui in libris Vindobonensi et Havniensi illud in quo disputatio versatur caput proxime subicitur; apertissimum vero est has duas partes inter se esse diversissimas; nam ut omittam illud, quod ea, quae exponuntur inde a verbis *φασὶ δὲ αὐτὸν ἐν Σαλαμῖνι* κτλ. (v. 87—116), prorsus inique adiunguntur, postquam enarrata iam est poetae vita et mors, certissimum colligitur sententiae nostrae argumentum ex eo, quod in altera parte quae referuntur de uxoribus Euripidis prorsus contraria sunt eis, quae in priore parte de eadem re prolata sunt; quod ut perspicias, conferas v. 93—103 cum v. 28—30.

λέγουσι δὲ αὐτὸν γήμαντα τὴν
Μνησιλόχου θυγατέρα Χοιρίλην
... αὐτὴν ἀποπέμψασθαι ...
ἐπιγῆμαι δὲ αὐτὸν δευτέραν.

ἐλέγετο . . . γυναῖκα γῆμαι
πρώτην Μελιτώ δευτέραν δὲ
Χοιρίλην. (cf. Thom. Mag. πρώ-
την μὲν Μ., ἔπειτα αὐτῆς ἀπελ-
θούσης Χ.)

Quare dubium esse non potest, quin v. 87—116 per se sint accipiendi. Singulae vero narrationes, quae illo loco continentur, utrum aliae ex aliis locis congestae sint ab illo librario, qui hanc partem addidit, an ex uno pleniore de vita Euripidis commentariolo exscriptae sint, non habeo quo certo diiudicem, quamquam equidem alteram sententiam veriorē esse suspicor; qua causa eo adducar, eo declarabo loco, quo in singulas huius capituli particulas accuratius inquiretur¹⁶).

Ut quae fusiore disputatione exposita sunt, paucis complectar ac repetam, quattuor discernendae sunt vitarum Euripidis per libros manuscriptos dispersarum partes; quarum continet

16) Cf. pag. 78.

prima: v. 1—46 (*Εὐριπίδης — ἔχει*) v. 47—51 (*λέγουσι — δῆμον*) v. 82—86 (*οὕτω δὲ — Εὐριπίδην*). (anonymus primus.)

altera: v. 126—149 (*Τοῦτον οἱ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιηταί — νίκας δὲ ἔσχε ἐ.*) (anonymus alter.)

tertia: v. 51—82 (*ἐτελεύτησε — τὰ ἔσῃς*), quibus adiunximus v. 47 (*φασὶ δὲ κεραννωθῆναι* κτλ.) (fragmentum primum.)

quarta: v. 87—116 (*φασὶ δὲ αὐτὸν ἐν Σαλαμῖνι — γλυκύτερον στόμα*). (fragmentum secundum.)

Quarum partium priore et altera duas per se totas contineri vitas diximus; tertiam contra quartamque neque in se esse absolutas neque apte cum ceteris partibus cohaerere iudicavimus, atque illam quidem temere conflata esse a librario, qui priorem vitam interpolando augere studuerit, hanc ex pleniore vita, quae in aliquo libro olim exstiterit, exscriptam esse suspicati sumus¹⁷).

2. Agitur de eis, quae leguntur in fragmento primo.

Supra iam declaratum est trium illarum quae hoc loco coniunctae leguntur narratiuncularum similem esse naturam; in singulis enim conspici diximus memoriam quandam ab antiquioribus vitarum scriptoribus traditam, quam amplexi librarii recentiores aliis aliunde additis rebusque

17) Quo et scribentis et legentis commodo prospiciatur, in eis, quae sequuntur brevis adhibita est singularum partium significatio, ita ut duae continentes vitae dicantur esse anonymi primi et alterius (neque enim quis illas conscripserit liquet), reliqua comprehendantur fragmento primo et secundo.

diversis in unum coactis ac temere coniunctis auxerint atque exornaverint. Quam rem accuratius hoc in capite explanabo, simulque unde illa sumpta sint ab interpolatore, coniectura assequi studebo; quod si prospere cesserit, iam fore confido, ut libentius concedatur id, quod in capite superiore contendere atque demonstrare conatus sum, removendam esse hanc vitae partem ex eo loco, quo nunc legitur, ut a librario recentiore interpositam.

Ac primum quidem spectemus ea, quibus mors Euripidis cruenta copiose enarratur: (v. 51—65) *ἐτελεύτησε δὲ τὸν τρόπον τοῦτον. ἐν τῇ Μακεδονίᾳ κόμη ἐστὶ καλουμένη Θρακῶν διὰ τὸ ποτε κατοικηκέναι ἐνταῦθα Θραῖκας. ἐν ταύτῃ ποτὲ τοῦ Ἀρχελαίου Μολοιτικῇ κύων ἦλθεν ἀποπλανηθεῖσα. ταύτην δὲ Θραῖκες, ὡς ἔθως, θύσαντες ἔφαγον. καὶ δὴ ὁ Ἀρχελαός ἐζημίωσεν αὐτοὺς ταλάντρ. ἐπεὶ οὖν οὐκ εἶχον, Εὐριπίδου ἐδεήθησαν ἀπολύσεως τυχεῖν, δειθέντος τοῦ βασιλέως. χρόνῳ δὲ ὕστερον Εὐριπίδου ἐν ἄλλῃ τινὶ πρὸ τῆς πόλεως ἡρεμουῦντος, Ἀρχελαίου δὲ ἐπὶ κυνηγέσιον ἐξελεθόντος, τῶν σκυλάκων ἀπολυθέντων ὑπὸ τῶν κυνηγῶν καὶ περιτυχόντων Εὐριπίδῃ, διεσπαράχθη καταβρωθεὶς ὁ ποιητής. ἦσαν δὲ ἔχγονοι οἱ σκύλακες τῆς ὑπὸ Θρακῶν ἀναιρεθείσης κυνὸς, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἐστὶ παρὰ τοῖς Μακεδόσι, κυνὸς δίκη. Iam cognoscas, unde hic locus a librario quodam Byzantino in vitam illatus sit; sponte enim apparet, totius loci consilium positum esse in explicando proverbio illo „κυνὸς δίκη“, quare equidem non dubito, quin haec narratio non referenda sit ad veteres vitarum scriptores, verum ad paroemiorum commentatores¹⁸⁾, quales post Zenobium et Diogenianum com-*

18) Confirmatur haec sententia aliquo modo eis, quae Nauckius (l. c. p. XXI) affert ex Diogenian. 7, 52: „Προμέρον κύνας τοῦτον φασὶν οἰκέτην ὄντα βασιλικὸν μισῆσαι καθ' ὑπερβολὴν τῶν τραγωδιῶν τὸν ποιητὴν Εὐριπίδην ἐπαφεῖναι τε αὐτῷ κύνας ἀγρίους, οἳ τοῦτον κατεθονήσαντο.

plures exstitisse comperimus inter homines Byzantinos, qui litterarum studiis operam dederunt. Is vero, qui illud de quo agimus commentum excogitavit, consuluit scriptores biographicos; namque eundem locum, ut ex verborum congruentia elucet, ille exscripsit, ad quem revocanda sunt ea, quae de morte Euripidis leguntur apud Thomam Magistrum: *διατρίβων οὖν ἐκεῖ* (i. e. in Macedonia), *ἐπειδὴ ἐν τινὶ ἄλλῃ φροντίζων ἔτυχε, κατεβρώθη, ὡς φασί, ὑπὸ τῶν τοῦ Ἀρχελαίου κυνῶν ἐξιόντος εἰς θήραν*. Ab hac igitur narratione profectus adiecit ille scriptor alia, quibus ut propositum perficeret opus erat; quae utrum illius commentatoris argutiis debeantur, an ab ipso repetitae sint ex alio fonte, accuratius quaerere nihil interest; id tamen animadvertas velim, in epistulis Euripidis fictis, quas ad sophistarum fingendi artes revocandas esse constat, similia quaedam inesse de Euripide aliorum hominum apud Archelaum regem patrono. Ceterum illum locum prorsus ineptum atque inutilem esse apparet, quare eum iam mittamus.

Altero loco odii Euripidis in mulieres causa quae fuerit, exponitur et multis verbis de Choerila perfida eius uxore atque de Cephisophonte adultero hoc modo agitur: (v. 65—74) *ἔσχωπτε δὲ τὰς γυναῖκας διὰ ποιημάτων δι' αἰτίαν τοιαύτην. εἶχεν οἰκογενὲς μειράκιον ὀνόματι Κηφισοφῶντα. πρὸς τοῦτον ἐφώρασε τὴν οἰκείαν γυναῖκα ἀτακτοῦσαν. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἀπέτρεπεν ἀμαρτάνειν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, κατέλειπεν αὐτῇ τὴν γυναῖκα, βουλομένου αὐτὴν ἔχειν τοῦ Κηφισοφῶντος. λέγει οὖν καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, Κηφισοφῶν ἄριστε καὶ μελάντατε, σὺ δὴ συνέζης ὡς τὰ πόλλ' Εὐριπίδῃ καὶ συνεποίησας ὡς φησὶ καὶ τὴν μελωδίαν. Atque apertissimum quidem est, qua ratione hic locus sit comparatus: acute enim Euripidis iracundia in mulieres, quas in tragoediis opprobriis exagitavit, revocatur ad ipsius uxoris perfidiam; in quo ea, quae de domestica poetae ca-*

lamente sunt tradita, nimia quadam ac ridicula verbositate hoc loco amplificata sunt. De Euripide vero mulierum in tragoediis exagitatore, si quidem hunc locum, quem interpositum esse iudico, omittimus, in vitis nihil est additum; poetae autem comici saepius Euripidi hanc rem per ludibrium exprobraverunt; cf. Aristoph. Lysistr. 283, 368 sq. ¹⁹⁾, quibus locis multi ex Thesmophoriazosis petiti addi possunt. Iam inde suspicari licet, quo proprie referendus sit ille de quo disputatur locus; etenim ad scholiastae cuiusdam artificia eum revocare haud ineptum videtur. Locum igitur quendam Aristophanis, quo ille Euripidem mulierum osorem perstrinxit, occasionem prae-buisse iudico, ut acre scholiastae ingenium huius odii causam exquireret eamque repeteret ex alia re, quam de Euripide ex ipso Aristophane cognoverat; cf. schol. Arist. Ran. 944 et 1407 sqq. ²⁰⁾. Itaque ex scholiis illum locum in vitam illatam esse censeo; quam opinionem confirmari credo et tota loci natura et eo, quod versibus ex Aristophane sumptis ea, quae exponuntur, illustrantur et comprobantur. Quae si vere disputata sunt, omnia fere, quae illo loco referuntur, vanae commentatoris cuiusdam loquacitati tribuen-

19) τασθὶ δὲ τὰς Εὐριπίδην θεοῖς τε πᾶσιν ἐχθράς (scil. γυναῖκας); Schol. μισογύνης γὰρ ὁ Εὐριπίδης καὶ πολλὰ κατ' αὐτῶν λέγων. — οὐκ ἔστ' ἀνὴρ Εὐριπίδου σοφώτερος ποιητής· οὐδὲν γὰρ θρέμει ἀνειδὲς ἔστιν ὡς γυναῖκες. Schol. ὅτι κατὰ γυναικῶν εἶπεν (Εὐριπίδης). φησὶ γὰρ κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται.

20) Κηφισοφῶντα· ὅτι ἐδόκει . . . . συμπονεῖν αὐτῷ (scil. Εὐριπίδῃ) . . . ., ὃν καὶ συνεῖναι τῇ γυναικὶ αὐτοῦ κωμωδοῦσιν. — Κηφισοφῶν καὶ διὰ τούτου δηλοῖ πάλιν σχηδόν τι τὸ συναμφοτέρον ὡς Κηφισοφῶν συνεποίησε τὰ δράματα καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ εἶχεν. ἄλλως· οὐχ ὡς μόνον συμποιοῦντος αὐτῷ τοῦ Κηφισοφῶντος τὰ δράματα, ἀλλὰ καὶ ὡς συνόντος αὐτοῦ τῇ γυναικί.

da sunt; unum illud auctoritate non caret Cephisophontem cum uxore Euripidis consuetudinem habuisse: hoc enim ille scriptor ex poetarum comicorum ludibriis cognoverat ²¹⁾.

Tertius qui restat locus qua ratione compositus sit undeque in vitam illatus, dubium fere esse non potest; scripta enim ibi sunt haec: (v. 74—82) λέγουσι δὲ καὶ ὅτι αἱ γυναῖκες διὰ τοὺς ψόγους, οὓς ἐποίει (scil. Εὐριπίδης) εἰς αὐτὰς διὰ τῶν ποιημάτων, τοῖς Θεσμοφορίοις ἐπέστησαν αὐτῷ βουλόμεναι ἀνελεῖν, ἐφείσαντο δ' αὐτοῦ πρῶτον μὲν διὰ τὰς Μούσας, ἔπειτα δὲ βεβαιωσαμένον μηκέτι αὐτὰς κακῶς ἐρεῖν. ἐν γοῦν τῇ Μελαλίππῃ περὶ αὐτῶν τάδε φησὶ· μάτην ἄρ' ἐς γυναῖκας ἐξ ἀνδρῶν ψόγος ψάλλει κενὸν τόξευμα καὶ κακῶς λέγει· αἱ δ' εἰς' ἀμείνους ἀρσένων, ἐγὼ λέγω. Quae omnia, si versus, qui ex Euripidis Melanippa additi sunt, omittuntur, sumpta sunt ex Aristophanis Thesmophoriazosis; cuius fabulae conferas v. 81—85 et v. 1160 sqq. ²²⁾. Sola illa verba ἐφείσαντο δ' αὐτοῦ πρῶτον μὲν διὰ τὰς Μούσας is, qui hunc locum scripsit, ex suo ingenio videtur addidisse. Ubi vero haec proprie scripta fuerint, cum quaeritur, meo quidem iudicio haud dubium est, quin revocanda sint ad argumentum quoddam Thesmophoriazuserum fabulae; neque orationis color non congruit cum specie argumentorum, quae tradita sunt fabularum Aristophanis ²³⁾, excepta una, quae est illa Thesmophoriazuserum fabula; cuius quidem quin similia a Byzan-

21) v. p. 69 sq.

22) ΕΥ. ἀπολεῖν με προσδοκῶ. αἱ γὰρ γυναῖκες ἐπιβεβουλεύ- κασί μοι καὶ Θεσμοφόροι μὲλλονσι περὶ μου τήμερον ἐκκλησιάζειν ἐπ' ὀλέθρου. ΜΝ. τί τί δή; ΕΥ. ὅτι τὴν τραγωδῶ καὶ κακῶς αὐτὰς λέγω. — ΕΥ. γυναῖκες, εἰ βούλεσθε τὸν λοιπὸν χρόνον σπονδὰς ποιή- σασθαι πρὸς ἐμὲ, νυνὶ πάρα, ἐφ' ὅτε ἀκοῦσαι μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ μηδαμὰ κακὸν τὸ λοιπὸν ταῦτ' ἐπικηρυκεύομαι.

23) v. Dindorf. poet. scen. IV. p. 1 adn. b.

tinis scriptoribus comparata exstiterint argumenta, quorum casu quodam ne unum quidem aetatem tulerit, neminem fore credo, qui dubitet.

3. Vitas anonymi primi et Thomae Magistri ex eodem fonte derivatas esse ostenditur; illius pristina forma cum restituitur, recensentur ea, quae a magistris aetatis inferioris videntur esse interposita.

De vita Euripidis Thomae Magistro auctori tributa quid iudicent viri docti, quaque ratione equidem ab eorum iudicio recedendum esse putem, iam supra paucis indicavi (v. p. 14 et 18). Quam rem hoc loco accuratius explicare conabor.

Dindorfius igitur, quocum ceteri, qui hanc rem tractaverunt, consentiunt, illi Thomae commentariolo haec praemittit²⁴⁾: „hanc vitam, inquit, Thomas Magister ex antiquiorum grammaticorum, quae supra proposuimus, excerptis (i. e. anonym. 1 et 2, fragm. 1 et 2) composuit suisque additamentis exornavit“. Ego contra non omnibus quae nunc exstant vitae Euripidis excerptis usum esse dico Thomam, sed ex uno libro vitam illam eum sumpsisse, eamque vitam deductam esse ex eodem fonte, e quo derivata est illa, quam e vitarum fragmentis erutam anonymo primo restituendam esse supra exposui. Quod ut perspiciatur, utriusque vitae singulas partes comparemus necesse est. Atque in priore

24) Schol. gr. in Eur. trag. p. 11, 7.

quidem vitae parte eadem sponte apparet et rerum et verborum absoluta fere congruentia, quam inter eas quae in fine positae sunt notitias intercedere supra (p. 18) vidimus.

Thom. Magist.

Εὐριπίδῃ τῷ ποιητῇ πα-
τρὶς μὲν Ἀθηναίαι, πατέρες
δὲ Μνησαρχὸς καὶ Πηλὸς καὶ
Κλειτὼ λαχανόπωλις· γεν-
νηθεὶς δὲ ἐν Σαλαμῖνι
τῇ πρὸ τῆς Ἀττικῆς νήσῳ ἐπὶ
Καλλιάρχου ἄρχοντος κατὰ
τὴν οὐδ' Ὀλυμπιάδα, ὅτε καὶ
τὸ τοῦ Ξέρξου ναυτικὸν
κατεναυμάχησαν Ἀθη-
ναῖοι, πρῶτον μὲν ἤσκησε
παγκράτιον καὶ πυγμὴν,
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ χρησμὸν
λαβόντος ὅτι στεφανηφό-
ρους ἀγῶνας ὁ παῖς αὐτοῦ
νικήσει· ὃ δὴ καὶ εἰς ἔργον
προὔβη, ἐνίκησε γὰρ ταῦτα
Ἀθήνησιν.

Anonym. primus.

Εὐριπίδης ὁ ποιητὴς
υἱὸς ἐγένετο Μνησαρχοῦ
καπήλου καὶ Κλειτοῦς λα-
χανοπώλιδος, Ἀθηναῖος
μὲν, ἐγεννήθη δὲ ἐν Σα-
λαμῖνι ἐπὶ Καλλιάρχου ἄρ-
χοντος κατὰ τὴν οὐδ' Ὀλυμ-
πιάδα, ὅτε ἐναυμάχησαν
τοῖς Πέρσiais οἱ Ἕλληνες.
ἤσκησε δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν
παγκράτιον ἢ πυγμὴν, τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ χρησμὸν
λαβόντος ὅτι στεφανη-
φόρους ἀγῶνας νικήσει·
καὶ φασιν αὐτὸν Ἀθή-
νησι νικῆσαι.

Jam nemo non videt hos duos locos prorsus inter se congruere, quamquam ne hac quidem in re Thomas morem illum non secutus est, quo supra eum diximus²⁵⁾ verborum conformationem, cum antiquiores commentariolos describeret, solitum esse mutare. Nihil vero in eis, quae proposui, reperitur, quo officiat sententiae nostrae, qua Thomae et anonymi vitas ad eundem fontem revocandas esse contendimus, aut quo Thomam praeter unum illum fontem alterum etiam adiisse ostendatur. In media vero quae est reliqua vitae parte res haud aequae per se est perspicua; quamquam enim ex verborum quae ibi quoque

25) v. pag. 19.

intercedit similitudine satis elucet has vitae partes non minus quam eas, quae utriusque vitae initium et finem faciunt, ab eodem vel certe simili fonte manasse, tamen illo loco graviter inter se discrepant vitae anonymi et Thomae, qua ipsa re potissimum factum esse puto, ut adhuc nemo perspexerit illas vitas esse ad eandem originem revocandas. Equidem vero quomodo hae discrepantiae explicari possint, mihi videor investigavisse iamque explanare studebo. Ac primum quidem ut cognoscas, quae sit ea de qua modo dixi vitarum hac in parte similitudo, quaeque se offerant discrepantiae, oculis subiciam utriusque vitae eos de quibus ut quaeratur restat locos iuxta positos atque inter se comparatos.

Thom. Magist.

ἔπειτα εἰς λόγους ὡρμηκῶς²⁶⁾ ἐφοίτησε παρὰ Ἀναξαγόρου καὶ Προδίκου καὶ τισὶν ἄλλοις. ἀγχίνους

Anonym.

ἀναγνοῦς²⁶⁾ δὲ ἐπὶ τραγωδίαν ἐτράπη, καὶ πολλοὺς προσεξεῦρε λόγους²⁷⁾ φυσιολογίας, δητορείας, ἀναγνω-

26) Ad voc. ἀναγνοῦς (Nauckius scripsit ἀνὰ χρόνους) Dindorfius schol. gr. in E. trag. p. 2, 5 haec adnotat: ἀναγινώσκειν a Byzantinis dicuntur qui litteris operam dant: de quo dixit L. Dindorf. in Thesaur. I, 2 p. 319. Tum exemplis quod contendit confirmat; quibus allatis pergit: non intellexit Thomas M. qui in vita Euripidis aliud quid substituit ἀγχίνους δὲ ὦν, εἴπερ τις, — ἐτράπη. Equidem vero pro certo habeo in Thomae verbis εἰς λόγους ὡρμηκῶς illud ἀναγνοῦς inesse, cum in his prorsus idem illud dictum sit, quod participium ἀναγνοῦς apud Byzantinos significare Dindorfius demonstravit; in errorem hic videtur esse inductus similitudine verborum ἀγχίνους et ἀναγνοῦς; illud ἀγχίνους Thomas saepius usurpavit, veluti in vita Aristophanis de hoc poeta scribit: πάντῃ δὲ ὦν εὐφρῆς καὶ ἀγχίνους. — In vita Euripidis illa ἀγχίνους — ἐκδεδοκῶς Thomas de suo addidit; ceterum hoc loco aliis etiam in rebus ab ea vita, quam descripsit, eum recessisse apparet.

27) Nauckius hunc locum hoc modo restituendum esse putat: καὶ πολλὰ προσεξεῦρε, προλόγους, φυσιολογίας κτλ. Meo iudicio illud προλόγους scriptum quidem erat in eo vitae exemplo,

δὲ ὦν, εἴπερ τις, καὶ τῷ πονεῖν ἑαυτὸν ἐκδεδοκῶς εἰς τραγωδίαν ἐτράπη καὶ ἔλαμψεν ἐπὶ ταύτῃ σεμνῶς· πολλὰ γὰρ εἰς τὴν τέχνην ἐξεῦρεν, ἃ οὐδ' εἰσιτοῦν γε τῶν πρὸ αὐτοῦ· τό τε γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος τὴν ὑπόθεσιν διατυποῦν καὶ τὸν ἀκροατὴν ὥσπερ χειραγωγεῖν εἰς τὸ ἐμπροσθεν Εὐριπίδου τέχνημα, τό τε σαφηνεῖαν καὶ πλάτος ἔχειν τὰ λεγόμενα καὶ τὴν ἐρμηνείαν ποικίλλειν ἐπιχειρήσεσσι τε καὶ θυμῷ χαρίεντι καὶ γνώμας εἰσάγειν συνεχεῖς καὶ μάλα τῷ ὑποκειμένῳ προσφόρους θαυμαστίους.

ρισμούς, ὡς δὴ ἀκουστικῆς γενόμενος Ἀναξαγόρου καὶ Προδίκου καὶ Πρωταγόρου καὶ Σωκράτους ἑταίρος· δοκεῖ δὲ αὐτῷ καὶ Σωκράτης ὁ φιλόσοφος καὶ Μνησίλοχος συμπεποιημένοι τινὰ, ὡς φησὶ Τηλεκλείδης· Μνησίλοχος ἐστὶ ἐκεῖνος, ὃς φερέγει τι δράμα καινὸν Εὐριπίδῃ, καὶ Σωκράτης τὰ φερέγαν ὑποτίθησιν· οἱ δὲ τὰ μέλη φασὶ Κηφισοφῶντα ποιεῖν ἢ Τιμοκράτην Ἀργεῖον.

quo usus est Thomas, quod apparere dico ex huius grammatici verbis τό τε γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος — τέχνημα. Attamen proprie prologos hoc vitae loco non commemoratos esse iudico; Ritterum enim verum vidisse arbitror, qui ita illo loco distinctos esse observavit Euripidis praeceptores, ut singulis singularis artis facultatem acceptam Euripides referret, physicam Anaxagorae, rhetoricam Prodicum, ethicam Socratem. (Didymi opusc. p. 102 sq.) Conferas Gell. XV. 20, 4, auditor fuit physici Anaxagorae et Prodicum rhetoris, in morali autem philosophia Socratis. Quibus respondere vidit Ritterum quae apud anonymum scripta sunt καὶ πολλοὺς προσεξεῦρε λόγους, φυσιολογίας, δητορείας, ἀναγνωρισμούς, ὡς δὴ ἂ. γ. Ἀναξαγόρου καὶ Προδίκου καὶ Πρωταγόρου καὶ Σωκράτους ἑταίρος. Sed unum hac in re Ritterum effugit; neque enim apparet, qua ratione ἀναγνωρισμοί pertineant ad moralem Socratis philosophiam. Qua causa equidem censeo illud ἀναγνωρισμούς e verborum serie removendum esse, aliud contra vocabulum rescribendum, quod eodem modo referri possit ad Socratem atque illa φυσιολογίας et δητορείας ad Anaxagoram et Prodicum. Quod vocabulum quale fuerit, haud scio an ex eis, quae Thomas hoc loco habet καὶ γνώμας εἰσάγειν συνεχεῖς καὶ μάλα τῷ ὑποκειμένῳ προσφόρους θαυμαστίους, possit concludi; quae cum specto,

Iam hoc loco, ne pluribus simul in conspectu positis nimis difficilis evadat comparatio, paulum subsistentes qua ratione hoc loco vitae illae differant atque qua e re discrepantiarum causa repetenda sit, consideremus. Ac primum quidem artis Euripideae aestimatio, quae paucis verbis absoluitur ab anonymo, a Thoma pluribus circumscripta est; hoc enim modo hanc discrepantiam explicandam esse censeo, ut fusiores illam expositionem magistro illi Byzantino non ita indocto²⁸⁾ tribuamus, qui cum multum versatus esset in legendis et explicandis tragoediis, in artis Euripideae descriptione paulo liberius evagari poterat; qua quidem in re ita egit, ut quod in ea quam descripsit vita uno vocabulo expressum erat, pluribus circumscriberet; qua de re conferas quae exposui in adn. 27, quibus hoc loco addendum est *δητορείας* illud, quod est apud anonymum, inesse in Thomae verbis *καὶ τὴν ἐρμηνείαν ποικίλ- λειν ἐπιχειρήσεσσι τε καὶ ῥυθμῷ χαρίεντι*. — Praeterea aut a Thoma aut iam ab antiquiore librario omissa sunt So-

Thomam legisse suspicor voc. *γνωμολογίας*. — Sed ut redeamus, unde digressi sumus, iam ex eis, quae exposui, apparere puto illud *προλόγους* non minus quam voc. *ἀναγνωρισμούς* a posteriore quodam grammatico adscriptum esse; is igitur, cum rerum illum quem demonstravimus hoc loco certum ordinem non perspiceret, inter ea, quae arti Euripideae propria sint, prologos ante omnia esse ratus voc. *προλόγους* addidit, deinde vero cum illa *πολλὰ προσεξεῦρε προ- λόγους* depravata essent, quod facile fieri potuit, in *πολλὰ προσ- εξεῦρε λόγους*, illud *πολλὰ*, quod iam non quadraret, mutatum est in *πολλούς*. — Itaque in primario vitae exemplo scriptum fuit: *πολλὰ προσεξεῦρε φυσιολογίας, δητορείας, γνωμολογίας κτλ.*

28) cf. ea, quae Dindorfius schol. gr. in E. tr. praef. p. XVII. de Thomae ingenio dicit: „vir non contemnendae pro aetate qua vixit doctrinae, qui et scriptores aliquanto plures quam alii multi illorum temporum grammatici legerat et in antiquorum grammaticorum scriptis versatus erat, ut Ecloga vocabulorum Atticorum a se composita ostendit“.

cratis et Protagorae nomina sine dubio brevitatis studio, qua quidem in re illi accidisse apparet, ut qua ratione illo loco praeceptorum nomina essent composita, iam non perspiceret. Denique rerum ordo hoc loco in utraque vita observatus est diversus; legitur enim apud anonymum *ἀνα- γνούς δὲ ἐπὶ τὴν τραγ. ἐτράπη καὶ πολλούς προσεξεῦρε λόγους... ὡς δὲ ἀκουστής γενόμενος Ἀναξαγόρου κτλ.*, contra apud Thomam *εἰς λόγους ὥρμηκῶς ἐφοίτησε παρ' Ἀναξα- γόρα... ἀρχινούς δὲ ὧν... εἰς τραγωδίαν ἐτράπη κτλ.* Haec quoque mutatio, sive a Thoma ipso facta est sive a superiore quodam librario profecta, inde videtur esse repe- tenda, quod ille scriptor non perspexit, qua ratione veteres grammatici ea, quae Euripides in tragoedia novaverit, ad praeceptores eius revocassent; eoque facilius rerum ordo tum eo quo factum est modo immutari poterat, quod per se aptius videtur esse, si primum quibus magistris Euripides usus sit, tum ad tragoedias scribendas postquam animum attenderit, qua ex parte artem scaenicam auxerit, exponitur. — Restat, ut dicatur de anonymi illis *δοκεῖ δὲ αὐτῷ καὶ Σωκράτης ὁ φιλόσ. καὶ Μνησίλοχος συμπεποιημένοι* — *Τι- μοκράτην Ἀργεῖον*. Quorum verborum cum ne ullum qui- dem vestigium in Thomae vita reperiatur, a primario vitae exemplo aliena videntur esse atque posteriore demum tem- pore interposita²⁹⁾. At meum de hoc loco iudicium multo facilius probatum iri spero, cum aliis quoque in partibus

29) Miro modo accidit, ut idem ille locus legatur ap. Diog. Laert., initio vitae Socratis, II, 18: *ἐδόκει δὲ* (scil. Σωκράτης) *συμποιεῖν Εὐριπίδῃ ὅθεν Μνησίλοχος οὕτω φησὶ* „Φρύγες ἐστὶ καὶ νῦν δράμα τοῦτ' Εὐριπίδου, ᾧ καὶ Σωκράτης τὰ φρύγανα ὑποτίθησιν. καὶ πάλιν Εὐριπίδης σωκρατογόμφους“. καὶ Καλλίας Πεδήταις „ἤδη σὺ σεμνὴ καταφρονεῖς οὕτω μέγα. ἔξεστι γάρ μοι. Σωκράτης γὰρ αἴτιος“. Ἀριστοφάνης Νεφέλαις „Εὐριπίδης δ'ὁ τὰς τραγωδίας ποιῶν τὰς περιβαλουμένας οὕτως ἐστὶ τὰς σοφάς“. De quibus Dindorf. schol. gr. in Eur. p. 3 adn. „videntur, inquit,

anonymi vitae interpolationes factas esse cognoveris; quare iam eas, quae reliquae sunt, vitarum particulas inter se conferamus.

Thom. Magist.

ἔγραψε μὲν οὖν δράματα ἑβ' τὰ πάντα, ἐν οἷς ἦν ἡ μόνα σατυρικά· νενίκηκε δὲ ἐν πᾶσι τοῖς τοῖς δράμασι νίκας ἑ. ἤρξατο δὲ τοῦ περὶ ταῦτα ἀγῶνος ἐτῶν κς' γεγονώς. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ ζωγράφον γεγονέναι καὶ δεικνυσθαι αὐτοῦ πινάκια ἐν Μεγάροις. γυναῖκα δὲ γήμας πρώτην μὲν Μελιτώ, ἔπειτα αὐτῆς ἀπελθούσης Χοιρίλην, υἱοὺς ἔσχε τρεῖς, Μνησαρχίδην ἔμπορον, Μνησίλοχον ὑποκριτὴν καὶ ὁμώνυμον αὐτῷ Εὐριπίδην περὶ λόγους διατρίβοντα. ἦν δὲ σύννοος καὶ στρουφνὸς τὸ ἦθος καὶ μισόγελως καὶ σκυθρωπὸς, καθὰ καὶ Ἀριστοφάνης σκώπτων φησὶ, στρουφνὸς ἔμοιγς προσειπεῖν Εὐριπίδης. φωράσας δὲ τὸν αὐτοῦ ὑποκριτὴν Κηφισοφῶντα ἐπὶ τῇ

Anonym. prim.

φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ ζωγράφον γενέσθαι καὶ δεικνυσθαι αὐτοῦ πινάκια ἐν Μεγάροις· γενέσθαι δὲ αὐτὸν καὶ πυρφόρον τοῦ Ζωστήριου Ἀπόλλωνος, γεννηθῆναι δὲ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ Ἑλλάνικον ἐν ᾗ ἐνίκων τὴν περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες. ἄρξασθαι δὲ ἀγωνίζεσθαι γενόμενον ἐτῶν κς'. μετέστη δὲ ἐν Μαγνησίᾳ καὶ προξενίᾳ ἐτιμήθη καὶ ἀτελείᾳ. ἐκεῖθεν δὲ εἰς Μακεδονίαν περὶ Ἀρχέλαον γενόμενος διέτριψε καὶ χαρίζομενος αὐτῷ δρᾶμα ὁμωνύμως ἔγραψε, καὶ μάλα ἔπραττε παρ' αὐτῷ, ὅτε καὶ ἐπὶ τῶν διοικήσεων ἐγένετο. ἐλέγετο δὲ καὶ βαθὺν πάγωνα θρέψαι καὶ ἐπὶ τῆς ὀψέως φακοὺς ἐσχηκέναι, γυναῖκα δὲ γῆμαι πρώτην Μελιτώ, δευτέραν δὲ Χοιρίλην· καὶ υἱοὺς κατέλειπε τρεῖς, Μνη-

omnia illa edocet — τὰς σοφίας, quae loco parum apto illata sunt, non Diogenis esse, sed interpolatoris, qui ea margini adscripsit, ex vita Euripidis sumta, qua integrioris usus est quam nunc in cod. Ambrosiano legitur. In eo adstipulor Dindorfio, quod hunc locum Diogenis interpolatum esse dicit, neque interpolatorem vita quadam Euripidis usum esse verisimile non est; ex eadem autem illa ampliore et pleniore vita illa docet δὲ αὐτῷ κτλ. in vitam codicis Ambros. illata esse suspicor. Interpolandi autem occasionem prae-buit nomen Socratis in eis, quae proxime antecedunt, positum.

γυναῖκα καὶ τὴν ἐντεῦθεν οὐ φέρων αἰσχύνην, σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν κωμωδοποιῶν, ἀφείς τὴν Ἀθήνησι διατρίβην εἰς Μακεδονίαν ἀπήρε παρὰ τὸν βασιλέα Ἀρχέλαον, καὶ δεχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ κάλλιστα καὶ φιλοτιμηθεὶς μεγίστης ἡξιοῦτο τιμῆς· διατρίβων οὖν ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἐν τινὶ ἄλσει φροντίζων ἔτυχε, κατεβρώθη, ὡς φασιν, ὑπὸ τῶν τοῦ Ἀρχελάου κυνῶν, ἐξιόντος εἰς θήραν, ὑπὲρ τὰ ο' ἔτη γεγονώς. ἐτάφη μὲν οὖν ἐν Μακεδονίᾳ, κενοτάφιον δὲ αὐτοῦ Ἀθήνησι γέγονεν, ἐφ' οὗ ἐπέγραψε Θουκυδίδης ὁ συγγραφεὺς ἡ Τιμόθεος ὁ μελοποιὸς τάδε· Μνήμα μὲν Ἑλλὰς ἀπασ' . . . . ἔπαινον ἔχει.

σαρχίδην πρεσβύτερον, ἔμπορον, δεύτερον δὲ Μνησίλοχον ὑποκριτὴν, νεώτερον δὲ Εὐριπίδην, ὃς ἐδίδαξε τοῦ πατρὸς ἑνὶα δράματα. ἤρξατο δὲ διδάσκειν ἐπὶ Καλλίον ἄρχοντος κατὰ Ὀλυμπιάδα πα' ἔτει α', πρῶτον δὲ ἐδίδαξε τὰς Πελιάδας, ὅτε καὶ τρίτος ἐγένετο. τὰ πάντα δ' ἦν αὐτῷ δράματα ἑβ', σώζεται δὲ οἷ. τούτων νοθεύεται τρία Τέννης, Παδάμανθους, Πεiriδους. ἐτελεύτησε δὲ, ὡς φησι Φιλόχορος, ὑπὲρ τὰ ο' ἔτη γεγονώς, ὡς δὲ Ἐρατοσθένης, ος', καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἐτάφη κενοτάφιον δὲ αὐτοῦ Ἀθήνησιν ἐγένετο καὶ ἐπίγραμμα ἐπεγέγραπτο Θουκυδίδου τοῦ ἱστοριογράφου ποιήσαντος ἡ Τιμόθεου τοῦ μελοποιου. Μνήμα μὲν — ἔπαινον ἔχει.

Ea, quae inde ab hoc loco sequuntur, supra (v. p. 18 sq.) collata sunt prorsusque inter se congruunt. In eis vero quas modo composuimus vitarum partibus gravissimae deprehenduntur discrepantiae; nihilo autem minus, cum hos locos comparamus, primo aspectu communem utriusque fontem esse statuendum apparet. Iam vero equidem paulo longius progrediar; namque, ut antea dictum est, ostendere posse mihi videor, qua ratione illae discrepantiae ortae sint, eoque modo meam sententiam de vitis Thomae et anonymi ad fontem eundem revocandis stabilire atque confirmare. Quod ut perficiatur, primum quaerendum est, utra vita illo loco, ubi una ab altera graviter discrepat, ad fontem primarium propius videatur accedere. Qua in re dubium esse nequit,

quin Thomas Magister exemplo vitae integrioris usus sit, anonymi contra quae est tradita vita primarii exempli formam rebus et additis et omissis mutatam praebeat³⁰). Etenim utramque vitam si attente perlegeris, libenter mihi concedes apud anonymum in media vitae parte, inde a v. 12 (*δοκεῖ δὲ αὐτῷ κτλ.*) usque ad v. 38 (*ἐτελεύτησε κτλ.*), res propositas valde esse confusas, ordinem vero narrationis a Thoma observatum satis bene procedere; illud vero ante omnia hac in re animadvertas quaeso, in vita anonymi nonnulla bis esse enarrata³¹), qua e re certo colligitur hanc vitam amplificatam esse ab interpolatoribus. Quae cum ita esse animadvertissem, in eam adductus sum opinionem, ut ea, quae anonymus habet, Thomas vero omittit, a primario vitae exemplo aliena et altera vel tertia manu vitae addita esse putarem; neque cum acrius in hanc

30) Ille ex quo Thomas vitam descripsit liber ab exemplo primario diversus videtur fuisse tribus potissimum locis: de duobus, qui in brevius contracti erant, infra dicitur p. 46 sq.; tertius ex alia vita interpositus videtur esse. Ea enim, quae de moribus Euripidis severis apud Thomam leguntur, plane fere congruunt cum eis, quae hac de re tradita sunt in fragm. 2. (in exemplo Dindorf. v. 90—93):

Thom. ἦν δὲ σύννους καὶ στυφνὸς τὸ ἦθος καὶ μισόγελως καὶ σκυθρωπὸς καθὰ Ἀριστοφάνους σκώπτων φησὶ στυφνὸς ἔμοιγε προσεῖπειν Εὐριπίδης.

fragm. σκυθρωπὸς δὲ καὶ σύννους καὶ αὐστηρὸς ἐφαίνεται καὶ μισόγελως καὶ μισογύνης, καθὰ καὶ Ἀριστοφάνους αὐτὸν αἰτιᾶται στυφνὸς ἔμοιγε προσεῖπειν Εὐριπίδης.

In vita vero anonymi, quae his respondeant, non reperiuntur.

31) Cf. v. 3 sqq. *ἐγεννήθη ἐν Σαλαμῖνι ἐπὶ Κ. ἄρχοντος κατὰ τὴν οὐδ' Ὀλυμπιάδα, ὅτε ἐναυμάχησαν τοῖς Πέρσαις οἱ Ἕλληνες*, et v. 20 sqq. *γεννηθῆναι δὲ (scil. φασὶν αὐτόν) τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ Ἑλλάνικον ἐν ᾗ ἐνίκων τὴν περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες*. Praeterea comp. v. 22 sq. *ἄρξασθαι δὲ ἀγωνίζεσθαι γενόμενον ἐτῶν κε'*, et v. 33 sq. *ἤρξατο δὲ διδάσκειν ἐπὶ Κ. ἄρχοντος κατὰ Ὀλυμπιάδα πα' ἔτει α'*.

rem inquirerem, me falsum esse vidi; namque non solum ea, quae Thomas non habet, fere omnia manum recentioris ostendere inveni, sed etiam mihi persuasi ea, quae in vita Thomae leguntur et ab anonymo omissa sunt, plurima quidem olim scripta fuisse in eo ad quod vita anonymi revocanda est vitae exemplo, sed aut casu intercidissee aut interpolationibus loco mota periisse. Jam qua via ac ratione ad hanc sententiam pervenerim, explanabo singulis quas factas esse iudico anonymi vitae mutationibus propositis.

Ac primum quidem non dubito, quin interpolatoris manu postea illata sint illa, quae de Euripidis die natali cum pugnae Salaminiae die concurrente exstant in anonymi vitae v. 20 sqq. (v. not. 31); haec enim loco prorsus alieno adduntur ac repetuntur, ut supra indicavi, cum jam quo tempore natus sit Euripides, suo loco declaratum sit initio (cf. v. 1—5)³²). Ad eandem vero manum recentioris haud dubie referenda sunt ea, quae cum illis verbis artissime coniuncta sunt eandemque fere praebent speciem, verba dico, quae proxime antecedunt, (v. 19 sq.) *γενέσθαι δὲ αὐτὸν καὶ πνεύρορον τοῦ Ζωστήριον Ἀπόλλωνος*. Confirmatur

32) Observa, quid inter hunc et illum locum intersit, quod, quamquam haud obscurum est, eos effugit, qui testes consentire dicunt Euripidem natum esse eo die, quo Graeci pugna navali apud Salaminiam Persas devicerunt; priore enim loco (v. 3 sqq.) non dies significatur pugnae Salaminiae, ut altero loco, sed annus. cf. p. 63 sq. Alterum autem locum prorsus futilem esse vel ex eis evincitur, quae de Hellanico addita sunt, de qua re dixit Diels in Mus. Rhen. XXXI p. 50. — Fuerunt qui nomen etiam Euripidis inde derivandum esse opinarentur, quod die pugnae Salaminiae lucem aspexisset. cf. Priscian. II, 6 p. 78 Krehl. Inveniuntur quaedam nomina formae patronymicorum significatione denominativa, ut Euripides proprium, non Euripi filius, sed ab Euripo sic nominatus (dicitur Euripides, quia illo die natus est, quo Athenienses cum Persis in Euripo bellum commiserunt).

nostrum de hoc loco iudicium externo ut dicunt testimonio: ea enim quae ab exemplo vitae primario aliena esse iudicavi verba omissa sunt, ut supra dictum est, in codd. Havniensi et Vindobonensi. Denique animadvertas quaeso, quam inique illa *γενέσθαι δὲ αὐτὸν καὶ πυρφόρον κτλ.* quadrent cum eis, quibus adiecta sunt, *φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ ζωγράφον γεγονέναι.* Quae cum ita sint, equidem pro certo affirmare audeo illum locum (v. 19—22) esse interpositum; unde vero ea, quae ibi enarrantur, sumpta sint quaque fide utantur, certo diiudicari nequit; illa sane de die Euripidis natali mirifica narratio fabellae speciem apertam ostendit neque ad auctorem fidum potest referri, quae de re sequenti in capite plura dicam; quare ne illa quidem, quae de sacerdotio Euripidis tradita sunt, cum ex eodem fonte fluxisse videantur, minus incerta esse censeo; neque haec res certo quodam testimonio confirmatur et per se omni probabilitate caret, cum quid Euripides de rebus istis mythicis senserit, reputaveris³³).

Quibus expositis ad alterum locum expediendum pergo. Attendas igitur prorsus eadem esse anonymi illa (v. 23 sq.) *ἀρξασθαι δὲ ἀγωνίζεσθαι γεόμενον ἐτῶν κς'* et quae apud Thomam leguntur: *ἤρξατο δὲ τοῦ περὶ ταῦτα ἀγῶνος ἐτῶν κέ γεγονώς.* Neque enim cum verborum congruentia apertissima sit, numerorum differentia obstat, quae librariorum errore, ut tali in re saepissime fit, facile oriri potuit³⁴). Apud Thomam autem illis quae modo proposuimus verbis praemissa sunt quaedam de numero fabularum victo-

33) Haud facile ei, qui meam de hoc loco sententiam amplectuntur, Rittero adstipulari possunt, qui haec „a Philochoro tradita atque ex indicibus τῶν πυρφόρων Apollinis Zosterii relata esse“ suspicatur l. c. p. 105.

34) Rectum numerum apud Thomam esse exposuit Ritter l. c. p. 110 sq.

riarumque Euripidis: *ἔγραψε μὲν οὖν δράματα ἑβ' τὰ πάντα, ἐν οἷς ἦν ἡ' μόνα σατυρικά. νενίκηκε δὲ ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς δράμασι νίκας ε'.* Haec apud anonymum eo loco non leguntur, sed alia in parte haec res paulo accuratius, quam a Thoma factum est, absolvitur: v. 33 sqq. *ἤρξατο δὲ διδάσκειν ἐπὶ Καλλίου ἀρχοντος κατὰ ὅλ. πᾶ ἔτι α', πρῶτον δὲ ἐδίδαξε τὰς Πελιάδας, ὅτε καὶ τρίτος ἐγένετο. τὰ πάντα δ' ἦν αὐτῷ δράματα ἑβ', σώζεται δὲ οἱ τούτων νοθεύεται τρία Τέννης, Παδάμανθους, Πειρίθους.* Quae differentia quomodo explicari possit ut intellegas, primum specta eam quam in anonymi vita deprehendimus hoc loco repetitionem: bis enim ibi quo tempore Euripides primum certamen tragicum inierit declaratur³⁵). Quare dubium non est, quin iterum manu altera amplificata sit vita anonymi; atque meo quidem iudicio a primario vitae exemplo aliena sunt ea, quae continentur v. 33—36 (*ἤρξατο — ἐγένετο*), cum haec particula non solum in Thomae commentariolo non inveniatur, sed etiam in eo anonymi vitae exemplo, quod est in libris Havniensi et Vindobonensi, non legatur. At his remotis altera eodem loco remanet discrepantia, numerus enim fabularum, ut antea iam declaratum est, diverso in utraque vita indicatur loco; huc accedit, quod verba quidem anonymi (v. 36) *τὰ δὲ πάντα ἦν αὐτῷ δράματα ἑβ'* et Thomae *ἔγραψε μὲν οὖν δράματα ἑβ' τὰ πάντα* eadem fere videntur esse, in ceteris vero, quae illis addita sunt³⁶), nulla apparet congruentia. Quam difficultatem equidem hac ratione enodandam esse censeo: ea quae apud Thomam legitur de fabularum Euripidis victoriarum-

35) v. adn. 31.

36) Anonym. *τ. π. ἦν αὐτῷ δ. ἑβ', σώζεται δὲ οἱ τούτων νοθεύεται τρία, Τέννης, Παδάμανθους, Πειρίθους.*
Thomas. *ἔγραψε μ. οὖν δ. ἑβ' τ. π., ἐν οἷς ἦν ἡ' μόνα σατυρικά. νενίκηκε δὲ ἐν πᾶσι τούτοις νίκας ε'.*

que numero notitia, quae desinit in verba ἤρξατο δὲ τοῦ περὶ τὰντα ἀγῶνος ἐτῶν κε' γεγονώς, proprie in vita anonymi eodem loco scripta erat, ut apparet ex eis, quae exstant in v. 22 sq. ἄρξασθαι δὲ ἀγωνίζεσθαι κτλ. Ipso vero hoc loco vitam anonymi interpolationibus turbatam esse antea cognovimus; quo factum est, ut ea, quae ibi scripta erant de fabularum numero, loco moverentur atque exciderent, posteriore vero tempore librarius quidam, cum hac in parte hanc vitam non completam esse sentiret, addidit ex alio libro v. 36 sq. τὰ δὲ πάντα . . . Περίθους. Neque vero haec ab eodem librario interposita sunt atque illa, quae proxime antecedunt, (v. 33—36) ἤρξατο . . . ἐγένετο, quamquam haec non minus ad manum recentiorem revocanda sunt; ei enim libri, in quibus v. 33—36 omissos esse diximus, continent verba τὰ δὲ πάντα ἢν αὐτῷ δράματα ἔβ' κτλ. — Jam eis, quae exposui, satis demonstratum esse confido, in illa de qua disputavimus parte idem illud quod equidem statuo vitarum anonymi et Thomae exemplum primum ita posse restitui, ut omittantur anonymi v. 33—38 (ἤρξατο-Περίθους)³⁷), contra eis, quae sunt in v. 23 sq. (ἄρξασθαι δὲ κτλ.), praemittantur ex vita Thomae illa ἔγραψε . . . νίκας ε'.

Tertio loco de leviori quadam discrepantia pauca dicenda sunt. In eis enim, quae de familia Euripidis exponuntur, in universum quidem anonymus et Thomas ita consentiunt, ut apertissimum sit hunc locum ex eodem fonte eos hausisse; in extremis vero illius loci verbis inter se discrepant eo, quod anonymus tertium Euripidis filium,

37) Quamquam a primario vitae exemplo hunc locum alienum esse censeo, tamen auctoritatem eius imminuere nolo; etenim per se apparet res, quae ibi referuntur, ex optimo derivatas esse fonte, ex notitiis didascaliceis criticisque grammaticorum Alexandrinorum quaestionibus.

qui eodem ac pater utebatur nomine, patris mortui quasdam fabulas docuisse tradit (v. 33 ὃς ἐδίδαξε τοῦ πατρὸς ἐνια δράματα), Thomas contra generali modo eum dicit περὶ λόγους διατρέβοντα. Quae cum ita sint, aut hunc aut illum a primario fonte hac in re discessisse apparet. Atque meo iudicio iterum Thomas integriorem loci speciem praebet. Etenim primum ea, quae adduntur reliquorum filiorum nominibus (v. 31 sq. Μνησαρχίδην πρεσβύτερον ἔμπορον, δεύτερον δὲ Μνησίλοχον ὑποκριτήν), apte quadrant cum illis περὶ λόγους διατρέβοντα, orationis autem concinnitas tollitur, si pro generali quam expectamus notione tertio loco scribitur speciale illud ὃς ἐδίδαξε τ. π. ἐν. δράματα. Si vero scriptum erat περὶ λόγους διατρέβοντα, grammaticus quidam, qui cognoverat post mortem Euripidis fabulas aliquot ab eo compositas in scaenam productas esse ab eiusdem nominis homine, facile adduci potuit, ut illum eundem esse putaret ac tertium hunc Euripidis filium, quem bonarum artium studiosum fuisse erat traditum³⁸). Quibus causis equidem in prima-

38) Cf. Schol. Arist. Ran. 67 οὕτω γὰρ καὶ αἱ διδασκαλῖαι φέρονται, τελευτήσαντος Εὐριπίδου τὸν υἱὸν αὐτοῦ δεδιδάχθαι ὁμώνυμον ἐν ᾧσιν Ἰφιγένειαν τὴν ἐν Αὐλίδι, Ἀλκμαίωνα, Βάκχας. Quibus repugnant, quae apud Suidam hac de re leguntur: νίκας δὲ εἴλετο πέντε, τὰς μὲν τέσσαρας περιῶν, τὴν δὲ μίαν μετὰ τὴν τελευτὴν ἐπιδειξαμένου τὸ δράμα τοῦ ἀδελφίδου αὐτοῦ Εὐριπίδου. Mihi probantur, quae V. Rose l. c. p. 557 adnotat ad schol. Arist. Ran. 67. Haec, inquit, intelligenda sunt ita, ut primum quidem ex discordia posteriorum de iuniore illo Euripide filiusne fuerit an nepos, concludas in didascaliceis nihil relatum fuisse nisi simplex sine patre nomen Euripidis fabularumque quibus vicerit, relatum autem fuisse sub archonte, quem posteriorem viderent chronologi Alexandrini mortis anno ab ipsis computato (ol. 93, 3) itaque opinionem natam esse duos fuisse poetas ὁμώνυμους. Nihil enim legitur de iuniore (apud Suid.) quam quae commenticia esse appareat. credo igitur commissas fuisse poetae ab Atheniensibus valde

rio vitae exemplo scriptum fuisse censeo *περὶ λόγους δια-
τρίβοντα*, postea vero, cum addita essent *ὅς ἐδίδαξε κτλ.*,
alterum membrum esse omissum.

Nunc aggredior locum, in quo vitarum, quas compa-
ramus eandemque ad originem referre studemus, diversitas
tanta conspicitur, ut primo obtutu conatum meum maxime
temerarium tibi videri credam. At postquam eae quae
antea occurrerunt difficultates superatae sunt, iam fore
confido, ut libertas aliqua mihi concedatur; ceteroqui causis,
quas propositurus sum, omnem dubitationem sublaturum iri
spero. Ut igitur ad ipsam rem veniamus, Thomas Magister
de Euripide in Macedoniam profecto ibique mortuo haec
habet: *φωράσας δὲ τὸν αὐτοῦ ὑποκριτὴν Κηφισοφῶντα
ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ τὴν ἐντεῦθεν οὐ φέρων αἰσχύνην, σκω-
πτόμενος ὑπὸ τῶν κωμικοποιῶν, ἀφείς τὴν Ἀθήνησι δια-
τρίβην εἰς Μακεδονίαν ἀπῆγε παρὰ τὸν βασιλέα Ἀρχέλαον,
καὶ δεχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ κάλλιστα καὶ φιλοτιμηθεὶς μεγίστης
ἡξιούτο τιμῆς. διατρίβων οὖν ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἐν τινὶ ἄλσει
φροντίζων ἔτυχε, κατεβρώθη ὥς φασιν ὑπὸ τῶν τοῦ Ἀρχε-
λάου κυνῶν, ἐξιόντος εἰς Θήραν³⁹⁾*. Qua in parte si con-

desiderati (Ran. v. 66) fabulas illas brevi tempore post mortem
eius (fortasse ol. 93, 4) victoremque ipsum illum veterem Euripi-
dem atque in Ranis victum renuntiatum esse.

De iuniore illo Euripide dixerunt Boeckh de gr. trag. princ.
c. XVIII p. 225 sqq. Welcker die griech. tragöd. p. 980. Bern-
hardy hist. l. gr. II² p. 52 et 352. Neque vero hi certi aliquid
assecuti sunt.

39) Qua re et quo tempore Euripides Archelai regis bene-
volentiam sibi conciliaverit nescimus; sed si quid fidei haberi potest
ei, qui epistulas Euripidis ficticias composuit, antequam poeta Pel-
lam se contulit, iam diu regis Macedonum beneficiis et gratia usus
est. Tres enim epistulae (1. 2. 4.) Euripidis Athenis Archelao
afferuntur, quarum in prima sermo est de pecunia, quam rex poetae
dono dederit, tum hic ab illo precatur, ut captivis quibusdam liber-
tatem donet; quibus precibus auditis Euripides altera epistula
gratias agit, tertia denique poeta hortatur regem, ut opibus sapien-
ter utatur.

fertur Thomae commentariolus cum vita anonymi, apud
hunc primum eo quo expectamus loco, i. e. ante verba
v. 38 *ἐτελεύτησε δὲ κτλ.*, illis de rebus nihil invenitur,
prorsus autem diversa de itineribus Euripidis narrantur in
v. 23—28: *μετέστη δὲ ἐν Μαγνησίᾳ καὶ προξενία ἐτι-
μήθη καὶ ἀτελεία. ἐκεῖθεν δὲ εἰς Μακεδονίαν παρ' Ἀρχέ-
λαον γενόμενος διέτριψεν καὶ χαρίζομενος αὐτῷ δῶμα
ὁμωνύμως ἔγραψε καὶ μάλα ἔπραττε παρ' αὐτῷ, ὅτε καὶ
ἐπὶ τῶν διοικήσεων ἐγένετο*. De causis quibus adductus
sit Euripides, ut Athenas relinqueret, aut de mortis eius
genere neque hoc neque alio loco anonymus quicquam ad-
dit. Meum igitur de vitis anonymi et Thomae iudicium si
verum est, exempli primarii, ad quod utramque refero, du-
plex hac in parte facta est mutatio; atque rem ita diu-
dicandam esse censeo, ut in vita anonymi ante verba, quae
sunt in v. 38 *ἐτελεύτησε κτλ.*, quaedam excidisse dicam,
quae eis responderunt, quibus Thomas iter et mortem Eu-
ripidis exponit (*φωράσας — εἰς Θήραν*), contra v. 23—28
(*μετέστη — εἰ. τ. διοικήσεων ἐγένετο*) manu recentiore esse
adscriptos. Quam sententiam ut confirmem, qua causa priore
loco vitam anonymi mutilatam esse censeam, tum quae
altero loco interpolationis sint indicia, declarabo. Ac pri-
mum quidem cum Euripides senex paucis annis antequam
obiit diem supremum, in Macedoniam profectus sit, atque
eius mors cum hoc itinere quasi sit conexas⁴⁰⁾, is, qui vi-
tam Euripidis scribit, nisi ordinem narrationis conturbare
vult, illas res eo loco debet enarrare, quo in Thomae com-
mentariolo positae sunt. Verba autem anonymi *μετέστη —
εἰ. τ. διοικήσεων ἐγένετο* neque cum eis, quae antecedunt,

40) Ol. 92, 4 Euripides Athenis docuit Orestem fabulam,
ut tradidit schol. ad huius fab. v. 371. Brevi post in Mace-
doniam profectus in patriam numquam rediit, sed in peregrina
terra diem supremum obiit ol. 93, [2 s.] 3. — v. infra p. 53 sqq.

neque cum eis, quae sequuntur, ullo modo cohaerere libenter concedes. Praeterea mirum est, quod in anonymi vita de mortis genere Euripidis nihil additum est, quae res non solum a multis scriptoribus memoratur inque ea quae apud Suidam exstat Euripidis vita enarratur, sed ne ab altero quidem anonymo omissa est (v. 136—138), quamquam hic summopere brevitati studet. Quare haud dubium esse iudico, quin anonymi primi quae nunc est vita eo quo dixi loco mutilata sit; qua lacuna perierunt et quae de morte et quae de itinere Euripidis scripta erant. Quo facto iam elucet, qua causa librarius, qui posteriore tempore vitam manibus terebat, adductus sit, ut supplendo adderet v. 23—28; quem locum postea interpositum esse eo confirmatur, quod deest in Havniensi et Vindobonensi libro ⁴¹⁾. — Restat, ut quid valeant illa, quae interpolando in vitam illata esse diximus, exquiratur, quo aliqua ex parte comprobabitur a recentiore librario ea esse adscripta; neque enim ab auctore antiquo aut fido profecta videntur esse. Namque primum inepta sunt extrema verba καὶ μάλα ἔπραττε παρ' αὐτῷ, ὅτε καὶ ἐπὶ τῶν διοικήσεων ἐγένετο. Haud prudenter is, qui haec confinxit, hoc modo Archelai erga Euripidem benevolentiam illustrare studuit; an Euripidem credemus, qui procul a re publica gerenda vitam suam arti poeticae impenderat, cum plus septuaginta annos natus ad Archelai regis aulam venisset, rebus administrandis esse praepositum? — Neque diligentiori auctori deberi videntur illa μετέστη δὲ ἐν Μαγνησίᾳ καὶ προξενίᾳ ἐτιμήθη καὶ ἀτελείᾳ. Huic enim narrationi, quae altero quodam testimonio non stabilitur, quominus fidem habeamus,

41) Neque minus nunc apparet, qua causa huic vitae in quibusdam libris additi sint v. 51—65. v. p. 16 sq. et 24 sq.

sunt quae obstant ⁴²⁾. Etenim cum constet Euripidem medio fere anno a. Chr. n. 408 Athenas nondum reliquisse, neque inde ab eo tempore multo plus quam duos annos eius vitae superfuisse, verisimile non est poetam patria relicta, antequam Pellam venit, apud Magnetes aliquamdiu esse commoratum, nisi brevi post adventum in Macedonia morte eum oppressum esse putes; neque enim rem ita explicare possumus, ut illum, cum in Macedoniam Athenis proficisceretur, transiisse Magnesiam dicamus, cum verbis προξενία ἐτιμήθη καὶ ἀτελείᾳ indicari videatur sedem ibi per aliquod tempus eum collocasse. Futilem igitur esse opinor illam narrationem atque ortam quidem mendo scripturae, quo verbum Macedonia in aliquo libro in Magnesiam depravatum est; ex mendoso deinde libro nova haec narratio illata est in alios eisque, quae ibi de itinere in Macedoniam scripta erant, quasi ab his sit diversa, est addita. — Cum ex eis, quae disputavimus, eluceat loci illius interpolati fidem quam maxime suspectam esse, ea quoque, quae restant, καὶ χαρίζομενος αὐτῷ (scil. Ἀρχελάῳ) δῶμα ὁμωνύμως ἔγραψεν, quamquam per se quidem haud dubia videntur esse, antequam vera dicantur esse, diligenter examinentur necesse est. Constat sane Euripidis fabulam extitisse Archelai nomine inscriptam ⁴³⁾, cuius argumentum in civitate Macedonum condenda versatum esse ex Hygini fab. 219 coniecerunt viri docti. Atque Agatharchidis verba, quae sunt in Photii bibl. p. 444 b, 29, οὐδ' Εὐριπίδου

42) Cf. Ritter. l. c. p. 106 sq. Minime vero mihi probantur, quae in fine huius loci de origine illius narrationis proponuntur: media terra sive ab ipso Didymo sive ab aliquo auctore eius adiecta videtur esse, ne statim poeta a civibus suis ad remotos barbaros festinaret, sed apto et commodo intervallo aliquantum temporis substistere posset.

43) v. Dindorf. poet. scen. III p. 305.

κατηγορῶ τῷ μὲν Ἀρχελάῳ περιτεθεικὸς τὰς Τημένου πράξεις κτλ. si spectant ad hanc fabulam, Euripides ipso titulo iuniori illi Archelao, cuius gratia utebatur, aliquid concedere voluit. Quae si recte concluduntur, aptissima fuit illa fabula, quae in regis Macedonum aula doceretur⁴⁴). Attamen ea, quae apud anonymum de Archelao dramate leguntur, ex solo titulo facile concludi poterant; quare loci, quo continentur, quae sit natura cum considero, haec non minus quam reliqua, quae ibi tradita sunt de Euripidis in aula regia rebus gestis, posterioris cuiusdam grammatici coniectura orta esse mihi videntur; fortasse ille hac in re verum assecutus est, confidentius tamen Dindorfius⁴⁵) inter eas quae in Archelai aula ab Euripide in scaenam productae sint fabulas Archelaum tragoediam fuisse ex biographi testimonio (v. 26) constare dicit.

Ut ad finem perducatur vitarum comparatio, iam de reliquis duobus locis, in quibus Thomas cum anonymo non prorsus consentit, quid statuendum sit videamus. Ac primum quidem ea, quae sunt apud anonymum in v. 28 sq. *ἔλεγτο δὲ καὶ βαθὺν πῶγονα θρέψαι καὶ ἐπὶ τῆς ὀψείας φραγὸς ἐσχέκεναι*⁴⁶), a Thoma omitta sunt; nihil verò causae esse video, cur illa recentiore manu in vitam illata esse credam, itaque aut ab ipso Thoma pauca haec verba praetermissa esse iudico, aut antea in quibusdam libris casu deperdita neque iam scripta fuisse in eo quo Thomas ute-

44) Diomed. p. 486 P. 488 K. ,tristitia namque tragoediae proprium, ideoque Euripides petente Archelao rege ut de se tragoediam scriberet abnuat.' Quae biographo obstrepere existimat Nauck. l. c. p. XIX, in quo erravit; cf. Weil. l. c. p. XVII. U. de Wilamowitz-Moellendorff *analecta Eurip.* p. 149.

45) poet. scen. I. proleg. p. 19.

46) Sumpta est prior huius loci pars ex Arist. Thesm. 190, ubi Euripides haec de se dicit: ,πολιός εἰμι καὶ πῶγον' ἔχω.' Reliqua sine dubio ex simili fonte fluxerunt.

batur vitae exemplo. Similiter altero loco res se habet; in vitae enim annorum, quos Euripides expleverit, numero definiendo ab anonymo et Philochori et Eratosthenis testimonium affertur: v. 38 sq. *ἔτελεύτησε δὲ, ὡς φησι Φιλόχορος, ὑπὲρ τὰ ο' ἔτη γεγονώς, ὡς δὲ Ἐρατοσθένης, οέ.* Thomas contra priorem tantum numerum habet (*κατεβρώθη . . . ὑπὲρ τὰ ο' ἔτη γεγονώς*) eumque auctoris nomine non addito, quamquam ex verborum congruentia apparet hanc esse Philochori illam definitionem. Cum vero in ceteris vitae partibus Thomas res in brevius non contraxerit, ne hoc quidem loco illum id, quod in libro suo invenerat, imminuisse verisimile est, sed iam superiore aetate in parte librorum duarum definitionum altera videtur omitta esse.

Postquam demonstratum est, qua ratione discrepantiae inter anonymum et Thomam ortae sint, ut ea, quae exposita sunt, uno in conspectu ponam, in fine huius capituli adscribo vitam in pristinam formam redactam; in quo ea, quae posteriore aetate illata esse ostendi, includuntur uncis angulatis, teretibus ea, quae ex Thomae commentariolo interpolanda sunt.

Εὐριπίδης ὁ ποιητὴς υἱὸς ἐγένετο Μνησάρχου καπύλου καὶ Κλειτοῦς λαχανοπώλιδος, Ἀθηναῖος μὲν, ἐγεννήθη δὲ ἐν Σαλαμῖνι, ἐπὶ Καλλιάρχου ἀρχόντος κατὰ τὴν οέ' ὀλυμπιάδα, ὅτε ἐναυμάχησαν τοῖς Πέρσας οἱ Ἕλληνες. ἤσκησε δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν παγκράτιον καὶ πυγμὴν, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ χρησμὸν λαβόντος, ὅτι στεφανηφόρους ἀγῶνας νικήσει. καὶ φασιν αὐτὸν Ἀθήνησι νικήσαι. ἀναγνοὺς δὲ ἐπὶ τραγῳδίαν ἐτράπη καὶ πολλὰ προσέξευρε, φυσιολογίας, δητορείας, [ἀναγνωρισμοὺς] (γνωμολογίας), ὡς δὴ ἀκονστὴς γενόμενος Ἀναξαγόρου καὶ Προδίκου καὶ Πρωταγόρου καὶ Σωκράτους

[ἐταῖρος. δοκεῖ δὲ αὐτῷ καὶ Σωκράτης ὁ φιλόσοφος καὶ Μνησίλοχος συμπεποιημέναι τινὰ, ὡς

φῆσι Τηλεκλείδης, Μνησίλοχός ἐστ' ἐκεῖνος, ὃς φρύγει τι δράμα καινὸν Εὐριπίδῃ, καὶ Σωκράτης τὰ φρύγαν' ὑποτίθῃσιν'. οἱ δὲ τὰ μέλη φασὶ Κηφισοφῶντα ποιεῖν ἢ Τιμοκράτην Ἀργεῖον.]

(ἔγραψε μὲν οὖν δράματα ἑβ' τὰ πάντα, ἐν οἷς ἦν ἡ μόνον σατυρικά. νενίκηκε δὲ ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς δράμασι νίκας ε'. ἤρξατο δὲ) ἀγωνίζεσθαι γενόμενος ἑτῶν κε'. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ ζωγράφον γενέσθαι καὶ δεικνύσθαι αὐτοῦ πινάκια ἐν Μεγάροις.

[γενέσθαι δὲ αὐτὸν καὶ πυρφόρον τοῦ Ζωστηρίου Ἀπόλλωνος, γεννηθῆναι δὲ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ Ἑλλάνικον, ἐν ᾗ ἐνίκων τὴν περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες, ἄρξασθαι δὲ ἀγωνίζεσθαι γενόμενον ἑτῶν κε'. μετέστη δὲ ἐν Μαγνησίᾳ καὶ προξενία ἐτιμήθη καὶ ἀτελεία. ἐκεῖθεν δὲ εἰς Μακεδονίαν περὶ Ἀρχέλαον γενόμενος διέτριψε καὶ χαρίζομενος αὐτῷ δράμα ὁμωνύμως ἔγραψε, καὶ μάλα ἔπραττε παρ' αὐτῷ, ὅτε καὶ ἐπὶ τῶν διοικήσεων ἐγένετο.]

(? ἦν δὲ σύντροφος καὶ στρυφνὸς τὸ ἦθος καὶ μισόγελως καὶ σκυθρωπὸς καθὰ καὶ Ἀριστοφάνης σκώπτων φησὶ στρυφνὸς ἔμοιγε προσειπεῖν Εὐριπίδῃς.) ἐλέγετο δὲ καὶ βαθὴν πώγωνα θρέψαι καὶ ἐπὶ τῆς ὄψεως φακὸν ἐσχηκέναι, γυναῖκα δὲ γῆμαι πρώτην Μελιτῶ, (ἔπειτα αὐτῆς ἀπελθούσης) δευτέραν Χοιρίλῃν. καὶ υἱὸς κατέλιπε τρεῖς, Μνησαρχίδην πρεσβύτερον, ἔμπορον, δεύτερον δὲ Μνησίλοχον ἵποκριτὴν, νεώτερον δὲ Εὐριπίδην (περὶ λόγους διατρίβοντα.)

[ὃς ἐδίδαξε τοῦ πατρὸς ἑνια δράματα. ἤρξατο δὲ διδάσκειν ἐπὶ Καλλίου ἄρχοντος κατὰ Ὀλυμπιάδα πα' ἔτει α', πρῶτον δὲ ἐδίδαξε τὰς Πελιάδας, ὅτε καὶ τρίτος ἐγένετο. τὰ πάντα δὲ

ἦν αὐτῷ δράματα ἑβ', σώζεται δὲ οἱ. τούτων νοθεύεται τρία Τέννης, Ραδάμανθυς, Πειρίθους.]

(φωράσας δὲ τὸν αὐτοῦ ἵποκριτὴν Κηφισοφῶντα ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ τὴν ἐντεῦθεν οὐ φέρων αἰσχύνῃν σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν κωμωδοποιῶν, ἀφίει τὴν Ἀθήνησι διατριβὴν εἰς Μακεδονίαν ἀπῆρε παρὰ τὸν βασιλέα Ἀρχέλαον, καὶ δεχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ κάλλιστα καὶ φιλοτιμηθεὶς μεγίστης ἡξιούτο τιμῆς. διατρίβων οὖν ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἐν τινὶ ἄλλῃ φροντίζων ἔτυχε, κατεβρώθη, ὥς φασιν, ὑπὸ τῶν Ἀρχελάου κυνῶν, ἐξιόντος εἰς Θήραν.) ἐτελεύτησε δὲ, ὥς φησι Φιλόχορος, ὑπὲρ τὰ ὅ ἐτη γεγονώς, ὥς δὲ Ἐρατοσθένης οἶε, καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἐτάφη. κενοτάφιον δὲ αὐτοῦ Ἀθήνησιν ἐγένετο, καὶ ἐπίγραμμα ἐπεγέγραπτο Θουκυδίδου τοῦ ἱστοριογράφου ποιήσαντος ἢ Τιμοθέου τοῦ μελοποιού, Μνήμα μὲν Ἑλλάς ἅπασ' Εὐριπίδου, ὅστέα δ' ἴσχει | γῇ Μακεδῶν τῇ γὰρ δέξατο τέρμα βίου. | πατρίς δ' Ἑλλάδος Ἑλλάς, Ἀθῆναι. πλεῖστα δὲ Μοῖσας | τέριπας ἐκ πολλῶν καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει.

[φασὶ δὲ καὶ κεραννωθῆναι ἀμφότερα μνημεῖα.] λέγουσι δὲ καὶ Σοφοκλέα, ἀκούσαντα ὅτι ἐτελεύτησε, αὐτὸν μὲν ἱματίῳ φαιῷ προελθεῖν, τὸν δὲ χόρον καὶ τοὺς ἵποκριτὰς ἀστεφανώτους εἰσαγαγεῖν ἐν τῷ προαγῶνι καὶ δακρύσαι τὸν δῆμον. οὕτω δὲ Φιλήμων αὐτὸν ἡγάπησεν ὥς τολμῆσαι περὶ αὐτοῦ θανόντος εἰπεῖν· εἰ ταῖς ἀληθείαισιν οἱ τεθνηκότες | αἰσθησιν εἶχον, ἄνδρες ὥς φασὶν τινες, | ἀπηγξάμην ἄν, ὥστ' ἰδεῖν Εὐριπίδην.

4. Examinantur atque illustrantur ea, quae ab anonymo primo tradita sunt, quibus subicitur de alterius anonymi vita disputatio.

In eis, quae antecedunt, ostendi, quo modo anonymi primi vita librariorum Byzantinorum manibus immutata sit atque confusa. Quo vero tempore in eam formam redacta sit, qua antea eam contentam fuisse demonstravi, certo definire nequeo⁴⁷⁾. Equidem eos sequor, qui has vitas vete-

47) Multo etiam minus quis hanc vitam composuerit in aperto est, quod fore ut unquam enucleetur vix sperari potest. Ex Didymi commentariis excerptam eam esse Ritter (l. c. p. 90 sqq.) suspicatus est; argumentis haec opinio confirmari nequit, in eo vero certe erravit Ritter, quod omnia, quae continentur v. 1—86 Dind., Didymi esse dixit; namque eam partem post illam aetatem vario modo immutatam esse vidimus. Neque Ritteri sententia probatur ei, qui Didymi fragmenta collegit et disposuit, Maur. Schmidtio (cf. Didymi fragm. p. 275 adn.), qui ex schol. Arist. Ran. 864 (840) *ὅτι δὲ λαχανοπώλης υἱὸς ἦν Κλειτοῦς ὁ Εὐριπίδης Ἀλέξανδρος φησιν* (Arist. l. l. *ἄληθες, ὃ παῖ τῆς ἀρχαίας θεοῦ*), hunc Alexandrum, quem M. Antonini aetate post Didymum alteram scholiorum compaginem confecisse putat, Euripidis vitae auctorem esse concludit. Quae opinio, quamquam haec quidem certo quodam testimonio videtur firmari, non minus in incerto posita est, quam Ritteri coniectura. Etenim si revera scholiasta est ille Alexander, quem alii aut comicum quendam poetam (cf. anonym. alter. v. 127 sq. Dind. *τοῦτον ὁ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητὴς ὡς λαχανοπώλης κωμῳδοῦσιν*), aut Alexandrum Aetolum (cf. U. de Wilamowitz-Moellendorff *analecta Eurip.* p. 163 adn. 3) esse volunt, illud de matre Euripidis commentum sine dubio adnotavit ad locum Aristophanis allatum, — quod unde sumpserit, sive ex vita quadam Euripidis (cf. anonym. prim. v. 2 *Κλειτοῦς λαχανοπώλης*) sive ex vetustiore scholio, nihil refert, — ipsoque illo loco reperta est haec notitia a posteriore grammatico, qui commentarium in Aristophanis

rum grammaticorum praefationes, quae fabularum editionibus praemittebantur, esse putant⁴⁸⁾. Eiusmodi est meo iudicio vitā et primi et alterius anonymi; haec quidem magis coartata est pauloque diligentius disposita quam illa⁴⁹⁾, universa tamen specie ab ea non differt. Alter autem anonymus septuaginta octo fabulas Euripidis aetatem tulisse refert⁵⁰⁾: (v. 146—8 Dind.) *σώζεται δὲ αὐτοῦ δράματα ξζ', καὶ γ' πρὸς τοῦτοις τὰ ἀντιλεγόμενα, σατυρικά δὲ ἡ', ἀντιλέγεται δὲ καὶ τούτων τὸ α'.* Quae tam scite et clare disputata sunt, ut dubium fere esse non possit, quin illius vitae scriptor haec non ex alio libro sine consilio descripserit, verum ea fuerit doctrina, ut proprio iudicio adhibito rem illam penitus perspiceret; quod si verum est, in exemplo suo invenit ille etiam tum octo et septuaginta fabulas, qua e re concludi licet, alterius anonymi vitam, neque minus alteram illam, quae eiusdem fere generis est, compositam esse ante illud tempus, quo studiis angustioribus in dies terminis circumscribi coeptis fabularum, quae in scholis tractabantur, numerus magis magisque imminuebatur.

comoedias composuit; ad talem enim hominem, siquidem Schmidtus de Alexandro recte iudicavit, verba illa *ὅτι — Εὐριπίδης, Ἀλέξανδρος φησιν* referri debent. Itaque cur de vita Euripidis ab Alexandro illo Schmidtii conscripta cogitemus, nihil causae est.

48) Cf. ea, quae supra hac de re allata sunt, p. 9.

49) Hac in re non omittendum est hunc commentariolum haud eodem modo atque alterum librariorum mala cura interpolatum et mutilatum esse; qua e causa differentia illa inter anonymorum vitas repetenda est.

50) Cf. anon. prim. v. 36 sq. *σώζεται δὲ οἱ τούτων νοθεύεται τρία*, quem quidem locum ex alia vita adscriptum esse supra demonstratum est. Omnia temere confusa sunt in Suidae vita: *δράματα δὲ αὐτοῦ κατὰ μὲν τινὰς οἷ', κατὰ δὲ ἄλλους ἑβ', σώζονται δὲ οζ'.* Is, qui hunc locum conflavit, ratione nulla adhibita aliorum libros exscripsit.

Ad singula, quae ab anonymis tradita sunt, examinanda cum convertimus, primum pro certo affirmari potest utriusque vitae scriptorem per secundarios ut dicunt auctores res accepisse ac non ipsum ex primariis rerum biographicarum fontibus hausisse. Qua in re iniquum est, quod neque quem potissimum auctorem secuti sint apparet, neque haud raro accidit, ut ad quam quidque originem revocandum sit, assequi non possimus. Nomina enim auctorum, a quibus singula sint tradita, fere nunquam adscripta sunt; quaedam sane praeterea unde profecta sint, aut certo concludere aut suspicari quidem possumus, neque vero paucis in rebus quis auctor sit omnino nescitur; unde quae incommoda existant ei, qui hae res qua fide utantur inquirat, manifestum est.

In toto anonymi primi commentariolo, si omittis Aristophanis et Philemonis quae afferuntur dicta, uno loco auctores nominantur. Eratosthenem enim et Philochorum testes inducit scriptor eo loco, quo quot vitae anni Euripidis fuerint exponit: *ἐτελεύτησε δὲ, ὥς φησι Φιλόχορος, ὑπὲρ τὰ ὅ ἐτη γεγονώς, ὥς δὲ Ἐρατοσθένης, οἷ.* Praeterea evinci potest ad eiusdem Eratosthenis calculos redire id, quod initio vitae scriptum est, natum esse Euripidem ol. 75 Calliade archonte i. e. anno olympiadis primo⁵¹⁾. Diodorus enim Siculus⁵²⁾ Apollodorum tradit Euripidis mortem rettulisse ad tertium olympiadis 93 annum, quo

51) Cf. Diog. Laert. II, 45 *Εὐριπίδης ὃς καὶ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἑβδομηκοστῆς πέμπτῃς Ὀλυμπιάδος ἐγεννήθη ἐπὶ Καλλιάρχου.*

52) Diod. S. XIII, 103. *περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον (i. e. ol. 93, 3 = a. 409/8 a. Chr. n.) ἐτελεύτησε Σοφοκλῆς ὁ Σοφίλλου ποιητῆς τραγωδιῶν ἔτη βιώσας ἐνενήκοντα, νίκας δὲ ἔχων ὀκτωκαίδεκα· φασὶ δὲ τὸν ἄνδρα τοῦτον τὴν ἐσχάτην τραγωδίαν εἰσαγαγόντα καὶ νικήσαντα χαρῇ περιπεσεῖν ἀνυπερβλήτῳ, δι' ἣν καὶ τελευτήσας. Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ τὴν χρονικὴν σύνταξιν πραγματευσάμενός φησι καὶ τὸν Εὐριπίδην*

tempore Callias archon fuit Athenis; Apollodori vero haec temporis definitio quin sit Eratosthenica, dubium esse non potest. Callias vero cum sit inter archontes a Calliade septuagesimus quintus, jam elucet natales Euripidis ab Eratosthene positos esse in anno olympiadis 75 primo⁵³⁾.

Ab Eratosthenicis discrepant marmoris Parii calculi⁵⁴⁾, quos nuper acerrime defendit Mendelssohnus⁵⁵⁾. Neque vero equidem assentior viro docto in refringenda Eratosthenis hisce in rebus fide; quare quamquam hoc loco fieri non potest, ut eadem ubertate atque is, contra quem disputabo, rem pertractem, paucis exponam, cur Mendelssohni iudicium mihi non probetur.

Marmoris igitur patronus eam persequitur rationem, ut exquirat locos, in quibus eidem aut similes atque marmoris calculi reperiantur, Eratosthenicas vero definitiones revocandas esse explanet ad testimonia, in quibus errores aperti conspiciantur. Ac primum quidem quod in marmore traditum est, Euripidem mortem obiisse Antigene archonte ol. 93, 2, comprobari visum est Mendelssohno Diodori illo quem modo attulimus loco, quo Apollodori

κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν τελευτήσαν· τινὲς δὲ λέγουσι παρ' Ἀρχελάῳ τῷ βασιλεῖ Μακεδόνων κατὰ τὴν χώραν ἐξελεθόντα καὶ περιπεσεῖν καὶ διασπασθῆναι μικρῷ πρόσθεν τούτων τῶν χρόνων. Qua causa totus exscriptus sit locus mox apparebit.

53) Cf. Clinton. fast. hellen. ed. Krueger. p. 86 sqq.

54) Euripides in marmore traditur natus esse *ἄρχοντος Ἀθήνησι Φιλοκράτους* (i. e. olymp. 73, 4), annum XLIII egisse *ἄρχοντος Ἀθήνησι Διφίλου* (i. e. olymp. 84, 3), diem obiisse supremum *ἄρχοντος Ἀθήνησι Ἀντιγένους* (i. e. ol. 93, 2). cf. Boeckh. C. J. II. p. 293 sqq. n. 2374, 65 sq.; 75 sq.; 77 sq. — Mueller. F. H. G. I. p. 534. ep. 50; 60; 63.

55) Quaestionum Eratosthenicarum caput primum quod est de mortis anno Sophoclis et Euripidis scripsit Lud. Mendelssohn, quae commentatio legitur in act. soc. philol. Lips. t. II. p. 159 sqq.

definitione proposita additum est „paulo ante illud tempus (i. e. ol. 93, 3) Euripidem cessisse fato quosdam perhibere“. Per se quidem hoc loco, ut Eratosthenis partibus relictis ignotum auctorem⁵⁶⁾ sequatur, haud scio an quisquam moveatur; at Mendelssohnus illis in verbis scriptoris fidei spectatissimae, Philochori, testimonium latere assecutus esse sibi visus est. Ex eis quidem huius scriptoris verbis, quae sunt in anon. v. 36. *ἐτελείντησε δὲ (Εὐριπίδης), ὥς γησι Φιλόχορος, ὑπὲρ τὰ ὅ ἐτη γεγονώς* aliud concludi posse negat, nisi „Philochori calculos videri minores fuisse quam Eratosthenicos“; gravioris vero momenti esse censet Thomae Magistri de morte Euripidis locum: *διατρέβων οὖν ἐκεῖ (ἐν Μακεδονίᾳ) ἐπειδὴ ἐν τινι ἄλσει φροντίζων ἐνυχε, κατεβρώθη, ὥς φασιν, ὑπὸ τῶν τοῦ Ἀρχελαίου κυνῶν, (τοῦ Μακεδόνων βασιλέως) ἐξιόντος εἰς Θήραν, ὑπὲρ τὰ ὅ ἐτη γεγονώς*. Quibus verbis cum Diodori loco extremo (*τινὲς — χρόνων*) comparatis, quosdam illos Diodori ipsum esse Phi-

56) Diodorum totum illum locum ex Apollodori libro hausisse indicat Volquardsen, qui librum edidit de fontibus Diod. I. XI—XVI (Kiloniae 1868); quem cum inspicere mihi non contigerit, Mendelssohnus sequor, qui p. 182 haec Volquardseni laudat: „dasz Diodor den Apollodor so anführt, als ob er auszer ihm eine andere quelle benutzt hätte, ist, da sich sonst keine spur einer solchen zweiten quelle findet, gewisz so zu erklären, dasz schon Apollodor an der in frage stehenden stelle verschiedene ansichten berichtet hatte, wie er dies sonst that“.

Apollodorum constat quidem, cum Eratosthenis libros in compendium redigeret, alia ex aliis libris addidisse; quare factum esse potest, ut Eratosthenica mortis anni Euripidis definitione proposita aliunde adiceret, quo mortis genere poeta exstinctus sit, simulque alteram quam eodem loco invenit temporis circumscriptionem adiungeret, quamquam ipse, ut ex Diodori verbis apparet, priorem illam veram esse existimavit. Attamen cavendum est, ne hac in re pro certissimo habeamus, quod dubitationibus non caret; a Volquardseno enim omnino dissentit Diels de Apollodori chronicis

lochorum conicit⁵⁷⁾. Quae quamquam acute conclusa esse libenter concedo⁵⁸⁾, quominus vera esse credam impedit ea quam animo concepi atque supra fusius explanavi sententia de vita anonymi et Thomae ab eodem exemplo primario repetenda; qua in re si a vero equidem non aberravi, dubitari nequit, quin in ea vita, e qua deductus est Thomae commentariolus, olim Philochorea annorum definitioni ad-

(Mus. Rhen. XXXI. a. 1876) p. 31 sq. „nach den untersuchungen von Volq. über die quellen des Diod. (ist man allgemein geneigt) alle annalistisch-chronol. notizen (bei Diod.) für fragmente des Apollodor zu halten . . . . Der einzige grund dafür liegt darin, dasz zwei litar-hist. notizen mit seinem namen citiert und eine oder zwei mit den fragm. stimmen. Dasz Apollodors Chron. also irgendwie benutzt ward, ist offenbar, aber daraus den Schlusz auf durchgehende Benutzung zu ziehen, ist doch etwas kühn.“ Quod iudicium Diels l. c. causis et argumentis confirmavit.

57) p. 173. „Quae (Thomae verba) tam arte inter se nexa sunt ut, si aetas, de quo dubitari nequit, sit Philochorea, ipsa etiam necis atrocitas a canibus illatae quamvis fabulosa eidem non potuerit non placere. Quod quam sit grave, facile ex Diodori verbis intelligitur, quibus eodem mortis genere poeta paulo ante ol. XCIII, 3 ex *τινῶν* narrationibus misere periisse dicitur“.

58) Probata est Mendelssohni de mortis anno sententia ei, qui de quaestionum Eratosth. capite censuram fecit in ind. philol. V p. 71 sqq.: „in betreff des Euripides wird die übereinstimmung der chronik mit Philochoros (bezüglich des todesjahres) nachgewiesen, die version des Eratosthenes und Apollodor dagegen in überzeugender wie scharfsinniger weise auf Timaeus zurückgeführt (hac de re statim dicitur).“ Idem vero argumentatione Mendelssohniana adductus non est, ut marmor Parium secutus Euripidis natales referat ad ol. 73, 4; assentientem vero hac quoque in parte Mendelssohnus habet Udalicum de Wilamowitz-Moellendorff, qui in anal. Eurip. p. 148 adn. 3 „in animo mihi erat, inquit, de vita Euripidis dissertationem scribere, nam dudum mihi constiterat, natum eum esse 484, mortuum ultimis anni 406 mensibus, at post Mendelssohni curam gravia nec corrigere possem nec addere.“

iecta, fuerit Eratosthenica. Quod si ita est, corruunt fundamenta, quibus Mendelssohni argumentatio nititur⁵⁹). — Philochori igitur cum marmore Pario in circumscribendo mortis anno consensum equidem nego; iam videamus, quo iure Mendelssohnus Alexandrinos chronographos errore adductos esse dixerit, ut Euripidem tertio olympiadis 93 anno mortuum esse scriberent. Cuius erroris culpam praestare iudicat Timaeum, quem Eratosthenes uti saepius ita in definiendis vitae Euripidis temporibus secutus sit; illius autem quales fuerint calculi aperire ei visus est locus, qui legitur in Plutarchi quaest. conv. VIII, 1 p. 874 Duebn. (sermo est *περὶ ἡμερῶν ἐν αἷς γεγονασί τινες τῶν ἐπιφανῶν*) ἐμοὶ δὲ πολλὰ λέγειν ἐπ' αὐτοῖς παροῦσι τῶν εἰς ταὐτὸ καιροῦ συνδραμόντων· οἷον ἴν' τὸ περὶ τῆς Εὐριπίδου γενέσεως καὶ τελευτῆς, γενομένου μὲν ἡμέρα καὶ ἦν οἱ

59) Pauca adicere posse mihi videor, quae nonnihil valeant ad enodandum illum Diodori locum. Neque enim equidem cum Mendelssohno pro certo affirmaverim illa, quae sunt ap. Diod. *μικρῷ πρόσθεν τούτων τῶν χρόνων* referenda esse ad annum olympiadis proxime antecedentem; quod si ita esset, Diodorus, credo, vel is, a quo ille haec sumpsit, multo simplicius et accuratius rem verbis consequi et poterat et debebat. At ex hac ipsa re, quod ambagibus utitur Diodori auctor neque certum quendam indicat annum sed generaliter tempus circumscribit, unde orta sit quidque valeat haec temporis circumscriptio, repeti posse censeo. Scriptor enim quidam, qui legerat, mortem obiisse Euripidem secundum Eratosthenem annos natum septuaginta quinque, secundum Philochorum plus quam septuaginta (v. anon. l. s. s.), cum de anno poetae natali convenire inter auctores vidisset (v. infra p. 59 sqq.), hunc priore quam illum tempore Euripidem fato cessisse arbitratum esse opinatus est. Jam videmus, qua causa hic scriptor certum annum indicare non potuerit. Neque minus liquet marmoris Parii annum ol. 93^{ae} alterum hac definitione nullo modo comprobari; namque Philochori anni septuaginta et quod excedit spatium apte quadrant cum septuaginta quinque annis Eratosthenis.

Ἕλληνες ἐναυμάχουν ἐν Σαλαμῖνι πρὸς τὸν Μῆδον, ἀποθανόντος δὲ καὶ ἦν ἐγεννήθη Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος τῶν ἐν Σικελίᾳ τυράννων· ἅμα τῆς τύχης, ὥς Τίμαιος ἔφη, τὸν μιμητὴν ἐξαγούσης τῶν τραγικῶν παθῶν καὶ τὸν ἀγωνιστὴν ἐπεισαγούσης. Quo loco constat tyrannidis natales pro tyranno dicendos fuisse, cum Dionysius ol. 93, 3 non mortem obierit, verum regno potitus sit; id vero cum acciderit quinto fere illius anni mense, Euripidem ante illum diem iam mortuum fuisse certissimum est. Octavo enim eiusdem anni mense Ranae docebantur Aristophanis (cf. Dindorf. poet. scen. IV. p. 137), in qua fabula non solum Euripides inducitur apud inferos versatus, verum etiam eius, qui illi superstes fuit, Sophoclis, ut iam tum mortui fit mentio. E quo apparet, ne fabulae componendae facultas Aristophani adimatur, Euripidis mortem referendam esse ad terminum anni olympiadis 93 tertii mense quinto aliquanto priorem. Qua causa Mendelssohnus annum tertium omnino reprobandum esse censet, quem falso subduxerit Timaeus⁶⁰). Ne hac quidem in parte virum illum doctum sequor, sed Plutarchi verbis accurate examinatis rem aliter diiudicandam esse mihi persuasi. Ac primum quidem Timaei verba, quae affert Plutarchus, ad ea tantum referri possunt, quae de mortis poetae die proponuntur, nullo autem modo cohaerent cum eis, quae in priore parte de natalibus Euripidis cum pugnae Salaminiae die concurrentibus enarrantur; quare etiamsi Timaeum hoc loco consultum esse credas a Plutarcho, tamen ad illum auctorem altera tantum pars certo revocari potest; atque priorem ad Ti-

60) p. 195 (locus est ex epimetro vernaculo sermone concepto.) „Diese chronologische unmöglichkeit hat analoge beispiele bei Timaeus, der einestheils zahlenmystik und synchronismen liebte, andererseits möglichst vieles mit Sicilien in verbindung zu setzen bemüht war.“

maeum pertinere eo nego confidentius, quod natales Euripidis illo loco non coniuncti sunt cum rerum Sicularum casu quodam memorabili. Haec quamquam pertinent ad tempus, quo natus sit Euripides, iam hoc loco praemoneri debebant; quae causa percipies ex adnot. 62. Iam vero ne in altera quidem re, quae est de mortis tempore, Plutarchus Timaei, quem auctorem laudat, verba accurate exscripsit. Gravissimus enim ille error, quem hoc loco deprehendi supra diximus, quo Dionysius eo tempore, quo revera regnum capessivit, mortuus esse traditur, quin ab ipso Timaeo admissus esse omnino non possit, neminem fore, qui dubitet, confido. Quae cum ita sint, aliud cogitari non potest, quam Plutarchum id, quod apud Timaeum legerat, e memoria repetivisse, atque hac in re ei accidisse, ut ab auctore recederet. Quodsi vero Plutarchus hunc locum tam negligenter confecisse putandus est, ut illum de quo diximus errorem posset admittere, iam equidem satis causae habere mihi videor, cur sequar Bernhardy, qui Plutarchum de die dixisse suspicatus est, quod Timaeus de anno dixerat⁶¹⁾; in quem errorem universo quod per illud caput persequitur consilio facile adduci potuit, praesertim cum rem ut diximus e me-

61) Cf. Bernhardy hist. litt. gr. II² p. 351 sq. „von der ziemlich unschuldigen angabe, dasz er (Euripides) am tage der schlacht bei Salamis geboren wurde, reden einige wie von einer guten griechischen fabel; man kann wenigstens nicht leugnen, dasz die drei tragischen meister etwas künstlich um einen klassischen zeitpunkt gedrängt werden (hac de re statim dicemus), und dasz Plutarch irrt, weil er eine pointe seines gewährsmannes Timaeus über den tod des Euripides miszdeutet und das todesjahr in den todestag verwandelt.“

moria repeteret. Bernhardy vero sententia probata⁶²⁾ iam nihil impedit, quominus Euripidem tertio ol. 93 anno animum efflavisse Eratosthenem secuti teneamus, de qua re dixit Dindorfius poet. scen. prol. p. 13 sq. Eodem illo loco, quod chronographus, inquit, in marmore Pario Euripidis mortem Antigenis, qui proximus ante Calliam archon fuit, anno adscribit, eodem errore factum est quo alii in monumento illo numeri uno anno aucti sunt.

De mortis anno haec sunt, quae exponere in animo erat. Iam videamus, num felicius rem egerit Mendelssohnus in defendendo Euripidis natalium tempore diverse a ceteris testimoniis in marmore circumscripto. Qua in parte marmoris numeri multo gravius quam in mortis anno definiendo a ceteris calculis discrepant; a vulgari enim computatione, qua Euripidem ol. 75, 1 natum esse tradunt, quinque annis differunt, cum ol. 73, 4 archonte Philocrate Euripidem lucem adspexisse in marmore scriptum sit. Ac primum quidem Mendelssohnus testimonium cum marmore hac in re consentiens eruere conatur e Suidae indice, in quo s. v. *Σοφοκλῆς* haec leguntur: *Σ. Σοφίλλου Κολωνίθεν Ἀθηναῖος, τραγικός, τεχθεὶς κατὰ τὴν οὔλῃ*

62) Mendels. p. 184. „in Bernhardy opinionione acquiesci vix posse primum erit fatendum. Ut enim mittamus totius capitis Plutarchei conexum, quid quaeso miri fuisset in annorum concursu fortuito, quod tantis verborum ambagibus persequi dignaretur Timaeus? quid concinni, quid venusti? Quae deinde oppositionis, qua tyrannum tragicarum calamitatum actorem, poetam imitatore lepide dixit, illum productum in scaenam, hunc subductum eodem fortunae casu, vis esset atque efficacia, praesertim cum iterum dies pugnae Salaminiae, non annus, antea sit memoratus? In extremis his verbis errat M., cum Timaei esse opinetur, quae Plutarchi sunt, de quo supra dictum est. Reliqua vero sobrio quo ceteris in partibus ille utitur iudicio parum digna esse censeo.“

πιάδα, ὡς πρεσβύτερος εἶναι Σωκράτους ἔτη ιζ'. Quo loco ille pro Sophocle Euripidem nominandum fuisse opinatur, qua mutatione facta iam inde annum Euripidis natalem in marmore indicatum repeti posse. Quam argumentationem parum probabilem esse demonstravit is, qui Mendelssohni scripturam l. s. in iudicium vocavit⁶³). Qua causa pauca hac de re addidisse satis habeo. Quam enim per se sit iniquum, quod Mendelssohnus ad locum mendosum confugit ac scriptura demum mutata inde potest elicere, quo marmoris numeros adiuvet, quemquam effugere nequit; verum etiam augetur dubitatio eo, quod ille Suidae locus sanari potest correctura, qua Mendelssohniana neque lenior est neque probabilior⁶⁴). Calculi igitur unius marmoris oppo-

63) Ind. phil. V p. 72 sq. „die parische chronik . . . steht mit ihrem datum: ol. 73, 4. 48⁵/₄ ganz allein, wenigstens hat uns der versuch des vf., ihr gesellschaft zu verschaffen, nicht überzeugt. Wenn bei Suidas s. v. Σοφοκλῆς, wo die geburt dieses Dichters in ol. 73 und 17 jahre vor der des Socrates gesetzt wird, wirklich, wie vf. will, Sophocles mit Euripides verwechselt wäre, so würde das doch dem datum der parischen chronik wenig nützen: dem sprachgebrauche, welcher bei zurückrechnungen herrscht, gemäsz würden die 17 jahre voll zu rechnen sein und von ol. 77, 4. 46⁹/₈, dem geburtsjahre des Socrates, zurück auf ol. 73, 3. 48⁶/₅ als geburtsjahr des Euripides führen, nicht auf ol. 73, 4. Die annahme einer solchen verwechslung ist jedoch, abgesehen davon, dasz der Artikel des Suidas geflissentlich von Socrates handelt, schon deswegen unwahrscheinlich, weil die an sich befremdliche vergleichung der geburtszeit eines dichters mit der eines philosophen nur bei Sophocles, nicht aber bei Euripides (?), erklärlich ist. Der erste sieg und zugleich das erste auftreten des Sophocles mit einem drama fiel bekanntlich gerade in das geburtsjahr des Socrates.

64) Cf. Bergk. vit. Soph. p. XI. adn. 28. „fortasse Suidas, vel potius is, quem ille secutus est, temere Euripidem cum Socrate confudit: nam Sophocles ab Euripide fere XVII annorum intervallo diremptus est. Leniorem esse hanc emendationem, qua pro So-

siti sunt Eratosthenicis, quos ipsum amplexum esse Philochorum, Mendelssohnus ultro concedit⁶⁵). Attamen auctoritatem lapidis ita denique comprobare suscepit, ut eos, qui anno olympiadis 75 primo Euripidem natum esse scripserunt, temere secutos esse argueret bellam illam fabulam, qua Euripides eodem die, quo Salaminiam victoriam reportaverunt Athenienses, in lucem editus esse traditur. Me quidem hac in re prorsus diverse iudicare profiteor. Negari sane nequit, quin in narratione illa, qua duae res tam memorabiles uno eodemque die accidisse perhibentur, fabulae suspicio remaneat, nisi ad fidissimum illa referri possit auctorem; atque inde etiam oriuntur dubitationes, quod ad eandem pugnam illam celeberrimam reliquorum quoque duorum tragicarum artis apud Graecos principum vitae ra-

crate illo loco scribitur Euripides, per se clarum est; probabilior autem est eadem, cum ex totius loci cohaerentia appareat, duorum nominum si alterum sit depravatum, Socratis nomen id omnino debere esse. — Iterum hic in medium provocare liceat locum illum e vita Sophoclis ab ignoto scriptore composita, quem multifariis inde a Musgravio coniecturis exercuerunt viri docti: ἦν δὲ (Σοφοκλῆς) Αἰσχύλου νεώτερος ἔτη δεκαεπτὰ, Εὐριπίδου δὲ παλαιότερος εἴκοσι τέσσαρα. Hos numeros falsos esse manifestum est; iam vero cum locum illum Suidanum a Bergkio, ut mea fert sententia, probabiliori ratione emendatum specto, mihi admodum probatur Musgravii ratio, qui transponendis numeris quae in vita scripta sunt corrigere vult ita, ut scribatur ἦν δὲ (Σοφοκλῆς) . . . . Εὐριπίδου παλαιότερος (ἔτη) δεκαεπτὰ.

65) p. 176. „quin ille (Philoch.) non minus quam plerique ceteri diem 20. Boedromionis mensis adsciverit ol. LXXV, 1, extra omnem dubitationem positum est, quandoquidem neque in vita Euripidis diversae notationis ullum exstat vestigium et ipsum vitae spatium ab illo definitum vix alios admittit natales. Eiusdem rei M. Timaeum inducit testem; in quo eum errasse demonstravi p. 56 sqq. Qua causa non est, cur moremur in eo, quod per hunc scriptorem Eratosthenem in definiendis natalibus in errorem ductum esse M. opinatur (p. 177 sub fin.).

tiones revocantur ita, ut Aeschylus e numero pugnantium dicatur fuisse, Sophocles vero pugna decertata insignem in pompa triumphantium obtinuisse locum⁶⁶). Atque hanc quidem de Sophocle narrationem a fide historiae prorsus abhorre ostendit Ritter⁶⁷). Neque vero illa, quae de Euripidis die natali cum pugna Salaminia conveniente narratur, eodem modo argumentis ex historia petitis refelli possunt⁶⁸), verum hac in re diiudicanda disputatio proficisci debet a testium auctoritate et fide. Quodsi Philochoro et Eratostheni — Timaeum cur omittam, supra dixi, — hanc rem probatam fuisse constaret, horum auctorum testimonio haud scio an moverentur plerique, ut illi rei permirae quidem, sed a rerum natura haud omni modo discrepanti fidem non denegarent⁶⁹). At vero non accidit, ut aut Phi-

66) Cf. Aesch. vit. (Dindorf. p. scen. I, p. 1, v. 10 sqq.) γενναῖον δὲ αὐτὸν φασὶ καὶ μετασχεῖν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης σὺν τῷ ἀδελφῷ Κονγεῖρῳ, τῆς τε ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας σὺν τῷ νεωτάτῳ τῶν ἀδελφῶν Ἀμεινίᾳ, καὶ τῆς ἐν Πλαταιαῖς πεζομαχίας.

Vit. Soph. (l. s. p. 11, v. 23 sqq.) μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν Ἀθηναίων περὶ τρόπαιον ὄντων μετὰ λύρας γυμνὸς ἀληλιμμένος τοῖς παιανίζουσι τῶν ἐπινικίων ἐξῆρχεν. Eadem fere leguntur ap. Athen. I p. 20 E.)

67) l. s. s. p. 144 adn.

68) Mendelssohnus p. 178 parum considerate tres illas de principibus Graecorum tragicis narrationes ita comparatas esse dicit, ut 'si unum quiddam certis argumentis reprobetur, totum corruat necesse sit.' Quae argumentatio vim aliquam haberet, si ab eodem scriptore uno ambitu hae res essent comprehensae; ceterum ipse M. Ritterum errasse indicat eumque refutat (l. c. adn. 2), quod ille Aeschylum pugnae Salaminiae interfuisse negavit (l. s. s. p. 73 sqq.)

69) Cf. ea, quae Diels in commentatione, quam nuper scripsit, de Apollodori chronicis (Mus. Rhen. XXXI. a. 1876. p. 1—54.) de synchronistica quam dicunt chronographorum ratione exponit p. 13—15; p. 42 sq.

lochorum aut Eratosthenem diei natalis Euripidis testem inducere possimus. Ac de Philochoro quidem res paucis absolvi potest. Neque enim argumentum, quod ex eius silentio repetitur, multum valet; quod autem Mendelssohnus Ritterum (l. c. p. 94 sq., 105 sq.) secutus ea, quae in vita anonymi interpolata leguntur: γεννηθῆναι δὲ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ Ἑλλάνικον, ἐν ᾗ ἐνίκων τὴν περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες, ipsius Philochori esse suspicatur (p. 180 adn. 2), in eo iam nemini fore ut persuadeat confido, postquam quae sit illius loci natura a me demonstratum est⁷⁰). Iam vero Eratosthenis quae fuerit ratio in definiendis Euripidis natalibus cum spectamus, valde miror equidem, quod nemodum acius animum attendit ad ea, quae exstant apud anonymum in v. 3 sqq. ἐγεννήθη δὲ ἐν Σαλαμῖνι ἐπὶ Καλλιάρχου ἀρχοντος κατὰ τὴν οὐδ' ὀλυμπιάδα ὅτε καὶ ἐνανμάχησαν τοῖς Πέρσας οἱ Ἕλληνες (Thom. M. γεννηθεῖς δὲ ἐν Σ., τῇ πρὸ Ἀττικῆς νήσῳ, ἐπὶ Κ. ἀ. κατὰ τ. οὐδ' ὀλ., ὅτε καὶ τὸ τοῦ Ξέρξου κατενανμάχησαν Ἀθηναῖοι.) Etenim nisi egregie fallor, hoc loco de die quidem nihil omnino indicatur, verum generalior in his verbis inest temporis circumscriptio, quae veriore et antiquiore speciem prae se fert; e qua posteriore tempore a vitarum scriptoribus rerum mirificarum ut scimus admodum curiosis atque in rebus exornandis diligentissimis⁷¹) fictam esse suspicor fabulam illam de pugnae Salaminiae nataliumque Euripidis die eodem⁷²). Cui iudicio non modo non obstare, sed etiam

70) Cf. p. 35 sqq. Iam Diels l. c. p. 50, cur Philochorus illius fabulae auctor a Mendelssohno habeatur, intelligere se negavit.

71) Cf. p. 6 sq.

72) Hanc veram esse huius narrationis originem persuasum habeo; Mendelssohnus contra de 'fabella populari' cogitavit (p. 178), de quo infra plura dicentur.

favere existimo ea, quae apud eundem anonymum addita sunt in v. 21 sq. *γεννηθῆναι δὲ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ Ἑλ-
λάνικον, ἐν ᾗ ἐνίκων τὴν περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίαν οἱ
Ἕλληνες*. Etenim haec in anonymi vita locum non habere,
sed a librario quodam postea illata esse ostendi. Itaque
vel ex hoc ipso loco apparet hanc fabellam diversam esse
ab altera illa memoria ac posteriore quam hanc tempore
ortam. Atque cum ne reliqua quidem eiusdem rei testimo-
nia, quae sunt apud Suidam⁷³⁾ et Plutarchum⁷⁴⁾, ad auc-
torem, qui ante Eratosthenem vitam egerit, referri possint
aut debeant, equidem pro certo habeo duarum quas pro-
posuimus temporis, quo natus sit Euripides, definitionum
generalem illam, qua ad annum pugnae Salaminiae poetae
natales referuntur, esse Eratosthenicam. Quae si recte dis-
putata sunt, certam videmus originem argutiarum illarum
Peripateticorum ingeniis haud indignarum, quibus ut au-
geretur rei mirabilitas, dies pro anno subiectus est. Men-
delssohnus contra fabellam quam dicit popularem eo ortam
esse censet, quod Euripides in Salamine insula natus est
aut certe credebatur⁷⁵⁾, ibique Philochoro teste commorari

73) s. v. *Εὐριπίδης* ἐν δὲ τῇ διαβάσει *Ξέρξου ἐκνοσορεῖτο
ἐπὶ τῆς μητρὸς καὶ ἐτέχθη καθ' ἣν ἡμέραν Ἕλληνες ἐτρέψαντο τοὺς
Πέρσας*. Per se liquet haec ad verbosum quendam scriptorem
nugarumque amatorem, neque vero ad Philochoros aut Eratosthenes
esse revocanda.

74) Hunc locum iam supra absolvere debuimus. Cf. p. 56 sq.
Ne quid praetermisisse videar, addo fragm. Hesych. Illustr.
(Müller. F. H. G. IV p. 163) *Εὐριπίδης κατὰ τὴν ἡμέραν ἣν ἐνίκων
Ἕλληνες Πέρσας ἐν τῇ κατὰ Ξέρξου ναυμαχίᾳ γεννᾶται εὐτυχίαν
προσημαίνων Ἀθηναίσις*. Neque ex Prisciani loco quem adscrip-
simus supra (adn. 32) quicquam repeti potest, quo argumentatio
nostra refringatur.

75) Cf. anonym. locum supra adscriptum.

est solitus⁷⁶⁾. Attamen si cum Mendelssohno marmoris
Parii calculos secuti quinto ante pugnam Salaminiam anno
Euripidem natum esse statuimus, haud scio an causa con-
iungendorum poetae natalium cum Salamina victoria te-
nuior fuerit, quam ut inde fabella illa oriri posset⁷⁷⁾.
Praeterea meo quidem iudicio haec narratio non tam fa-
bellae popularis speciem quam fingendi artem arguti cu-
iusdam scriptoris ostendit, quales Peripateticos, qui vitas
scriptorum composuerunt, fuisse constat. Denique — atque
hanc quidem rem ego gravissimam esse iudico, — Mendels-
sohni cui probatur argumentatio, is cogitur, Eratosthenem
ut credat illa in temporis definitione secutum esse narra-
tiunculam incertam, quamquam assequi potuerit calculos
veriores; qui quidem si ei, qui confecit marmor Parium,
non ignoti fuere, equidem nescio quo pacto Eratosthenem
effugere debuerint. Tanta vero temeritas et negligentia,
etiamsi Timaeus culpam posset praestare, quod non esse
demonstravi, male quadrare videtur cum chronographi illius
auctoritate et prudentia, quam iure praedicant⁷⁸⁾. Paucis
ea, quae exposui, comprehendo ac repeto. Fabula igitur illa,
a qua exordium fecimus, neque Philochorea neque Eratos-

76) Gell. XV, 20, 5 „Philochorus refert, in insula Sala-
mine speluncam esse tetram et horridam, in qua scriptitarit
(Euripides).“

77) Hoc iam alii viderunt; cf. ind. phil. V p. 72 „dasz Eu-
ripides am tag der schlacht von Salamis geboren sein soll, wie die
meisten angeben, is gewisz eine fabel, und der vf. (Mendelss.) hat
neue momente zu ihrer erläuterung beigebracht; aber ihre entsteh-
ung lässt sich doch nur dann vollständig begreifen, wenn die vor-
aussetzung bestand, dasz er im jahre jener schlacht geboren war,
und Philochoros, nach welchem der dichter über 70 jahre alt wurde,
hat, wie vf. selbst annimmt, höchst wahrscheinlich dieses jahr als
geburtsdatum im auge gehabt.“

78) Diels l. c. p. 2. Bergk hist. litt. gr. p. 277.

thenica auctoritate utitur, verum ex ipsa Eratosthenis vera definitione conficta est a vitarum scriptoribus eiusmodi rerum studiosis. Ea vero quam ab Eratosthene constitutam esse diximus Euripidis natalium circumscriptio, quamquam quibus causis ille ad ol. 75, 1 ductus sit, hodie enucleari nequit, quod quidem non minus accidit in marmoris Parii definitione discrepante, remota ea suspicione, quam attulit addita fabula, per se quidem multo graviores auctoritatem habet calculis marmoris; cuius auctori quanta fides haberi debeat⁷⁹⁾, quamquam equidem non ea sum arrogantia, ut decernere velim, tamen ut plus ei tribuam quam Eratostheni non commoveor, nisi huius error illius vero potior auctoritas luculentissimis argumentis confirmatur.

Fieri non potuit, quin a proposito aliquantum aberraremus; iam vero unde digressa est, redeat disputatio, ac postquam quo tempore Euripides vivere et inceperit et desierit explanatum est, ubi natus ubique mortuus esse tradatur videamus. Ac primum quidem omni dubitatione caret quod in Macedonum terra poetam mortuum et sepultum esse scribit anonymus; quae res et versibus cenotaphio inscriptis, quos idem servavit, reliquorumque testimoniorum⁸⁰⁾ consensu confirmatur. Neque esse censeo quo reprobari possit quod initio vitae legitur, natum esse Euripidem in Salamine insula (*Ἀθηναῖος μὲν, ἐγεννήθη δὲ ἐν Σαλαμῖνι*

79) Summopere marmor laudibus extollit Mendelssohnus p. 168 sq.

80) Cf. anom. 2 (v. 136 sqq. Dind.). Suid. s. v. *Εὐριπίδης*. Diod. XIII, 105. Valer. Max. IX, 12. Plut. Lyc. 31. Pausan. I, 2, 2. Gell. XV, 20, 9. Ammian. Marc. 27, 4, 8. Vitruv. VIII, 3, 16. Itin. Hier. p. 604. Steph. Byz. s. v. *Βόρμιστος*. Solin. Polyh. 9, 15.

ἐπὶ Κ. ἀρχ. κ. τ. ος' ὀλυμπιάδα)⁸¹⁾; immo haud scio an hanc rem non minus quam temporis circumscriptionem ad Eratosthenem referre possimus auctorem. Atque Nauckio (l. c. p. XII) quidem probabile visum est poetae matrem fuisse inter eos, qui propter periculum, quod a Persis imminabat, anno illo, quo natus est Euripides, in Salaminem insulam confugerunt; alii agros ibi parentes habuisse putant⁸²⁾.

Ad certam deinde originem revocari potest fabularum atque victoriarum qui indicatur numerus; haec enim res Alexandrinorum grammaticorum curis debetur, quod iam dubium esse omnino non potest, postquam nuper luculenter demonstratum est ea, quae hac de re apud vitarum scriptores Suidam Gellium⁸³⁾ exstant, optime inter se quadrare atque redire ad unum idemque testimonium⁸⁴⁾.

Quorumdam praeterea, quae tradidit anonymus, poetarum comicos auctores esse scimus. E quo genere primum id est, quod Euripidis mater olera vendidisse dicitur⁸⁵⁾.

81) Praeter Philochori verba, quae huc spectant, supra adscripta (adn. 76) cf. Boeckh. Corp. Inscr. IV, 652 (in herma mus. Borgian. Velitris, in quo olim capita iuncta Solon et Euripidis) *Εὐριπίδης Μη[σ]αρχίδου Σαλαμεινίος τραγ[ικός] ποιητής*. (In altero latere: *Σόλων Ἐξηκστίδου Ἀθηναῖος σοφός*.)

82) Weilius l. c. p. VIII. Mendelssohnus l. s. s. p. 178 sq. et adn. 1.

83) N. A. XVII, 4, 3 Euripidem quoque M. Varro ait, cum quinque et septuaginta tragoedias scripserit, in quinque solis vicisse. Ceteri loci inveniuntur p. 51 et adn. 50.

84) Cf. U. de Wilamowitz-Moellendorff anal. Eurip. p. 144 sq. Hoc loco mirum quantum ad irritum redactae sunt Valckenariorum Welckerorum, Dindorfiorum aliorum quaestiunculae et coniecturae de numero fabularum Euripidearum.

85) Cf. Nauck. l. c. p. XI, 7. Ritter. l. c. p. 100 sq.

Diligentior iterum hac in parte fuit alter anonymus, qui illa de re haec habet: *τοῦτον οἱ τῆς ἀρχαίας κωμωδίας ποιηταὶ ὡς λαχανοπώλιδος κωμωδοῦσιν*. Mendacii vero comicos poetas insimulat auctor Suidae s. v. *Εὐριπίδης· οὐκ ἀληθὲς δὲ ὡς λαχανόπωλις ἦν ἡ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ γὰρ τῶν σφόδρα εὐγενῶν ἐτύγχανεν, ὡς ἀποδείκνυσσι Φιλόχορος*. Neque tamen ludibrium illud comicorum prorsus inane esse credi potest. Quodsi consideramus hos poetas ita solitos esse risum movere, ut res aut nimio exaggerent verbis aut attenuent et imminuant, ex eo, quod Clitonem olerum vendendorum quaestui deditam dicunt, concludi potest Euripidis parentes ruri degentes⁸⁶⁾ agris, quos possidebant, per servos colendis victum quaesivisse; quibus non obstant Philochori verba modo proposita. Ad hanc autem interpretationem delatus sum exemplo Cleontis; quem coiarium (*βυρσοδέψην*) appellat Aristophanes (equit. 44) ipsumque pelles parantem atque coria vendentem facit⁸⁷⁾. Simili ratione Euripidis parentes agrestibus operibus, quae per servos exercuerunt, ipsi dediti esse per ludibrium dicuntur. Cur vero Clito ac non maritus hoc modo perstringatur ab Aristophane, quid sit causae nescitur, nisi forte Mnesarchides⁸⁸⁾ mature e vita excesserit. Qui qua causa *κάπηλος* dictus sit, non liquet; Ritter autem, cum *λαχανοπώλιδι* propola et

86) cf. Aristoph. Ran. 840 (Aeschylus irridet Euripidi) *ὦ παῖ τῆς ἀρουρείας θεοῦ*. Thesm. 455 sq. *ἀγρία γὰρ ἡμᾶς, ὦ γυναῖκες, δοῖ κακὰ* (Euripides) *ἀτ' ἐν ἀγρίοις τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφεῖς*. Cum his apte conferre mihi videor ea, quae sunt de Cleonte Equit. 104 *ῥέγει μεθύων ἐν ταῖσι βύρσαις ὕπτιος*.

87) Equit. 113 *ὅστις ὑποτέμνων ἐπώλεις δέρμα μοχθεροῦ βοός*.

88) Utrum *Μνησαρχίδης* an *Μνήσαρχος* appellatus sit poetae pater, miror equidem quod Dindorfius p. scen. prolog. p. 13 adn. (ed. V) inquirere non omisit; cf. Fleckeiseni disput. in Philol. IV p. 327.

lixa bene videretur convenire, scriptorem quendam sua coniectura *κάπηλον* procreasse suspicatus est (l. s. s. p. 106).

Ex eodem fonte fluxerunt ea, quae de natura Euripidis morosa moribusque severis memoriae tradita sunt a vitarum scriptoribus⁸⁹⁾; quod apparet ex fragm. 2 v. 92 sq. *καθὰ καὶ Ἀριστοφάνης αἰτιᾶται αὐτὸν· στρυγνὸς ἔμοιγε προσεῖπεν Εὐριπίδης*, atque ex Gell. N. A. XV, 20, 4, eius odii in mulieres Aristophanes quoque meminit *ἐν ταῖς προτέραις Θεσμοφοριαζούσαις*, in his versibus: *νῦν οὖν κτλ.*⁹⁰⁾.

Denique poetarum comicorum ludibriis pervulgata esse ex ipsis verbis cognoscitur haec: *φωράσας δὲ τὸν αὐτοῦ ὑποκριτὴν Κημισοφῶντα ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ τὴν ἐντεῦθεν οὐ φέρων αἰσχύνην σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν κωμωδο-*

89) Cf. eos qui in adn. 30 additi sunt locos, quibuscum quadrant quae sunt apud Suidam s. v. *Εὐριπίδης· σκυθρωπὸς δὲ τὸ εἶδος ἦν καὶ ἀμειδὴς καὶ φεύγων τὰς συνουσίας, ὅθεν καὶ μισογύνης ἐδοξάσθη*, et versus, qui leguntur in Gell. XV, 20, 8, Alexander autem Aetolus hos de Euripide versus composuit: *ὁ δ' Ἀναξαγόρου τρόφιμος (AP) χαιοῦ στρυγνὸς μὲν ἔμοιγε προσεῖπεν, | καὶ μισόγελως, καὶ τωθάζειν οὐδὲ παρ' οἶνον μεμαθηκώς, | ἀλλ' ὅτι γράψαι, τοῦτ' ἂν μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει*. In fragm. 2 l. c. cum legatur *καθὰ καὶ Ἀριστοφάνης αἰτιᾶται αὐτὸν στρυγνὸς κτλ.*, Nauckius Stud. Eurip. I p. 126 adn. hos versus Aristophani restituendos esse dicit; contra quem disputat Dindorfius p. scen. prol. p. 17 adn. (sub finem). Alexander, ut mea fert sententia, cum illos versus componeret, in describendis Euripidis moribus comicorum, imprimis Aristophanis, dictis non minus usus est quam vitarum scriptores; inde verborum similitudo explicanda est. Ceterum Dindorfius l. c. versus sumptos esse putat ex dramate aliquo Alexandri; Ritter l. s. p. 97 Alexandrum, varia ex vita Euripidis moribusque delecta in poematio anapaestico pertractasse conicit. Res ad liquidum perducere non potest.

90) Euripidem mulierum osorem post Aristophanem (cf. p. 26) Hieronymus ille Rhodius persecutus est facetiis. cf. Athen. XIII p. 557 E; 604 F.

ποιῶν κτλ. Conferantur cum his ea, quae allata sunt in adn. 20 atque Aristoph. Ran. v. 1044 sqq. *EY. μὰ Δι', οὐδὲ γὰρ ἦν τῆς Ἀφροδίτης οὐδέν σοι. ΑΙ. μηδὲ γ' ἐπεῖν. ἀλλ' ἐπὶ τοι σοὶ καὶ τοῖς σοῖσιν πολλὴ πολλοῦ πικαδῆτο, ὥστε γε καὶ τὸν σε καὶ οὖν ἔβαλε. ΑΙ. νῆ τὸν Δία τοῦτό γε τοι δῆ. ἃ γὰρ ἐς τὰς ἀλλοτρίας ἐποίησ' αὐτὸς τούτοις ἐπλήρης.* (Schol. ἵνα διαβάλλῃ τὴν γυναῖκα τοῦ *E.*)⁹¹).

Reliqua, quae continet vita anonymi, qua fide utantur certo diiudicare, eam ob causam difficile est, quod quibus auctoribus debeantur nescimus. Quare paucis haec absolvo, atque eam quidem hac in parte normam mihi constitui, ut nec pro veris temere sumam quae incerta auctoritate nitantur, nec fide eadem omnino destituta esse dicam, nisi unde conficta sint appareat.

Ac primum quidem narratur Euripides adolescentulus a patre ludis athleticis exercitus esse⁹²); qua in re

91) Acutius meo quidem iudicio quam verius U. de Wilamowitz-Moellendorff l. s. s. p. 149 adn. iam una tantum, inquit, fabella vitam Euripidis deformat, nuptiae sum Choirila. opinor *Χοιρίλα* Vulvula soror est *Κερκόλα* τοῦ Ἀνδρίου Virbij Caudini. de vi et usu nominis *Χοιρίλη* (haec genuina forma) cf. Philochor. ap. schol. Eur. Hec. 3 (l. 221, 11) Hesych. s. v. et Ephantidis servum Choerilum, alterum Cephisophontem Hesych. s. v. *ἐκκεχοιριλωμένη*, denique Cratetis Mallotae in Euphorionem epigramma A. P. XI, 318. cum Mnesilochi filia, quam Melitonem appellatam fuisse credibile est, longo et tranquillo matrimonio iunctus erat Euripides 411 cum Aristophanes Thesmophoriazusas doceret. postea demum, at ante Ranas (1048, 1408) mendax petulantia comicorum Choerilam, adulteria, Cephisophontis auxilia invenit: nemo mirari potest, si Euripides ex urbe secessit διὰ τὸ σχεδὸν πάντας αὐτῷ ἐπιχαιρεῖν, ut Philodemus ait. Iam Hartung, acerrimus Euripidis laudis in omnibus partibus patronus, uxoris criminationem omnem ex malevolorum poetarum mendaciis enatam esse voluit.

92) Similia tradita sunt de Sophocle vit. anon. v. 20 *διεπονήθη δ' ἐν παισὶ καὶ περὶ παλαίστραν καὶ μουσικῇν, ἐξ ὧν*

cum anonymo consentit Gellius (l. s. s. §. 2 sq.): ,patri autem eius, nato illo, responsum est a Chaldaeis, eum puerum, cum adolevisset, victorem in certaminibus fore; id ei puero fatum esse. Pater interpretatus, athletam debere esse, roborato exercitatoque filii sui corpore Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamen per ambiguam aetatem receptus non est, post Eleusino et Theseo certamine pugnavit et coronatus est. Suspiciosam quidem totam rem reddit illud oraculum⁹³); fuerunt tamen qui veri aliquid inesse putarent, veluti Nauclius (l. c. p. XII); ex locis enim aliquot (fragm. 284; plures addit Weilius l. c. p. IV adn. 3), ubi Euripides vehementer in athletas invehit, concluderunt inde ortum esse eius rerum gymnicarum odium, quod iussu patris invitus ad palaestram sit delatus. Ritter contra (p. 102) Welkerum secutus a poeta comico illam narrationem profectam esse censet; ,quippe haec depugnandi facultas, inquit, Euripidem ostendit ut novorum in dicendo *τρόπων* inventorem eundemque oratorem litigiosum et ad certandum promp-

ἀμφοτέρων ἐστεφανώθη, ὥς φησιν Ἰστρος. Recte hoc de loco Ritter l. c. p. 51 ,arte gymnica, inquit, et musica cum corpora et animi iuveniles apud Graecos vulgo informarentur, his artibus etiam Sophoclem exercitatum esse recte Ister coniecit: nam coniectura est ex constante populi consuetudine ducta. Sed Ister amplius progressus etiam hoc statuit virum tam insignem etiam in his artibus vulgarem modum supergressum et hanc eius virtutem iusto praemio ornatam esse.

93) Verba etiam oraculi Mnesarcho redditi circumferebantur; cf. Euseb. pr. ev. V p. 227 E.

*ἔσται σοι κοῦρος, Μνησαρχίδη, ὅντινα πάντες
ἄνθρωποι τίσουσι, καὶ ἐς κλέος ἐσθλὸν ὁρούσει
καὶ στεφάνων ἱερῶν γλυκερὴν χάριν ἀμφιβαλεῖται.*

Eusebius haec sumpsit ex Oenomoï libro *γοητῶν φορά* sive *τὰ κατὰ τῶν χρηστηρίων.*

tissimum'. Haud facile acutior huius fabellae interpretatio exquiri potest.

Artis quoque pingendi amantem fuisse Euripidem tradit anonymus: *γραφὴ δὲ αὐτὸν καὶ ζωγράφον γενέσθαι καὶ δεικνύσθαι αὐτοῦ πίνακες ἐν Μεγάρῳις*. Conferas anonymum alterum: (v. 129) *γενέσθαι δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ζωγράφον*, et Suidam s. v. *Εὐριπίδης· γέγονε δὲ τὰ πρῶτα ζωγράφος*. Qui τὰ πρῶτα illud vel κατ' ἀρχὰς addiderunt, veriti videntur esse, ne quadraret, quod praeter artem, quam potissimum coluit poeta, alteri etiam aliquam operam impendisse dicatur⁹⁴). Rittero (l. c. p. 105) aliisque, qui veram esse negaverunt hanc narrationem, ducta esse ea visa est ab hominum natura in Euripidis tragoediis fideliter repraesentata et diligenter depicta. At vereor, ne illi subtilius rem egerint. Quodsi ficta est haec res, quod quidem quo demonstrari possit nihil est, haud scio an tabulae illae Megarenses fingendi causam praeberint; quae si ab Euripide quodam erant confectae auctorisque nomine inscriptae, cum memoria illius esset exstincta, facile fieri potuit, ut ei Euripidi, cuius nomen in omnium ore erat, tribuerentur.

Praeceptores Euripidis fuisse Anaxagoras Prodicus Protagoras Socrates dicuntur, quibus additur Archelaus physicus ab anonymo altero. Quae ratio intercedat inter anonymi verba, quae huc pertinent, et Gellii l. c. §. 4, antea demonstratum est (cf. adn. 27); quadrant cum his quae leguntur apud Suidam s. v. *Εὐριπίδης· μαθητὴς Προδίκου μὲν ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, Σωκράτους δὲ ἐν τοῖς ἡθικοῖς, διήκουσε δὲ καὶ Ἀναξαγόρου*. In quibus vitarum scriptores ita rem egisse apertum est, ut ex sententiis, quas protulit

94) Conferas quae de Pacuvio tragico poeta et pictore sunt tradita; Plin. h. n. 35, 7, proxime celebrata est in foro boario... Pacuvii poetae pictura'. Hier. ad Eus. chron. a. 1863 eundem tradit picturam exercuisse et fabulas venditavisse.

poeta in tragoediis, atque ex loquendi disputandique genere quo usus est, quos ille magistros secutus esset, concluderent. Quam vere hac in parte iudicaverint, hoc loco ostendere longum est⁹⁵). Anaxagorae Prodicus Protagorae⁹⁶) scholis, quae Athenis habebantur, quin Euripides summo cum studio interfuerit, dubium esse non potest; neque verisimile non est intimam eorum consuetudinem eum consecutum esse⁹⁷). At certe cum Socrate usu et familiaritate coniunctus fuit; eo spectant ludibria comicorum, qui Socrate iuvante Euripideas tragoedias confici dicunt (v. p. 33), idemque comprobatur eis, quae sunt in Aelian. v. h. II, 13: *Σωκράτης σπάνιον μὲν ἐπεφοίτα τοῖς θεάτροις· εἴ ποτε δὲ Εὐριπίδης ὁ τῆς τραγῳδίας ποιητῆς ἰγωνίζετο καινοῖς τραγῳδοῖς, τότε γε ἀμικνεῖτο. καὶ Περικλοῖ δὲ ἀγωνιζομένου* (cf. Bernhardy hist. litt. gr. II² p. 139, 7 ed. II) *τοῦ Εὐριπίδου καὶ ἐκεῖ κατήει. ἔχαιρε γὰρ τῷ ἀνδρὶ δηλονότι διὰ τε τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐν τοῖς μέτροις ἀρετὴν*.

Uxores duas duxisse Euripidem anonymus narrat, atque primam quidem Melitonem, Choerilam alteram. A quibus prorsus discrepant quae tradita sunt in fragm. 2 v. 93 sqq. *λέγουσι δὲ αὐτὸν γήμαντα τὴν Μνησιλόχον θυγατέρα Χοιρίλην καὶ νοήσαντα τὴν ἀκολασίαν αὐτῆς γράψαι δράμα τὸν πρότερον Ἰππόλυτον, ἐν*

95) v. Nauck. l. c. p. XXXVI sqq. Weil. l. c. p. VII sqq. Multi alii hac de re libros composuerunt, quos enumerat Bernhardy hist. litt. gr. II² p. 361 sqq.

96) De horum philos. vitae rationibus cf. Zeller philos. ap. Graec. hist. Tubing. 1856 (ed. 2) v. I p. 663 sqq. 738 sqq. 730 sqq., de Archelao p. 713 sqq.

97) Cf. Diog. L. IX, 54 *πρῶτον δὲ τῶν λόγων ἑαυτοῦ ἀνέγνω (Πρωταγόρας) τὸν περὶ θεῶν . . . ἀνέγνω δὲ Ἀθήνησι ἐν τῇ Εὐριπίδου οἰκίᾳ*.

ὅ τὴν ἀναισχυντίαν θριαμβεύει τῶν γυναικῶν, ἔπειτα δὲ αὐτὴν ἀποπέμψασθαι. λέγοντος δὲ τοῦ γήμαντος αὐτὴν ,σωφρονεῖ παρ' ἐμοί, δύστηνος εἶ, ἔφη, εἰ γυναικα δοκεῖς παρ' ὃ μὲν αὐτὴν σωφρονεῖν, παρ' ὃ δὲ μή.⁹⁸⁾ ἐπιγῆμαι δὲ αὐτὸν δευτέραν, ἣν εὐρῶν ἀκολαστοτέραν προχειροτέρως εἰς τὴν κατὰ τῶν γυναικῶν βλασφημίαν ἐθρασύνετο⁹⁹⁾. Quo vero iure Dindorfius (p. scen. prol. p. 17 adn. ad v. 30) anonymi verba corrigi iusserit ita, ut scribatur *πρώτην Χοιρίλην, δευτέραν δὲ Μελιτώ*, equidem non intellego; neque enim ille locus, qui est in fragmento 2, ullo modo prodit auctoris sollertiam. Anonymi vero auctoritas confirmatur eo, quod ex Aristophanis Thesmophoriazusi apparet Euripidem anno 410 uxorem habuisse Mnesilochi filiam, quae Choerila videtur esse. Ritter l. c. p. 107 Melitonem priorem Euripidis coniugem Cephisophontem adulterum admisisse dicit; in quem errorem adductus est inepto illo loco, quem omnino futilem esse supra (p. 25 sq.) demonstravimus.

Euripidem septuagenarium senem Athenis profectum barbarorum terram petiisse res est admodum mira, eoque magis, quod ante illud tempus unquam eum aut patriam reliquisse aut diutius in peregrina terra versatum esse tra-

98) Cf. Nauck. l. c. XVII adn. 23: harum fabellarum fundamenta haec sunt: in Ἰππολύτῳ καλυπτομένῳ multis conviciis poeta mulieres obruit, deinde Elect. 921 haec dixit: ἴστω δ' ὅταν τις δελεάσας δάμαρτά του κρυπταῖσαν εὐναῖς εἴτ' ἀναγκασθῇ λαβεῖν, δύστηνός ἐστιν, εἰ δοκεῖ τὸ σωφρονεῖν ἐκεῖ μὲν αὐτὴν οὐκ ἔχειν, παρ' οἷ δ' ἔχειν. Denique in omnibus fere dramatis mulieres exagitat.

99) Ad eundem atque haec auctorem redire liquet ea, quae Suidas l. c. habet ἔγχε δὲ ὁμῶς πρώτην μὲν Χοιρίλην θυγατέρα Μνησιλόχου ἐξ ἧς ἔσχε Μνησίλοχον καὶ Μνησαρχίδην καὶ Εὐριπίδην ἀπωσάμενος δὲ ταύτην ἔσχε καὶ δευτέραν, καὶ ταύτης ὁμοίως ἀκολάστου πειραθεῖς.

ditum non est¹⁰⁰⁾. Itaque singulare aliquid accidisse necesse est, quo poeta permoveretur, ut civium conspectum effugeret; quare a vero non videtur abhorrere id, quod narrat anonymus, uxoris perfidiam et ignominiam atque comicorum acerbas quae inde consecutae sint irrisiones non ferentem eum in alia loca demigrasse¹⁰¹⁾. Eandem sententiam videtur amplexus esse auctor Suidae: ... ἀπωσάμενος δὲ ταύτην ἔσχε καὶ δευτέραν, καὶ ταύτης ὁμοίως ἀκολάστου πειραθεῖς. ἀπάρας δὲ ἀπ' Ἀθήνων ἦλθε πρὸς Ἀρχέλαον κτλ. Neque aliud concludi potest ex verbis alterius anonymi: (v. 134 sqq.) ἐπέκειντο δὲ καὶ οἱ κωμικοὶ φθόνῳ αὐτὸν διασύροντες· ὑπεριδὼν δὲ πάντα εἰς Μακεδονίαν ἀπῆγεν. Qui cum de uxoribus nihil addidisset, quo potissimum spectaverint illa comicorum ludibria, addere non potuit.

Mortem denique obiisse narratur Euripides canum morsibus dilaceratus. In quo cum consentiant omnes fere testes¹⁰²⁾, equidem Pausaniam prudenter iudicavisse censeo,

100) Misere conficta sunt quae de itinere Euripidis Aegyptiaco, quod cum Platone fecerit, narrantur in Diog. L. III, 6. Neque plus valent quae leguntur in Athen. II, 61 A: Ἐπαρχίδης Εὐριπίδην φησὶ τὸν ποιητὴν ἐπιδημῆσαι τῇ Ἰκάρῳ καὶ γυναικὸς τινος μετὰ τέκνων κατὰ τοὺς ἀγρούς . . . φαγούσης θανάσιμους μυκήτας καὶ ἀποπνιγείσης μετὰ τῶν τέκνων ποιῆσαι τοῦτ' ἐπίγραμμα κτλ. sequitur epigramma satis infictum.

101) Alia causa poetam ductum esse putat is, qui epistulas Euripidi subditas composuit (v. ep. 5). Sed cum quae fuerit illa non declaret, ipsum nescivisse suspicor.

102) cf. Nauck. l. c. p. XX adn. 30. — Ita sane discrepant testes, ut alii casu alii adversariorum consilio bestiis illis poetam obiectum esse dicant. Gell. l. s. s. §. 9 rediens noctu a cena canibus a quodam aemulo immissis dilaceratus est. Suid. ἐτελεύτησε δὲ ἐξ ἐπιβουλῆς Ἀρρεβαίου τοῦ Μακεδόνα καὶ Κρατεῦα τοῦ Θεττάλου ποιητῶν ὄντων καὶ φθονησάντων αὐτῷ πεισάντων τε τὸν βασιλέως οἰκέτην Λυσίμαχον δέκα μῶν ἀγορασθέντα τοὺς βασιλέως οὖς

qui ὁ δὲ οἱ (Εὐριπίδῃ), inquit, τοῦ θανάτου τρόπος, πολλοῖς γὰρ ἐστὶν εἰρημένος, ἐχέτω καθὰ λέγουσιν (I, 2, 2), quamquam recentiores fere omnes antiquorum hac in re consensui non multum tribuunt. Quod eo factum esse arbitror, quod de Aeschyli Sophoclis aliorum morte fabulae absurdae circumferuntur; quae cum comparatae sint ad poetarum comicorum lepide dicta¹⁰³⁾ aut ex aliis rebus confictae¹⁰⁴⁾, ad eandem originem Euripidis atrocem per canes caedem redire iudicaverunt. Equidem non obloquor; at Rittero non adstipulor, qui ad refutandam illam narrationem (l. c. p. 121) in Ranis, inquit, quam fabulam Aristophanes aliquot mensibus post obitum Euripidis docuit, et per quam ipsum Euripidem summopere exagitavit, de morte tam memorabili neque vola nec vestigium reperitur¹⁰⁵⁾; namque si Euripides revera tam misere periit,

αὐτὸς ἔτρεφε κύνες ἐπαγεῖναι αὐτῷ. In Aristot. Polit. V, 8 (p. 1311 Bekk.) Κράτιος et Ἀρχαίου adversarii Archelai dicuntur fuisse; Lysimachi autem nomen bene cum munere, quod ei tribuitur videtur quadrare. Recte Nauckius l. c. videor, inquit, cognoscere conatum eorum, qui historiam fingere quam propagare fabulam maluerint. Nullius vero momenti esse iudico duo illa, quae hac in re a ceteris prorsus dissentiant testimonia; cf. Addaei epigr. in A. P. 7, 51 οὐ σε κυνῶν γένος εἶλ', Εὐριπίδῃ, οὐδὲ γυναικός | οἶστρος τὸν σκοτίας Κύπριδος ἀλλότριον, ἀλλ' Ἀΐδης καὶ γῆρας κτλ. Suid. eod. l. ἑτεροὶ δὲ ἰστέρησαν οὐχ ὑπὸ κυνῶν ἀλλ' ὑπὸ γυναικῶν νύκτωρ διασπασθῆναι πορευόμενον ἄωρὶ πρὸς Κρατερὸν τὸν ἐρώμενον Ἀρχελάου καὶ γὰρ σχεῖν αὐτὸν καὶ περὶ τοὺς τοιοῦτους ἔρωτας· οἱ δὲ πρὸς τὴν γαμετὴν Νικοδίκου τοῦ Ἀρεθουσίου. Haec Hieronymo Rhodio haud indigna videntur esse.

103) cf. Lehrs. l. c. p. 207 sqq.

104) Ex imagine quadam derivatam esse fabulosam de morte Aeschyli narrationem (vit. anon. v. 51 sqq. Dind.) coniecit Götting in commentat. academ. Jenae ed. a. 1854.

105) Idem post Ritterum alii dixere, veluti Mendelssohnus l. c. p. 167.

neque Aristophanem in animum possum inducere fuisse tam rudem, ut tristissimo illo casu iocaretur, neque Athenienses tam immanes, ut istis ille cavillationibus risum movere posset.

Restat, ut pauca adiciantur eis, quae de alterius anonymi vita occasione oblata iam sunt exposita. Illius scriptoris acre ingenium apparet ex eo loco, quo cum Sophocle ceterisque artis sociis comparat Euripidem: v. 131 sqq. . . . πλέον τι φρονήσας εἰκότως περιστάτο τῶν πολλῶν οὐδεμίαν γιλοτιμίαν περὶ τὰ θεάτρα ποιούμενος. διὸ τοσούτον αὐτὸν ἐβλάπτε τοῦτο, ὅσον ὠφέλει τὸν Σοφοκλέα. Qua in re cogitavit ille sine dubio de exiguo victoriarum Euripidis numero, e quo alii quoque scriptores concluserunt civium gratiam hunc poetam non esse consecutum¹⁰⁶⁾. Nec laude carent¹⁰⁷⁾ quae idem de dicendi genere artisque Euripideae proprietatibus exponit: v. 139 sqq. πλάσ-
ματι δὲ μέσῳ χρησάμενος¹⁰⁸⁾, περιέγωνε τῇ ἐρμηνείᾳ ἀκρῶς εἰς ἀμφοτέρων χρώμενος ταῖς ἐπιχειρήσεσιν. καὶ τοῖς μέλεσιν ἐστὶν ἀμίμητος παραγκονιζόμενος τοὺς μελοποιούς σχεδὸν πάντας¹⁰⁹⁾, ἐν δὲ τοῖς ἀμοιβαίοις περισσὸς καὶ φορ-
τικός καὶ ἐν τοῖς προλόγοις δὲ ὀχληρὸς, ὁητορικώτατος δὲ τῇ κατασκευῇ καὶ ποικίλος τῇ γράσει καὶ ἱκανὸς ἀνα-
σκευάσαι τὰ εἰρημένα¹¹⁰⁾. In quibus equidem hunc scrip-

106) Varro ap. Gell. XVII, 4, 3. Aelian. v. h. II, 8. cf. Bernhardt hist. l. gr. II² p. 135. sq.

107) cf. Dindorf. p. scen. prol. p. 23.

108) Dion. Hal. cens. vet. 11 ὁ δὲ Εὐριπίδης οὔτε ὑψηλὸς ἐστὶν οὔτε λιτὸς, ἀλλὰ κεκραμένη τῆς λέξεως μεσότητι κέχρηται.

109) Notum est quantopere ab hoc Aristophanis discrepet iudicium in Ran. 1250—1364.

110) Similia quaedam de arte Aeschylea in vit. anon. 16 sqq. Dind. ad Chamaeleontem Peripateticum, qui Aeschyli vitam scripsit, indeque ad Aristophanem poetam comicum revocavit Fr. Schoell l. c. p. 49 sqq.

torem, quem per totum commentariolum iudicium spectatum praestare vidimus, non aliorum libros exscripsisse, sed quid ipse hac de re existimaret declaravisse censeo.

5. Quaeritur de fragmento secundo et de Suidae s. v. *Εὐριπίδης* capite.

Ea, quae fragmento secundo comprehendi diximus (v. p. 22), sumpta esse demonstrari potest a veteribus vitarum scriptoribus, eamque ob causam hoc loco unius cuiusdam vitae reliquias contineri existimo. Ac primum quidem ea, quae initio leguntur, (v. 87 sqq. Dind.) *φασὶ δ' αὐτὸν ἐν Σαλαμῖνι σπήλαιον κατασκευάσαντα ἀναπνοὴν ἔχον εἰς τὴν θάλασσαν ἐκείσε διημερεύειν φεύγοντα τὸν ὄχλον· ὅθεν καὶ ἐκ θαλάσσης λαμβάνει τὰς πλείστας τῶν ὁμοιώσεων*, quamquam amplificata et exornata sunt a scriptore posteriore, ad Philochorum proprie redire apparet ex Gellii l. s. s. §. 5: Philochorus refert etc. v. adn. 76. Altera deinde huius fragmenti pars revocatur ad Hermippi commentarios: (v. 106 sqq.) *λέγει δὲ καὶ Ἑρμιππος Λιονύσιον τὸν Σικελίας τύραννον μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Εὐριπίδου τάλαντον τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ πέμψαντα λαβεῖν τὸ ψαλτήριον καὶ τὴν δέλτον καὶ τὸ γραφεῖον, ἅπερ ἰδόντα κελεύσαι τοὺς γέροντας ἐν τῇ Μουσῶν ἱερῇ ἀναθεῖναι ἐπιγράψαντα τοῖς αὐτοῦ Εὐριπίδου ὀνόμασιν. διὸ καὶ ξενοφιλότατον κεκλησθαι φησι διὰ τὸ μάλιστα ὑπὸ ξένων γιλεῖσθαι ὑπὸ γὰρ Ἀθηναίων ἐφθονεῖτο.* Ex

hoc autem loco si iure concluditur in corpore vitarum ab Hermippo composito exstitisse etiam vitam Euripidis¹¹¹), haud scio an ex hac tota illa vita, cuius reliquiae hoc fragmento continentur, exscripta fuerit. Ad quam coniecturam brevi revertar; nam si quid haec valet, non minus Suidae fons est Hermippi liber; ad eundem enim auctorem revocanda esse ea, quae apud Suidam de moribus Euripidis et uxoribus leguntur, atque huius fragmenti v. 90—102 (*σκηθροπὸς δὲ καὶ σύννοος . . . ἐθρασύνετο*), in eis, quae antecedunt, ostendi. — Duo supersunt fragmenti loci, de quibus pauca addenda sunt. Quorum prior est hic: (v. 104—6) *διαβάλλεται δὲ ὑπὸ φθόρου ὡς τὸν Κηφισοφῶντα εἶχε συμποιοῦντα αὐτῷ τὰς τραγῳδίας.* Qua in re Hermippi auctores fuere poetae comici (cf. p. 26.). Denique ea, quae sunt in v. 114—16, *μειρακίον δὲ τινος ἀπαιδευτοτέρου στόμα δυνάσδεσ ἔχειν ὑπὸ φθόρου αὐτὸν εἰπόντος, εὐφήμεν' ἔφη, μέλιτος καὶ σειρήνων γλυκύτερον στό-*

111) Müller fr. hist. gr. III p. 52, quaeritur denique inquit, num statuendum sit Hermippum Callimachium uti philosophorum rhetorumque sic etiam poetarum vitas scripsisse, an locus noster ex peculiari Hermippi nescio cuiusnam opere vitam Euripidis et in fabulas commentarios continente petitus sit. Quae comprehenderit Hermippus Call. opere illo, cui videtur inscriptum fuisse *Bioi*, adhuc parum constat. cf. Müller l. c. p. 37 sqq. Preller in annal. phil. XVII p. 182 sqq., qui in iudicium vocavit librum A. Lozynskyi (Hermippi . . . fragm. Bonn 1832), quem equidem inspicere non potui. — A. Schaefer in Philol. VI p. 430, quo loco Demosthenis quae apud Suidam exstat vitam ad Hermippum revocandam esse explanat, hunc scriptorem in enarrando mortis genere virorum clarorum rem uberius perscribere solitum esse ostendit. Quod qua causa hoc loco commemorare e re esse duxerim, perspicies ex diversis quae apud Suidam proponuntur narrationibus ad Euripidis mortem pertinentibus. cf. adn. 102.

μα¹¹²⁾ ad veterem quandam memoriam redire cognoscitur ex Aristot. Polit. I. c.: καὶ τῆς Ἀρχελαίου δ' ἐπιθέσεως Δεκάμνηχος ἡγεμὼν ἐγένετο, . . . αἴτιον δὲ τῆς ὀργῆς ὅτι αὐτὸν ἐξέδωκε μαστιγῶσαι Εὐριπίδην τῷ ποιητῇ· ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐχάλεπαιεν ἐπόντος τι αὐτοῦ εἰς δυνωδίαν τοῦ στόματος.

In Suidae indice s. v. *Εὐριπίδης* de tribus huius nominis viris eisque omnibus tragoediarum scriptoribus exponitur; de duobus autem prioribus quae afferuntur cum paucis absolvantur¹¹³⁾, paulo fusius agitur de vita eius Euripidis, qui longe maxima inter eiusdem nominis homines utitur gloria, enarratis vel indicatis huius poetae genere, natalibus, institutione, moribus, rebus domesticis, itinere, quod senex suscepit in Macedoniam, morte qua ibi dicitur oppressus esse violenta, tragoediarum denique ac victoriarum numero¹¹⁴⁾. Qualis fere sit natura eorum, quae apud Suidam servata sunt de veterum scriptorum vitis, supra expositum est (v. p. 7 sq.); hunc vero Suidae locum solito latius patere invenies, si comparaveris quae apud eundem scriptorem de Sophocle ceterisque poetis leguntur; neque omittas quaeso, res hoc loco a Suida propositas certo illo quem antea indicavi ordine procedere nec, quod fieri apud eum solet, indigestae farragi-

112) Alex. Aetol. ἀλλ' ὁ τι γράψαι, τοῦτ' ἂν μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει. v. adn. 89.

113) tom I.³ p. 639 Bernh. Εὐριπίδης, Ἀθηναῖος τραγικός, πρεσβύτερος τοῦ ἐνδόξου γενομένου· ἐδίδαξε δράματα ἰβ', εἶλε δὲ νίκας δύο. — Εὐριπίδης, τραγικός, τοῦ προτέρου ἀδελφιδου, ὡς Διονύσιος ἐν τοῖς χρονικοῖς. ἔγραψε δὲ Ὀμηρικὴν ἔκδοσιν, εἰ μὴ ἄρα ἑτέρου ἐστί. δράματα αὐτοῦ ταῦτα· Ὀρέστης, Μήδεια, Πολυξένη. cf. adn. 38.

114) Eadem vita in quibusdam libris fabularum Eurip. manuscriptis legitur auctoris nomine non addito; in editione autem Aldina inscripta est: *Μανουὴλ Μοσχοπούλου σύνοψις τοῦ βίου τοῦ Ε.* Dubium esse non potest, quin et ab illis librariis et a Moschopulo ex Suidae libro vita exscripta sit; Moschopulum eam praemisisse suspicor commentario, quem in Euripidis fabulas conscripsit.

nis magis quam corporis bene dispositi speciem ostendere. Unde concludimus primum Suidae huius loci fontem fuisse paulo locupletiores, tum ea, quae apud auctorem, quem consuluit, legebantur, a Suida esse exscripta rebus non multum immutatis neque cohaerentia turbata aut contrahendi studio aut aliis aliunde adiectis. Ex quo vero fonte hunc locum deductum esse existimem, supra indicavi. Ac dubium quidem non esse censeo, quin ad eundem proprie auctorem redeant Suidae hoc caput ac mutilata illa de qua modo diximus vita; quod cum locorum, quos comparavimus, congruentia comprobatur, tum eo confirmatur, quod in hac vita non minus quam in Suidae capite deprehenduntur vestigia, quibus apparet Philochori de Euripide commentariolo usum esse illum scriptorem, quem utriusque vitae et mutilatae et apud Suidam scriptae primarium auctorem esse censemus. Atque hunc esse Hermippum illum Callimachium, quamquam pro certo affirmari nequit, tamen mihi quidem a vero non omnino videtur abhorrere. Neque vero ipse Suidas exscripsit libros Callimachii, quem ne nominat quidem s. v. *Ἑρμιππος*, sed res ab illo mutuatus est per secundarium ut dicunt auctorem, fortasse per Hesychium Milesium¹¹⁵⁾, cui plurima videtur debere eorum, quae de vitis scriptorum Graecorum in indicem suum contulit¹¹⁶⁾.

115) Non multum inter se distant quae Hesychii nomine tradita sunt de natali die Euripidis (Müller fr. hist. gr. IV p. 163, 23) quaeque eadem de re leguntur apud Suidam; reputes sane necesse est, quae ratio intercedat inter ὀνοματολόγον qui nunc fertur Hesychii atque verum eius librum sic inscriptum. Hesychius igitur: *Εὐριπίδης κατὰ τὴν ἡμέραν ἣν ἐνίκων Ἕλληνες Πέρσας ἐν τῇ κατὰ Ξέρξου ναυμαχίαν γεννᾶται εὐτυχίαν προσημαίνων Ἀθηναίσις.* Suidas: *ἐν δὲ τῇ διαβάσει Ξέρξου ἐκνοφορεῖτο ὑπὸ τῆς μητρὸς, ἐτέχθη δὲ κατ' ἡν ἡμέραν Ἕλληνες ἐτρέψαντο τοὺς Πέρσας.*

116) cf. symbol. philol. Bonn. p. 137 sq.

Iam in eis, quae antecedunt, occasio data est comparandae Euripidis vitae, quae exstat apud Suidam, cum anonymorum commentariolis; quam comparisonem hoc loco repetere supervacaneum est, nam conferenti statim apparebit anonymos hausisse ex alio fonte. Ac quamquam assequi non poteramus, quem auctorem in enarranda vita secutus sit anonymus primus, — alter enim, qui hanc rem paucis absolvit neque in his a primo discedit, potest omitti, — tamen ex eis locis, in quibus a Suida dissentit, perspeximus anonymum adiisse fontem praestantiorum. Quem Philochori de Euripide librum fuisse primum opinabar; at cum auctorem Suidae vidissem accuratius quam eum, quem consuluit anonymus, Philochorum secutum esse¹¹⁷⁾, in eam abii sententiam, ut praeter Philochorum et Hermippum tertium quendam inter veteres vitarum scriptores vitam Euripidis composuisse putarem, ad quam anonymi primi vitam revocandam esse censeo.

Duos vitae Suidanae locos, in quos inquirere antea occasio data non est, hic absolvere in animo est. Quorum alter, qui est de poetae parentibus, legitur initio: *οἱ γένοντες εἰς Βοιωτίαν μετόκησαν, εἶτα ἐν τῇ Ἀττικῇ*. Cum de parentum familiaeque Euripidis condicione ac fortuna nihil fere sit traditum¹¹⁸⁾, iniquo casu accidit, quod ne

117) Suid. οὐκ ἀληθὲς δὲ ὡς λαχανώπολις ἦν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ γὰρ τῶν σφόδρα εὐγενῶν ἐτύγχανεν ὡς ἀποδείκνυσαι Φιλόχορος.

118) Apte hoc loco afferuntur quae sunt in Athen. X p. 434 C οἰνοχοοῦντό τε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οἱ εὐγενέστατοι παῖδες . . . . καὶ Εὐριπίδης ὁ ποιητὴς ἐν παισὶν οἰνοχόησεν. Θεόφραστος γοῦν ἐν τῷ περὶ μέθης φησὶ πυνθάνομαι ἔγωγε καὶ Εὐριπίδην τὸν ποιητὴν οἰνοχοεῖν Ἀθήνησι τοῖς Ὀρχηστῶν καλουμένοις. ὠρχοῦντο δὲ οὗτοι περὶ τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος νεῶν τοῦ Ἀηλίου τῶν πρώτων ὄντες Ἀθηναίων . . . καὶ διασώζεται Φλυῆσιν ἐν τῷ δαρνηφορείῳ γραφῇ περὶ τούτων. Ex hoc testimonio satis meo quidem iudicio fido Euripidem nobili loco ortum esse evincitur.

haec quidem ita sint comparata, ut aut multa aut certa inde possint erui. Sed antequam quid de illis Suidae verbis statuendum sit declaremus, alter locus afferatur necesse est, quo eadem res gravi sane intercedente discrimine enarratur. Nicolai enim Damasceni haec leguntur in Stob. flor. 44, 41 p. 227: *Βοιωτῶν ἔνιοι τοὺς τὸ χρέος οὐκ ἀποδιδόντας εἰς ἀγορὰν ἄγοντες καθίσαι κελεύουσιν, εἶτα κόφινον ἐπιβάλλουσιν αὐτοῖς ὅς δ' ἂν κοφινωθῇ, αἷμος γίνεται. δοκεῖ δὲ τοῦτο πεπονθέναι καὶ ὁ Εὐριπίδου πατὴρ Βοιωτὸς ὢν τὸ γένος*. Mnesarchidem igitur genere Boeotum fuisse Nicolaus affirmat; at cum cetera testimonia in eo consentiant Euripidem fuisse germanum Atheniensem¹¹⁹⁾, neque Aristophanem verisimile sit, cum hunc poetam omni modo perstringeret, Boeoticam originem ei non exprobraturum fuisse, Damascenum errasse iudico. Quod ipsis Suidae verbis comprobatur; nam ex illis *οἱ γένοντες εἰς Βοιωτίαν μετόκησαν* exulem Mnesarchidem cum coniuge Boeotiam petiisse concludi debet. Qua vero e terra exierint illi exulantes, apud Suidam non indicatur, atque ea, quae statim sequuntur, *εἶτα ἐν τῇ Ἀττικῇ* videntur prohibere, quominus de Attica, ad quam terram quasi sponte deferimur, cogitemus. Attamen equidem in prioribus verbis *γένοντες εἰς Β. μετόκησαν* eam opinionem revera inesse statuo, ex Attica eo demigrasse parentes Euripidis; ea enim, quae huic iudicio obstare videntur verba *εἶτα ἐν τ. Ἀ.*, additamentum esse censeo eis, quae antecedunt, satis incommode adiectum sive ab ipso Suida sive ab alio aliquo, qui cuias esset Euripides indicare vellet, ne quis illum Boeotia ortum esse putaret. Parentes igitur, Hermippo ut mea fert sententia

119) Praeter vitarum scriptores cf. C. I. 6051: *Εὐριπίδης Μνησάρχου Ἀθηναῖος*. Suid. s. v. *Φλυεῖα* δῆμος τῆς Κεκροπίδος, ἐκ τούτου δὲ τοῦ δήμου ἦν Εὐριπίδης ὁ τραγικὸς ποιητής.

teste, aliquod per tempus in Boeotia exules versabantur; inde conficta esse suspicor ea, quae de origine Mnesarchidis Boeotica atque de ignominiosa qua ille ibi affectus sit poena Nicolaus Damascenus nescio a quo auctore accepit. Illius autem exilii quae fuerit causa latet, sed iniquam Euripidis parentes expertos esse fortunam Aristophanes indicat Ran. 340 sq.¹²⁰).

In fine denique huius vitae eis, quae de fabularum victoriarumque numero exponuntur addita sunt haec verba: *ἐπεδείξατο δὲ ὅλους ἐνιαυτοὺς κβ'*, in deterioribus autem libris inest numerus *κς'*; Bernhardus vero neutrum numerum recte se habere existimavit: si quidem, inquit, Peliaes ille primam docuit fabulam ol. 81, 1, requiri videtur saltem *μβ'*. Neque vero hac mutatione quicquam proficitur; etenim qui Euripidem inde ab anno 455 per annos quadraginta duos fabulas docuisse opinatur, is hunc poetam inde ab anno 413 a theatro afuisse ut credat cogitur. Quare equidem alterum numerum, in quo libri discrepant, ita mutare in animum induxeram, ut scriberem *ἐπεδείξατο δὲ ὅλους ἐνιαυτοὺς κγ'*. Quem numerum ea ratione comparatum esse censeo, ut quot notae fuerint Euripidis tetralogiae (*τὰ πάντα δὲ ἦν ἀντὶ δράματα ἑβ' i. e. τετραλογία κγ'*), singulae ad singulos annos illo loco sint relatae. Quae iam diu mihi constiterunt, cum ad me pervenit ille quem saepius laudavi liber Udalrici de Wilamowitz-Moellendorff¹²¹). Is eodem modo atque equidem illum Suidae

120) Euripides artem scaenicam a se auctam et exultam praedicans prologorum rationem his verbis definit: *οὐξίων πρώτιστα μὲν μοι τὸ γένος εἶπ' ἂν τοῦ δράματος*. Ad quae Aeschylus per ludibrium respondet: *κρεῖττον γὰρ ἦν σοι νῆ Δί' ἢ τὸ σαινοῦ*.

121) *Analecta Euripidea* scrips. U. de W.-M. Berol. 1875. p. 172: *νίκας δὲ εἴλετο πέντε... ἐπεδείξατο δὲ ὅλους ἐνιαυτοὺς κβ'*.

locum explicandum esse existimat, sed in eo a me discedit, quod numerum *κβ'*, quem libri praebent, retinet: vidimus, inquit, Euripidem ab Alexandrinis grammaticis nonaginta duas fabulas docuisse tradi, i. e. viciens ter chorum accepisse. hinc tetralogia una secundum ea, quae de fabulis spuris exposui, subtrahenda est. Neque vero me movit vir doctus, ut sententiam, quam conceperam antea, abicerem. Neque enim spuria illa dramata, tragoediae tres satyricum unum, etsi unam per se efficiant tetralogiam, deducenda sunt a nonaginta duobus fabulis, quas confectas esse ab Euripide tradiderunt grammatici Alexandrini, sed a septuaginta illis octo, quas iidem scripserunt aetatem tulisse atque illo tempore Euripidi tributas esse (v. p. 51); nam priorem numerum fabularum nonaginta duarum non alia ratione doctos illos homines assecutos esse existimo, quam ut ex didascalice notitiis perspexerint Euripidem viciens ter concertasse, indeque quot per totam vitam ille composuisset fabulas, computaverint.

ultima verba et in ceteris vitis et hic quoque in aliquot Moschopuli codicibus desunt. nam Byzantinorum plerique quae non intellegent omiserunt. recentiores magis nimirum sapientes mutarunt. *ἐπεδείξασθαι* docere est; olim autem ita fere traditum erat *ἐπεδείξατο δὲ τὸ ὅλον ἐνιαυτοὺς κβ'*, i. e. viginti duobus annis chorum accepit.

6. Ea, quae Gellius N. A. XV, 20 de vita
Euripidis tradidit, unde sumpta sint et quid
valeant, exponitur.

Primum unde Gellius hunc locum sumpserit cum quaeritur, Ritterum falso censeo iudicavisse, qui hunc scriptorem res, quas proponit, repetivisse putat ex illorum quos laudat auctorum libris¹²²⁾. Neque enim qui Gellii in libris consarcinandis rationes perspexerit¹²³⁾ poterit dubitare, quin auctorum nomina non minus quam res enarratae secundo e quo Gellius hauserit, fonti debeantur. Verum autem suum auctorem ipse Gellius ne uno quidem verbo indicavit, atque coniectura quis ille fuerit indagare, eam ab causam perdifficile est, quod de aliorum veterum

122) l. s. s. p. 93 adn. 2, Testium ratio sive auctorum per illud caput libri consultorum exscriptorumque a Gellio haec est: paragraphos quattuor priores Theopompo debet quamquam orationem obliquam ut nimis ingratam a §. 2 reliquit transgrediens ad rectam. ad alterum fontem (Philochorum) pervenit §. 5 verbis 'Philochorus refert'. hunc mittit §. 6 idque illatis illis 'fuisse dicitur' subindicat, poetas comicos Aristophanemque secutus §. 6 et 7. mox (§. 8) Alexandrum Aetolum testem inducit, atque ex eodem quae de fine Euripidis duabus reliquis paragraphis (9 et 10) tradit, fortasse hausit'. Mendelssohnus l. s. p. 174, per totum illud noctium Attic. caput Philochoreae doctrinae certa signa agnoscere dicit; quod quo iure affirmaverit, equidem nescio.

123) cf. Mercklin die Citiermethode und Quellenbenutzung des A. Gellius. Ann. philol. vol. supplendo operi add. III p. 639 sqq.

scriptorum vitis admodum pauca in Gellii libris inveniuntur, eaque ita comparata, ut ad temporum rationes fere omnia spectent atque desumpta sint ex chronicis quos dicunt libris (N. A. XVII, 21). Ea vero, quae hoc loco de Euripide narrantur, quin ex pleniore quodam opere exscripta sint, dubium esse non potest. Auctorum quidem, quibus Gellium usum esse constat, seriem cum perlustror, Varroni aut Pamphilae deberi illud de quo agimus caput ut suspicer, adducor; at quisquis fuit Gellii auctor, manifestum est hunc locum proprie redire ad vitarum quendam scriptorem Graecum. Is vero in conscribenda hac vita Euripidis aut eosdem aut prorsus similes adiit fontes atque earum in quas iam inquisimus vitarum auctores. Etenim in plurimis Gellius consentit aut cum anonymo primo aut cum Suida¹²⁴⁾; quaedam sane habet, quae apud hos non leguntur, sed haec iudicio nostro minime officiant, cum neque ano-

124) §. 1. Euripidi poetae matrem Theopompus agrestia olera vendentem victum quaesisse dicit. anon. 1. *νῖδς ἐγένετο . . . Κλειτοῦς λαχανοπώλιδος*. anon. 2. *τοῦτον οἱ τῆς ἀρχαίας κωμῶδίας ποιηταὶ ὡς λαχανοπώλιδος κωμωδοῦσιν*.

Theopompum illum equidem non rerum scriptorem (cf. Ritter l. s. p. 83 sq.) sed veteris comoediae poetam (cf. Meineke hist. crit. com. p. 236) esse suspicor.

§. 2sq. Patri autem eius . . . coronatus est. cf. anon. 1. *ἡσχῆσε δὲ κατ' ἀρχὰς . . . νικῆσαι*. v. p. 70 sq.

§. 4. auditor fuit physici Anaxagorae et Prodicī rhetoris, in morali autem philosophia Socratis. Suid. *μαθητὴς Προδίκου μὲν ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, Σωκράτους δὲ ἐν τοῖς ἠθικοῖς καὶ φιλοσόφοις, διήκουσε δὲ καὶ Ἀναξαγόρου τοῦ Κλαζομενίου*.

§. 5. Philochorus refert in insula Salamine etc. cf. fragm. 2. *φασὶ δὲ αὐτὸν ἐν Σαλαμῖνι κτλ.* v. p. 78.

nymum neque eum, ad quem Suidae illud caput referendum est, omnia, quae apud auctores, quibus usi sunt, invenerant exscripsisse pro certo affirmari possit.

Compluribus huius capitis locis quibus singula auctoribus debeantur Gellius indicat, at miro quodam casu accidit, ut ea, quae hic scriptor unus servavit, a quo tradita sint nesciamus. Qua causa quid haec valeant ad liquidum perduci nequit¹²⁵).

§. 9. is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset utereturque eo rex familiariter, rediens nocte ab eius cena canibus a quodam aemulo immissis dilaceratus est et ex his vulneribus mors secuta est.

Quae bene videntur quadrare cum Suidae narratione *ἐτελεύτησε δὲ ἐξ ἐπιβουλῆς Ἀρριβαίου τοῦ Μακεδόνα καὶ Κρατεῦα τοῦ Θετταλοῦ, ποιητῶν ὄντων καὶ φθονησάντων αὐτῷ* κτλ. v. adn. 102.

125) §. 10. sepulcrum autem eius et memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloriae quoque loco praedicarent: *οὐποτε σὸν μνημα, Εὐριπίδες, ὀλοῖτό σου*, quod egregius poeta, morte obitus, sepultus in eorum terra foret. Quamobrem cum legati ad eos ab Atheniensibus missi petissent, ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri, maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

§. 4. tragoediam scribere natus annos duodeviginti adortus est. — Ex his falsa concludit is, qui in ind. phil. l. s. s. censuram fecit de Mendelssohni quaestionibus Eratosthenicis; profectus enim ab illo de quo supra (adn. 64) diximus vitae Sophoclis loco *ἦν δὲ Αἰσχύλου νεώτερος ἔτη ιζ'*, *Εὐριπίδου δὲ παλαιότερος καδ'*, ille haec proponit (p. 75): dadurch erhalten wir auch für Euripides geburt ein drittes datum: 24 jahre nach ol. 70,4 also ol. 76,4 473/2 v. Chr. Dasz dies wirklich vorhanden war, erschlieszen wir aus Gellius N. A. 15, 20, 4, nach welchem derselbe bei seinem ersten dramatischen auftreten 18 jahre alt war. Euripides liesz aber sein erstlingswerk die Peliaden ol. 81,1 456/5 aufführen, 17 volle jahre oder im unvollendeten 18. jahre nach ol. 76,4. In his nugari mihi videtur vir ille doctus; neque enim tragoediam scribere idem est ac docere, neque ex annis septendecim ullo artificio effici possunt duodeviginti.

Unum denique locum interpolatione depravatum esse existimo. Perinepta enim sunt quae leguntur in §. 6: mulieres fere omnes in maiorem modum exosus fuisse dicitur, sive quod natura abhorruit a mulierum coetu sive quod duas simul uxores habuerat, cum id decreto ab Atheniensibus facto ius esset, quarum matrimonii pertaedebat. Equidem pro certo habeo Gellii auctorem hac de re eadem fere habuisse ac Suidam: . . . *φεύγων τὰς συνουσίας, ὅθεν καὶ μισογύνῃς ἐδοξάσθη. ἔγχε δὲ ὅμως πρώτην μὲν Χοιρίλην . . . ἀπωσάμενος δὲ ταύτην ἔσχε καὶ δευτέραν καὶ ταύτης ὁμοίως ἀκολάστου πειραθείς*. Unde concludo Gellium scripsisse: sive quod duas uxores habuerat, quarum matrimonii pertaedebat.

Corrigenda.

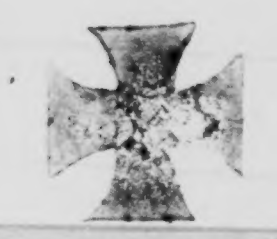
p. 3 l. 3 angusto, l. 30 1843. p. 5 l. 12 horridam, l. 34 καλεῖσθαι. p. 6 l. 15 Heraclides. p. 8 l. 35 commemoravi. p. 11 l. 23 Magistri. p. 12 l. 17 edited. p. 20 l. 20 ab. p. 55 l. 7 Philochoreae.

88EE

B83

88EE

B83

COLUMBIA UNIVERSITY

0026054698